

Σ. ΝΙΣΤΡΑΝΤΣΑ — Δ. ΔΟΙΦΛΗ
Α. ΦΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΚΟΥΤΣΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΕΥΣΕΩΣ ΒΙΒΛΙΩΝ
— ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1962

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σ. Παπασηφίου
1967-68

ΝΕΟΒΛΑΝΤΙΚΑ ΑΣΙΑΤΙΣΜΑΤΑ

Ε. ΤΥΝΔΑΣΙΟΥ

Σ. Γεωργίου
1972

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΡΑΓΙΩΝΗ
Αθήνα 1972

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σ. Παπασπύρου

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1962

17486 Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΝΑΤΙΘΩΣΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Β. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Κέντρο Εκδόσεων ΤΕΧΝ.Ε.
Συμφορής
Σέρβος Ι. Παπασιδωρο

Handwritten signature

ΕΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΩ 1962
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΘΕΣΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

1. Η ΠΡΟΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Κίερα, σὺν ἑστέρι ἡ βροχὴ, καὶ ἡμεῖς τὴν ἀπαιτητὴν αἰῶνα
ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἀποδοτὴ τῆς γλῶσσας τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

2. Ο ΠΙΣΤΥΣ ΑΝΑΡΧΑ ΖΩΗΣ

Τὰ σπύκια τῆς Νοσοκείας, ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

Ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

Ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

Ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

Ἀποδοτὴ τῆς γλῶσσας τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς
ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς ἐπὶ τῆς ἀπαιτητῆς

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ἦρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.

Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμον ἀπ' τὴ δική μου.

Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ πλήγωσαν, ἦταν ἀγαπημένοι.

Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἡσυχὰ τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.

Ἄκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.

Ἐδῶκα στὰ παιδιά χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.

Ζευγάδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.

Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ ἔναι τέτοια ἐλπίδα.

Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .

Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φύχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κατάσπρα στὶς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὄλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τὴ ζωὴ ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν· ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφὴ καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμμένος σάν ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονείς του ήταν άνθρωποι εργατικοί, πού ζούσαν από την εργασία τους. Ο Ίησοϋς δούλευε και αυτός στο εργαστήρι του Ίωσήφ με τ' αδελφια του, παιδιά του Ίωσήφ από την πρώτη του γυναίκα, έπαιζε με τους συντρόφους του, πήγαινε στο ναό μαζί με τους γονείς του, μάθαινε, ό,τι μάθαιναν όλα τὰ παιδιά.

Και όμως ξεχώριζε άπ' όλα τ' άλλα και ή μητέρα του τó έβλεπε και μάζεμε μέσα της τὰ λόγια του ένα - ένα και τὰ φύλαγε σαν άνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Και μεγάλωνε ό Ίησοϋς και δυνάμωνε τó πνεϋμά του και γέμιζε σοφία, και ή χάρι του Θεοϋ ήταν επάνω του.

Κάθε χρόνο, κατά τó έθιμο τών Έβραίων, ό Ίωσήφ πήγαινε με την Μαρία στην Έρουσαλήμ για τις Έορτές του Πάσχα.

Τό Πάσχα ήταν ή μεγάλη θρησκευτική έορτή τών Έβραίων. Έώρταζαν εκείνη τή μέρα την άπελευθέρωσί τους από τή δουλεία τής Αιγύπτου. Τήν έώρταζαν με μεγάλη έπισημότητα στην Έρουσαλήμ, στο ναό του Σολομώντος, και οί Έβραίοι όλης τής Παλαιστίνης τó θεωρούσαν καθήκον νά πάνε εκεί, νά έκτελέσουν τὰ θρησκευτικά τους χρέη και νά φάνε τó πασχαλινό άρνί.

Όταν έγινε ό Ίησοϋς δώδεκα χρονών, όταν έφτασε δηλαδή στην ήλικία, όπου τὰ παιδιά τών Έβραίων άρχιζαν νά διδάσκονται τó νόμο του Θεοϋ και νά γυμνάζονται στα θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πήραν οί γονείς του κι εκείνον στην Έρουσαλήμ μαζί τους.

Άφοϋ λοιπόν τελείωσαν οί έορτές και οί προσκυνητές όλοι γύριζαν στα σπίτια τους, στο δρόμο ξεσφνα ό Ίωσήφ και ή Μαρία αντίληφθηκαν, πώς ό Ίησοϋς δέν ήταν πια μαζί τους. Με την ιδέα όμως, πώς ίσως βρίσκεται με άλλους ταξιδιώτες, φίλους ή συγγενείς, έξακολούθησαν τó δρόμο τους όλόκληρη τή μέρα. Μά όταν τó βράδυ τόν ζήτησαν παντού και δέν τόν βρήκαν, τρόμαξαν και γύρισαν πίσω στην Έρουσαλήμ, όπου τρεις μέρες τόν γύρευαν. Τέλος την τετάρτη μέρα πήγαν και στο ναό, κι εκεί τόν βρήκαν.

Καθισμένος ανάμεσα στους δασκάλους, με τó πρόσωπο φωτισμένο από τó φώς τής ψυχής του, ό Ίησοϋς τους άκουε, συζητούσε μαζί τους και τους έξηγοϋσε όσα αυτοί δέν καταλάβαιναν. Και αυτοί οί σοφοί με άσπρα μαλλιά, πού είχαν γεράσει στη μελέτη τής Γραφής, είχαν μαζευτή γυρό του και με άπορία ζητούσαν και άκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρῖσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντὰ του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύουμε.

Ἐπόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποῖος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὅμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γυνῶσι, κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

«Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ»

Πηγελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ἄφοῦ, Θεέ, μ' ἐπρόκλῃσας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα . . . Ποῖα φύσις !

Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντὸς τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
κι ἠρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾶ φωνῇ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :

« Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος . . . , ἐν ὄν, . . . μία Θεότης ».

. . . Ναὶ εἶσαι Σὺ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν « Γεννηθῆτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμῆσας,

τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

Ἡλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ

‘Ο συγγραφέας περιγράφει την έν Τήνω, κατά την 15ην Αυγούστου, λιτάνευσειν τής εικόνας τής Θεοτόκου, μετά την επίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ξεφανα από τό προαύλιον τής Παναγίας καί τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ὡσάν κύματα θαλάσσης εἰς τήν βαρεῖαν πνοήν τοῦ βοριᾶ.

‘Ο κόσμος πυκνός γειμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μέ ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καί ἀλληλοερωτώμενος.

Πρό πάντων ὁμως εἰς τόν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τό πλήθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

‘Από τὰ παράθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἐξώστas, ὀλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καί κρέμονται πυκνὰ καί μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μέ τὰ φέσια, μέ τῖς ἀνοικτές ὀμπρέλλες καί τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

‘Απ’ ἐκεῖ ἔως τήν ἄκρη τοῦ ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τό βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φῖδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποῦ περιμένει.

‘Αλλά καί τό λιθόστρωτον εἰς τό μέσον δέν μένει ἐλεύθερον. Θέαμα παράξενον καί πρωτοφανές ἀπλώνεται ἐκεῖ. ‘Ολοι οἱ πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, ἀνάπηροι, ὅλη ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία ἔχει ἐξαπλωθῆ κατὰ γῆς κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρὸν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καί γειμίζει τό μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῆ καί τοὺς ἐλεήσῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοή συγκεχυμένη, μαζί μέ ψαλμοφῃδίας καί τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρῶτερα εἰς τό πλήθος. ‘Η κεφαλή τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τήν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἀργά, ἀργά ἡ μουσική τοῦ ναυτικοῦ, ἠλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μέ βῆμα βραδύ καί κανονικόν, μέ ζωηροὺς σελαγισμοὺς τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς εἰς τό μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. ‘Ακολουθοῦν κατόπιν τὰ ἱερά λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τόν ἐλαφρὸν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἕξαπτέρυγα, Χερουβείμ με ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρῶινόν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἕξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμούς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἕξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανεκλάται εἰς ἀστραπὰς ἐπὶ τῶν ξιφολογῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἄργά, ἄργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἑνὸς ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανεκλώσα τὴν ἡλιακὴν λάμπιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη*, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, πού περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : Ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένα ναυτικὰ στολαὶ με πλατείας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντὰ*.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι, μελαψοί, εὐρωστοδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ με τὸ βλέμμα ἔμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγής*, οὐρὰ ἀτελείωτος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἐλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμοὶ εἰς τὰ ἔνδον με τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἐμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικήζουσι ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινουῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

— Παναγία Παρθένε μου !

— Εὐαγγελίστρια μου, βοήθησε !

— Μεγαλόχαρὴ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκῆς μόνον κίνησις χιλιάδων χερῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἔνῳ μικρὰ πῆλινα θυμιστὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα υγραίνουν τὰ μάτια. Ὑστερικά* γυναῖκες ἀφήνουν διαπεραστικάς φωνάς, ὡσάν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἄλλαι κλαίουν σπασμωδικῶς.

Ἀπὸ τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιῶν ραίνει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

Ἡ λιτανεία ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἐξαπλωμένα σώματα, πού βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δὸς μου τὴν υγεία μου, Παναγία μου !

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, μόλις ἡ εἰκὼν περάση, μένουν εἰς τὴν θέσιν των, ὡσάν νὰ ἐμαγνητίσθησαν. Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμοῦς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. Ὅλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... Ἐλάτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στήθος σας τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰώνια μητέρα αὐτὴ... Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέερασαν, ἱστορίαι καὶ δόξα καὶ θρυλοὶ ἐλησημονήθησαν ὑπὸ τὴν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὁμίχλης ἐσκέπασαν παρελθόν καὶ δυνατοῦς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνης, Μεγάλῃ Μητέρα !...

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνης, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς καὶ τὸ ἔλεος*. Θὰ μείνης αἰώνίως, νὰ ἰλαρύνῃ* ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένη, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρα »

Ἄγγελος Τανάγρας

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλὴ μου Παναγία,
 πού ἀκοῦς τὴν δέσησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
 ἄκου καὶ μᾶς, πού ὑψώνουμε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
 πού ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμὴ.

Ἔχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
 στὸν πεινασμένο ἀνοιξε, Σύ, σπλαχνικά τὴ θύρα,
 δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
 τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
 ποὺ πλέει στὴ ξενιτειά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε πῶχει παιδί στὰ ξένα
 καὶ χῦσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
 Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
 στρέψε στὴν οἰκουμένη
 τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
 ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
 Συγχώρεσε καὶ φώτισε καὶ κείνον, ποὺ ἐπλανήθη,
 καὶ χῦσε του στὰ στήθη
 τὴν πίστι τὴν γλυκειά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὀμορφὴ Πατρίδα,
 πάλι στὸν κόσμον δεῖξέ την μὲ σκῆπτρον καὶ χλαμύδα*.
 Κάμε νὰ σφίξη ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
 τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
 ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

«Νέα Ἀθολογία»

*Ἀνδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
 σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
 σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιάς τὴν πόρτα.

Ἡ Παναγιά ἢ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
 τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.

Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει από τή θύρα της νά δῆ τή γειτονιά της.
Βλέπει τόν οὐρανό θαμπό καί τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἄρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δά τήν ὥρα
καί τόν Ὑγιό σου ἐπιάσανε καί στό σταυρό τόν πᾶνε ».

Ἡ Παναγιά σάν ἄκουσε, ἔπесе καί λιγώθη,
καί σάν τήν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :

« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».

Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνή καί τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατί στρατί, στρατί τὸ μονοπάτι.

Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καί πιὸ δεξιότερα, θωροῦν τὸν Ἄϊ - Γιάννη.

« Ἄϊ μου Γιάννη, Πρόδρομε καί Βαφτιστή τοῦ γιουῦ μου,
μὴν εἶδές μου τὸ τέκνο μου καί σέ τὸ δάσκαλό σου ; »

« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νά σ' τὸ πῆ, καρδιά νά μολογήση,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νά σοῦ τότε δείξη ; »

« Ἐχεις καί χεῖλη νά τὸ πῆς, καρδιά νά μολογήσης,
ἔχεις καί χειροπάλαμα, γιὰ νά μοῦ τότε δείξης ».

« Θωρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνό, τὸν παραπνευμένο,
ὅπου φορεῖ στήν κεφαλή ἀγκάθινο στεφάνι ;

Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γιουκάς σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σάν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :

« Πούναι γκρεμιστὸς νά γκρεμιστῶ, γιालὸς νά πάω νά πέσω ; »
Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νά τήν παρηγορήση.

Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :

« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονή καί διάφορο δὲν ἔχεις.

Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νά φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καί τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νά μ' ἀπαντήξης.

Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θά ποῦν Χριστὸς ἀνέστη ! ».

Δημοτικόν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἔσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸν ἠμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

Ἐβράδυσεν. Ὁ ἥλιος, δύων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησιδία τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας, λαμβάνων μεθ’ ἑαυτοῦ ὄλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλαπος* καὶ ἀφῆνων εἰς τὰ βουναὶ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγειον*.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καΐκια ἤρχοντο βιαστικὰ ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχήν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἑταιρείας ἀνεβοκατέβαινεν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιο.

Ὅμως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὄλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, εὐχηθεὶς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῆ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῆ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. Ἄλλ’ ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξει ὅλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει να την κλείση εις τούς άφώνους του μοναστηριου τοίχους, εις τόν "Αθωνα.

Πάντες, γεωργοί και ναῦται, συνηθροίζοντο εις την άγρυπνία συνωστιζόμενοι* έμπροσθεν τής εικόνας του 'Αγίου Νικολάου, παλαιάς βυζαντινής άγιογραφίας, όλίγον μαυρισμένης ή από του χρόνου, ή διότι ό ζωγράφος ήθέλησε διά του σκιερού χρώματος να παραστήση τό αυστηρόν πρόσωπον του θαυματουργού άρχιερέως. Και ήναπτον όλας τās μεγάλας λαμπάδας οί ναῦται, τās όποίας είχον φέρει από τό ταξίδιον, και έλαμπεν ή εικών, και έλαμπεν όλη ή εκκλησία. Και άκτινοβολούσε τό πρᾶον του 'Αγίου πρόσωπον εκ χαρᾶς, νομίζεις, ώς να ηύχαριστείτο, ότι την στιγμήν εκείνην έβουίζεν ό μικρός ναός εκ τής φαιδρᾶς τών ᾠσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ιδιαιτέρας άγάπης έπαναλαμβανούσης τό « "Αγιε Νικολάε » έν τοίς έγκωμιαστικοίς ύμνοις. Και ηύχαριστούντο γῦρο - γῦρο οί ναῦται άκούοντες τὰ ᾠσματα και προσβλέποντες άτενώς* εις την εικόνα, κατάφορτον από τών άναθημάτων*, έν οίς διέπρεπον άργυρά μικρά πλοιάρια, πλοιάρχων άφιερώματα. Κατά τās στιγμάς εκείνας ενόμιζες, ότι ή εικών προσελάμβανε θαυμασίαν τινά κίνησιν και ζωήν αϊφνίδιον. 'Ενόμιζες, ότι έκινούντο οί όφθαλμοί του 'Αγίου και ευλογοῦσεν ή χειρ τούς προσφιλείς του ναυτίλους και ότι συχνά μετέβαλλεν όψιν τό γηραιόν του πρόσωπον.

"Αλλος εκ τών εκεί παρισταμένων, έχων εις τόν νοῦν του την παροιμιώδη του 'Αγίου Νικολάου έλεημοσύνην και προς τούς πένητας συμπάθειαν, τόν έβλεπε γλυκύν και μειδιώντα*, ώς ότε έσωζε κρυφά τās τρεις εκείνας θυγατέρας από του ήθικου θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τής ύπανδρείας, και έτεινε και αύτός την χειρα, νομίζων ότι ό "Αγιος φλωρία έμοίραζε την στιγμήν εκείνην. "Αλλος πάλιν έχων εις τόν νοῦν του, ότι ποτε ό έπίσκοπος τών Μύρων*, άγριος και άπειλητικός έμφανισθείς, εκράτησε του δημίου την χειρα, έτοιμον να θανατώση τρεις άνδρας άθώους, συκοφαντηθέντας, τόν έβλεπεν εις την εικόνα άγριον και άπειλητικόν με πύρινα βλέμματα. 'Ο δε ναύτης, διαλογιζόμενος την στιγμήν, κατά τήν όποιαν ό "Αγιος έσωσε τό κλυδωνιζόμενον σκάφος, έτοιμον να καταποντισθῆ, έφαντάζετο τόν "Αγιον ιστάμενον άτρόμητον έν τῆ πρύμνη και βαστάζοντα κραταιώς τό πηδάλιον, ενῶ ή εικών παρίστα τουτον καθήμενον επί θρόνου και ευλογοῦντα. 'Εκείνος δε πάλιν, ό ένθυμούμενος την στιγμήν,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσην ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδιάν . . .

« Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος » (ἀπόσπασμα)

Ἄλἐξανδρος Μωραϊτίδης

Πηφίγγης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ἔπειτα τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς, πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓναν ὕπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζί με τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἄπ' ὅσους μένουں ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουں λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταράσσουں μετὶς πολὺλογες συζητήσεις τῶν τῆ μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τῆ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὐτὲς κάθοῡνται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθοῡν τὰ μάλλινα ὑφάσματά τους, λένε τὴ νύχτα παραμύθια γύρω ἀπ' τὴ φωτιά καὶ στὸν ὕπνο τους ὄνειρεύοῡνται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ἔσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξι . . . Ἔσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρὴ . . .

Τότε παύοῡν οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύγνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λειώνοῡν τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζοῡν μεγάλα, θολὰ κι ὀρητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾶ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἡλίου φιλιὰ. Μόνον οἱ κορυφές λαμποκοποῦν ἀκόμα κατ'άλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνήξῃ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἢ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιατίγια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιά ἐρημητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτὰ, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιά τὴν ξενιτεῖα καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες . . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδι τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλόβραδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκείνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρὰ, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, ποὺ στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τίς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βᾶθη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς, πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαράτους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κράζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιά ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἰδῇ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκεῖς ἀνοιξης, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπριλίου,

σάν νά σαλπίζουν πολεμικὸ ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χώρες οἱ ξενιτεμένοι τους καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες των τὶς λευκὲς στῆν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στῆν Ὡραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερά χαλιά τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σάν νὰ τοὺς σφίγγη στῆν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νὰ τοὺς λήη νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτειᾶς, σάν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάση ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαῖδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πὼς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἤσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πάλι στῆν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκεῖες τους φλογέρες, τὶς βλαχοπούλες μὲ τὰ γλυκὰ τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμονεῖ τὸ μακρὺ χειμωνιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται οἱ ἐκκλησιᾶς ἡ δεύτερη

Ἄνάστασι, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γυρὸ τοὺς τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορὸ, πού στήνουν οἱ μαυρομιμάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατεῖες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρασμό. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

Ἐφημερὶς «Ἠχώ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαδούρια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κείνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη; σβῆστ' το. Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.

— Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*. Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθεῖα στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα, καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μέσ' στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιάζουν, στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἄρνια βελάζουν. Εἶναι τὰ γκρέκια* τοὺς ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα κομμένο ἀπ' τὰ ζεβάτα.

— Τώρα σταθήτε δλόγουρα, παιδιά, καὶ ἀκουρασθήτε*·
 τοῦ κόσμου ὁ Ἄφέντης ὁ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονήτε —
 γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ζωντανὰ μαντρίζουν,
 τ' ἄρνιὰ Τὸν χουχουλίζουν*.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
 καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος, γυρνᾷ μέσ' στοῦ σκοτάδι,
 καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλάνε
 ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουρασθήτε το — δὲν εἶναι παραμῦθι —,
 κατόπι ἀπ' τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
 στή μάντρα ἕνα Χριστόψωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
 γαλάρια ἄρνιὰ καὶ στεῖρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἄφέντη μας, ὁπῶγλειψε στὰ γέγνα
 καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
 κι ἂν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί, τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
 σὰ γνωστικὰ ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
 γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδου,
 τί γέρασα κι εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει·
 λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει*.

Πρῶτα παντρέψω τὴ φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
 ὁπῶχει τὸ κορμὶ στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
 ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆς νὰ μὴ γεράζης,
 νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
 παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
 νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς καὶ ζοῦν μαζί σου ἀνθρώποι,
 σὲ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

Ἐπὸ τὴν στρουγγοκάλυβα ποτὲ νὰ μὴ μοῦ λείπης,
 τὶ μοῦ εἶσαι τῆς χαρῆς ζωὴ κι ὄχτρος τρανὸς τῆς λύπης.
 Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βράζης νὰ μοῦ κραίνης*
 γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνης.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιὰ μου,
 σὰν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου.
 Νὰ μὴ σᾶς εὔρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα !...
 — Νὰ ζῆς καὶ σύ, πατέρα !

« Τραγουδιστῆς »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

Ἡ ἥρωσ τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νὰ ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὤφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ α' καὶ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νὰ ὑπάγη νὰ συλλειτουργήσῃ με τὸν παπαῖ - Διανέλλον τὸν Πρωτέδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ὁ ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπαῖ - Διανέλλος ὁ Πρωτέδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νὰ ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. Ἄλλον βοηθὸν ὁ παπαῖς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι' ἐξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ τὸ Πάσχα. Ὁ ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς αὐτῆς με τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἀφθονον τοῦτο προϊόν τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἃς εἶχαν ζωὴν — ὅπου δὲν ἔπαυαν ἀενάως νὰ μεγαλώνουν — νὰ μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νὰ μεγαλώσῃ ἢ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν·

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσο ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρῶν, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὁμάδα ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἶτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἤναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὄλον τὸ Ἱερόν Βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διάμαρτύρῃται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὀποίων κανεῖς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἠκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἄχ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε! ».

— Δὲν τσάκισε κανεῖς τὸ ποδαράκι του; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θεῖα - Σειραϊνῶ, ἡ ἀληθὴς σημαιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους καί κτήνη ! » έψιθύρισεν πάλιν ό ιερεύς.

Είχε παρέλθει ήδη ή μεσημβρία καί ό ιερεύς μετά τοϋ μικροϋ ποιμνίου έκάθισαν νά γευματίσωσιν ύπό τήν ιεράν έλαιαν, έν τώ περιβόλω τοϋ ναΐσκου, έγγϋς τοϋ παμπαλαίου έκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τό όποιον κατ' άλλους ήτο στέρνα ύδατος καί κατ' άλλους κοιμητήριον ή όστεοθήκη. 'Η θειά Μαθηνώ, γηραιά εύλαβής γυνή, άποβλέψασα πρός τό κτίριον τοϋτο μετά στεναγμοϋ είπε :

—'Ημείς τρώμε, κορίτσια· νά έχουν τάχα κι οί φτωχοί νά φάνε ;

— Τρῶν, οί πεθαμένοι, θειά - Μαθηνώ ; είπε τό 'Αγλαώ, ή δωδεκαέτις παιδίσκη τοϋ ιερέως.

— Οί πεθαμένοι τρώνε κόλλυβα, έγώ τό ξέρω, προσέθηκε τό Καλλιοπώ, ή δωδεκαέτις μικρά άδελφή της, καί γι αυτό ήμεις στοό σπίτι, όσα κόλλυβα μάς φέρνουνε, όλα τά μοιράζουμε στοϋς φτωχοϋς καί στα παιδιά τά γειτονόπουλα, γιά νά έχη ή μάνα μας, ή φτωχή νά φάη στον άλλον κόσμο . . .

Τό δειλινόν έφάνησαν μακρόθεν νά κατεβαίνωσι τήν ράχιν έρχόμεναι αί καλυβιώτισσαι γυναίκες, αί ποιμενίδες καί βοσκίδες τών άγροτικῶν συνοικιῶν. 'Ηλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτους άνθη, λαμπάδας, κηρία καί άγγεία μέ έλαιον καί πρόσφορα καί μικράς φιαλίδας μέ νάμα, ή όδηγοϋσαι όνάρια μέ τά σάγματα έπεστρωμένα διά κιλιμίων καί χραμίων, φορτωμένα τορβάδες καί δισάκκια μέ φλάσκας οίνου, μέ τυρία νωπά ή ζεματισμένα καί κόκκινα αύγά.

Κατόπιν έφάνησαν σφυρίζοντες άλλοκότως δύο ή τρεις βοσκοί μέ τās άγέλας των, τās όποίας ώδήγησαν παρά τόν άπότομον κρημνόν πρός τήν θάλασσαν. Οί τράγοι έπήδων άπό βράχον εις βράχον, άπό όχθον εις όχθον, άπό κοιλώματος εις κοιλωμα, ένῶ τὰ έρίφια χαριέντως σκιρτῶντα έτρεχον κατόπιν τών αίγῶν βελάζοντα, άγαλλόμενα πρός τήν νέαν δι' αυτά άπόλαυσιν τοϋ άγνωστου τούτου πράγματος τής ζωής, εκθέτοντα εις τόν ήλιον τὰ στακτερά ή στικτά καί λευκά καί μαϋρα τριχώματά των.

Τελευταίοι έφθασαν οί ποιμένες, άνευ τών άμνάδων των, τās όποίας ειχον αφήσει όπίσω εις τās μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο άρνία σφαγμένα. 'Εφθασαν συγυρισμένοι, άλλαγαμένοι, στολισμένοι όλοι των, μέ καθαρούς χιτῶνας, κοντά βρακία καί ύψηλās βλαχό-

καλτσας, με πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι και με τους λινόχρους ή καστανούς μύστακας άγκιστροειδείς.

Ταχέως έκλινεν ή ήμέρα και ό ήλιος έδυσεν εις μίαν ράχιν του Πηλίου, άντικρύ, άφου επί πέντε λεπτά τής ώρας είχε μείνει στεφανωμένος με κυάνεια και περιπόρφυρα χρυσαυγή νέφη, αντιλαμβάνων ό ίδιος όσην απέδιδε δόξαν και λάμψιν, και επί δέκα λεπτά άκόμη, άφου έβασίλευσεν, αι άκτίνες τής στέφείως του έμειναν χρυσοφαείς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τó βουνόν με ίώδες χρώμα.

Είτα κατήλθεν ήρέμα επί του όρους ή νύξ, σπείρουσα παντού τó βαθύ και άρρητον μυστήριόν της. Και ό μπάρμπα - Κωνσταντός ό Ζ'μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος του χωρίου Α, του δήμου Λίτης, δέν έφάνη ούδαμόθεν νά έρχεται.

Ήτο δέ άνήσυχος ό ιερέυς και φόβος ήτο νά μείνωσι χωρίς 'Ανάστασιν και λειτουργίαν. Διότι ευλόγως δέν ήδύνατο άνευ βοηθείας νά ιεροπρακτήση. Λειτουργία χωρίς ένα τουλάχιστον ψάλτην ή αναγνώστην δέν γίνεται. Οί ποιμένες και οί βοσκοί ήσαν όλοι, ως εικός, ού μόνον άγράμματοι, αλλά και άλιβάνιστοι οί κακόμοιροι πολλοί τούτων.

— Τώρα τί νά κάμωμε ; 'Ορίστε, σοϋ υπόσχονται σίγουρα μιá δουλειά, κι ύστερα σ' άφήνουμε μέσ' στη μέση. «'Ανθρώπους και κτήνη σώσης, Κύριε !».

Ήλπιζεν έν τούτοις άκόμη, ότι ό μπάρμπα - Κωνσταντός θα ήρχετο. 'Αργοστόλιστος ήτο πάντοτε, τόν ήξευρεν. 'Αλλά τώρα ήτο σκοτεινή άκόμη νύξ και μόνον τά άστρα έλαμπαν άνω. 'Ολίγον ύστερα άνέτειλεν ή σελήνη, και τότε έλπις ήτο νά έλθη.

Παρήλθον δύο ώραι και ή σελήνη κολοβή άπό τó σκοτεινόν βουνόν άνω, άνερχομένη βραδέως εις τó στερέωμα, και αι τάξεις τών άστρων ήραιώθησαν έπ' άπειρον και σχεδόν ήμαυρώθησαν εις τήν διάβασίν της. Παρήλθην άκόμη μία ώρα. 'Ο μπάρμπα - Κωνσταντός δέν έφάνη.

‘Ο ιερέυς ήρχισε ν' άγανακτῆ.

—'Ο άσυνείδητος ! ό μωρός . . . Ήμαρτον Κύριε ! «'Ανθρώπους και κτήνη . . . !».

— Τά ξερω έγώ άπό όξου τά πλιότερα τά γράμματα, παπαῶ, του έλεγεν ή θειά τó Μαθηνώ, δια νά του δώση θάρρος· τά κανοναρχώ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλιππῆ, κι ὁ γέρο - Φιλιππῆς, ὅπου'ν' θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λήη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ὡς τόσοσ ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

3. Ὁ παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στεναζῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος. Εὐθύς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριά - Μαθηνῶ καὶ ἡ θεία Σειραϊνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεω. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότηου Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὦφειλον ἐκ τῶν ἐνόνητων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεωσ γυναικες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάξασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβῶν τεμάχιον παλαιᾶσ σανίδοσ καὶ σφυροειδὲσ ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνήξ τοὺς ἀπὸ αἰῶνων κοιμηθέντασ, καὶ νὰ συγκινή τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆσ πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεωσ. Διὰ τοῦ σήμαντρου τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντεσ τὸν μονότονον ἦχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶσ ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάππασ των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντεσ τὰσ λαμπάδασ των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνοσ του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι Θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἦναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφῶνωσ τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶσ ». Οἱ βοσκοὶ ἦναψαν τὰσ λαμπάδασ των, ὁμοίωσ καὶ αἱ γυναῖκεσ κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερά εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρέη τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφες μικρὸν προσόπιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἄργά τὸ κατὰ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη . . .

« Λαμπράτικος Ψάλλτης »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηναῦ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθη χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπέσῦρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἢ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἄλλὰ παρευθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκούσιμα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσῦρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιοιχιθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρῃσεν ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολὺ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, Ἐλιφὲτ - Ρεσίτ, δώσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

έπροχώρουν σιωπηλοί· αλλά μόλις έστρεψαν αυτόν, εύρέθησαν πρό γραίας γυναικός, κρατούσης εις την χείρα λαμπάδα άναμμένην. Έβράδιζεν αύτη μετά κόπου ένεκα τής ηλικίας της, έσύρετο σχεδόν, διά να φέρη εις τό σπίτι της τό « άγιον φώς », πού ειχεν άνάψει εις την έκκλησίαν. Εις την θέαν του φωτός και οί τρεις έστρεψαν την κεφαλήν προς τό αντίθετον μέρος, διά να μη άναγνωρισθοϋν.

Άλλά ματαίως· ή γραία ύψωσεν όλίγον τό φώς, και έφώτισεν αυτούς περισσότερον διά τών άκτίνων του και τών βλεμμάτων της. Ό δρόμος ήτο στενός. Τά πλατιά ένδύματα τής Έλιφέτ, μετατοπίζοντα τόν άέρα, παρ' όλίγον εις τό σκότος να σβήσουν την φλόγα τής λαμπάδος.

— Πολλά τά έτη σας, Μεχμέτ μπέη, ειπεν ή γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· άπήντησεν εκείνος· και του χρόνου. Και έπροχώρησε μετά τής συνοδείας του.

Ή γραία στραφείσα τότε τους παρηκολούθησεν έπ' όλίγον διά του βλέματος, όταν δε τους έχασεν εις τό σκότος, ειπε μέσα της:

— Τέτοια ώρα ό Μεχμέτ μπέης με μιá χανούμ και τό γυιό του . . . Ποϋ να πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα πού 'ναι, δε ρίχνεις μιá φωτιά να τόν κάψης, να γλυτώσουν από ένα κακό σκύλο οί Χριστιανοί ;

Εις τό σκότος ήτο βυθισμένος και ό ναός του Άγίου Μηνά. Πρό μικροϋ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αυτόν· πρό μικροϋ πλήθη εύσεβών συνωθούντο και εις τας αύλάς του άκόμη, πρό μικροϋ χαρμόσυνοι ψαλμωδία άντήχουν υπό τους θόλους του και τό « Χριστός άνέστη » από στόματος εις στόμα μετεδίδετο ως ό γλυκύτατος τών άσπασμών. Τώρα απέμεινε μόνον τό άνάμικτον άρωμα τών λιβανωτών και τών κηρίων, γεμίζον την άτμόσφαιρα, ή πρό τής έπαργύρου εικόνας τής Παναγίας κανδήλα, αύτη μόνον διατηρούσα τό άμυδρόν φώς της, και σιγή, σιγή πανταχοϋ . . .

Δύο κτύποι άκούονται αίφνης εις την έσωτερικήν θύρα, έξ ενός παρ' αύτην στασιδίου έγείρεται τις καθήμενος, άναμένων, και σπεύδει με βήμα άσταθές, ύποτρέμων, ν' άνοιξη. Ήτο ό ιερέυς.

Εισέρχεται εις, κλίνει τό σώμα και άσπάζεται την δεξιάν του. Εισέρχεται άλλος, εισέρχεται τρίτος και επαναλαμβάνουν τά αύτά. Ήπειτα ή θύρα κλείεται, οί δε εισελθόντες, προπορευομένου του ιερέως, πλησιάζουν άθροϋβως πρό του τέμπλου και γονατίζουν, κάμνοντες τό σημείον του σταυροϋ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρον σεβάσμιος, μὲ μακρὰν ὀλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὠραϊὰν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γονυπετούντων :

—Ἐλα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, ποῦ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινος στιγμῆς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπώτηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὠραϊὰν Πύλην ψιθυρίζων εὐχὰς τινὰς μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθῆ ὠραϊὰν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἕως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἀπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἐρασμία αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἱστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, ποῦ τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θείαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος».

Ἦλθε καί ἡ σειρά τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καί οὗτος μέ θάρρος τήν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καί ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτίνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καί ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ «σώματος καί τοῦ αἵματος» ἡ αὐστηρὰ καί ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καί συμπαθῆς, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστόν τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμούς του.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος», ἐπανάλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καί ἐδάκρυσεν καί οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχνῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωπούς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαί εἰς τὴν οἰκίαν των, γραϊὰ τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καί ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καί τὸν υἱόν του Ρεσιτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καί αὕτη «νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καί νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού ἔναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καί τυρανικοῦ μπέην, μόνος δὲ ὁ παπαῖ-Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καί αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καί τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερὸν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καί αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτῆσεως καί τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἑλαφρὸν σαφίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατὸν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαιῶς θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καί οἱ ὑπηρεταὶ ὅλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέην, ὅπου θὰ ἐπῆγαιναν τὴν ἐπαύριον καί οἱ κύριοί των. Ἔμειναν

οὔτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφέτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσίτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατάκλειστον, κατασκοπέτινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἠδύνατο κανεὶς νὰ εὔρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἑσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρῶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμάτον κόκκινα αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν:

« Οὔσῃς ὀφίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνῃ ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς:

— Κύριε, ἔλεήσον...

« Οἱ Κρητὲς μου », σελ. 141 - 146

Ἰωάννης Δαμβέρρης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοιξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνας ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος, γέρνοντας στὴ δύσι,
μπροστὰ τοῦ ἱεροῦ τὴν πύλην
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
— θυμίαμα, ποῦ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
φάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

13. Τ Ο Ξ Ω Κ Κ Λ Η Σ Ι

Γίγαντας ό πλάτανος, χιλιόχρονος,
κι ή κουφάλα του κρυφό ξωκκλήσι,
κεϊ διωγμένοι οί χριστιανοί τήν πίστι τους
μέσ' στον κούφιο πλάτανο είχαν κλείσει.

Άπ' τά μάτια του διαβάτη άπόκρυσαν
σκίνοι και λυγαριές τό μονοπάτι
κι είχε για σκεπή τά πλατανόφυλλα
και τήν πόρτα του έφραζαν οί βάτοι.

Ένας - ένας με λαχτάρα πήγαιναν
σύθαμπα τον όρθρο και τό βράδυ,
για να θυμιατίσουν τά είκονίσματα
και να βάλουν στο καντήλι λάδι.

Τώρα, όταν διαβαίνωμε άπ' τον πλάτανο,
τίποτ' άλλο πια δέν άπομένει,
παρά μόνον ή κουφάλα ξεσκεπη,
σάπια, τρύπια και σαρακωμένη.

Κι άπ' τής πίστης τ' άγιασμένο χάλασμα
κάθε γλυκοχάραμα και δέιλι,
θα μυρίζη κάτι, σα θυμίαμα,
θα φωτίζη κάτι, σαν καντήλι.

« Θά βραδυάζη »

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο Λ Ο Υ Μ Π Α Ρ Δ Ι Α Ρ Η Σ

Α'

Ό ήλιος γέρνει. Ό Γιουσούφ άγās, άγριος άγās, πίνει τό σιρόπι
του ξαπλωμένος επάνω σε μαλακό και παχύ τάπητα, σ' ένα προση-
λιακό μέρος, κάτω από τά Προπύλαια τής Άκροπόλεως, τής όποίας
είναι ό κυρίαρχος Άγās του κάστρου, σου λέει ό άλλος!...

Δίπλα του ένα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε άνασηκώ-
νεται ό Άγās και άκουμπά σ' αυτό επάνω τή μέση του να ξεμουδιάση.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ Ἄγαῶς στὶς κακὲς του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ βρίζει καὶ δέρνει. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. Ὅλα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ξωτάρης, ποὺ ἢ κακὴ του μοῖρα τὸν ἐσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμμιὰ δεκαριά Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποὺ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακὴ ὕστερα βλέπομε...

Ὁ Ἄγαῶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελῶνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζὶ· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πάει τὸν ἀνηφορο; ἸΓέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιᾶδες;

— Εἴμαστε νιοφερμένοι, Ἄγαῶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κουντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη; Νά! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἄγαῶς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσῃς.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, Ἄγαῶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Ἄϊ-Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἐσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαῖκό! Μπρὸς στὰ μάτια μας! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω! Ὁ Ἄλλὰχ νὰ μᾶς φυλάξῃ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὅχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ἰδέα κατέβασε ὁ Ἄγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

Β'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἄγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνοιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνῃς, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλοιῶς χάθηκες !

— Ὅ,τι προστάξῃς, Ἄγᾶ μου ! Ὅ,τι προστάξῃς...

— Σούτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιὰ νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στοὺς Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἡ ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ πού βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργεῖται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος πού τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησοῦλα λογαριάζω, πὼς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ ἄς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὀρεξι γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὄλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε, καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ πανηγύρι, πού βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἄγιός σας κάτι θᾶξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμωρήσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν Ἅϊ - Δημήτρη. Πῆς καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, πού θ' ἀπαντήσης, πῆς ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. Ὅποιος δὲ θὰ ῥθῆ, ἐμένα θὰ προσβάλλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου !...

Μὰ γιὰ στάσου ! Ἄκουσε. Αὐριο πρῶι, πού θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ Ἁγίου σας, ν' ἀνεβῆς σ' ἓνα ψῆλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ κουνήσης γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιά στὴν λουμπάρδα — τὸ μεγάλο πυροβόλο — καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμῆσωμε τὸν Ἁγίό σας. Ἔ, ἄς γίνῃ κι' αὐτὸ !... Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι...

Ὁ ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. Ὁ Ἁγῶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε:

«Τί ὠραῖος πού θὰ εἶναι ὁ τόπος αὐριο τὸ πρῶι γῦρο στὸν Ἅϊ - Δημήτρη, γεμᾶτος κόσμος, πού νὰ μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο !...» Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιᾶ, πού ἔφευγε τρε-χᾶτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἄνθρωπο ἀθεόφοβοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά !... Χά !... Χά !... Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἀλλάχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνῃ, πού καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτεῖνιασε. Ὁ Ἁγῶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. Ὁ Ἁγῶς καὶ ὁ ἀρχι-πυροβολητῆς Ἀχμέτ.

— Κοίταξε, Ἀχμέτ, νὰ τὰ καταφέρῃς καλά ! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπούλαια, πού ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὄση θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ καὶ μεγάλη φασαρία ! Τὸ μόνο, πού φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ...

Ύστερα από καλοκαιρινή λιακάδα, ό ούρανός έγινε πίσσα.

— Μή λές τόν κακό λόγο, Άγᾶ μου ! Όλα θά πᾶνε καλά· μή σέ μέλη... Ό μουφτής τί γνώμη θά είχε τάχα;

— Καί ποιός τόν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τό μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τό όνομα θά βουίξει στά ἑπτά βασιλεία. Θά εἰποῦμε, πῶς έγινε λάθος. Έγώ εἶπα γιά μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες; Έγώ πάω τώρα νά φάω καί νά πλαγιάσω, καί πρὶν νά χαράξῃ, θά εἶμαι στό πόδι. Πέτρες, χῶμα καί ἄνθρωποι νά γίνουν ἕνα... Ήσαν τὰ τελευταία λόγια, πού εἶπε ό Γιουσοῦφ καί ἔφυγε.

Ό Άχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· μεταφέρονται ἄκομη καί τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τό μέρος τοῦ Έρεχθείου. Στή μέση βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιά ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ό φρούραρχος.

Γενική κίνησης στό Κάστρο καί συζήτησις γιά τὴν τιμή, πού θά δώση ό Άγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροί βρίσκουν σωστή τὴν ἀπόφασί του.

—Όσο πιό εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιό πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ό γέρο - μάγειρος τοῦ Άγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. Ό ἱμάμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καί ἕνας ἐπίσημος διαβατικός Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νά ἀντιπράξουν στή μεγάλη τιμή, φεύγουν μурμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικό μόνον ό Άχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθεῖά. Όλοι κοιμοῦνται. Οἱ πυρπολητές ἔφυγαν καί οἱ τελευταίοι. Νέκρα εἰς τόν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιά ζυγώνει στά πυροβόλα. Πηγαينوέρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τὶς βάζει στά κανόνια καί τὶς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καί λίγον κρότο. Γεμίζει καί τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιό μεγάλη μπόμπα καί ξαπλώνεται στά μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπή φωτίζει τὸν κατᾶμαυρο οὐρανὸ καί φανερώνει τὴν ἄγρια τοῦ Άχμέτ ὄφι, ἐνῶ μακριὰ στά πρόσβորρα, ἐπάνω ἀπ' τὸ φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. Ό Άχμέτ φεύγει σὲ λίγο καί αὐτός. Ἡ δουλειά του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. Όλίγη ὥρα περνᾷ καί βροντὲς τραντάζουν τὸ ἔδαφος. Ἔρχεται σάν ἑλαφρὸς πρόσκοπος ἕνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καί ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψιχάλες. Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε, ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ Ἄγᾶς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ἤϊρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο: Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἄϊ - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὄλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιαδί ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσοῦφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκή.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ Ἄγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρη στὴν καλύβη του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ Ἄγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικός ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὄλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκόση.

— Τὴν πάθαμε, Ἄγᾶ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανέναν. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ;... Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἀχ ! βογγᾷ ὁ Ἄγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρη τοῦ Ἁγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία !... Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησία ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέσι, πού ήταν ή έκκλησία. Σε θέλω, Άχμέτ, σε θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος ό άρχιτυροβολητής τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεί δεξιά, άριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς πού τὰ βάζει στού σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. Ό Άχμέτ ζυγώνει άναμμένο τó άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, επάνω από τó κεφάλι του, χύνεται από τόν ούρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... Όλη ή Άκρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, επάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

Άν είναι ό Άχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ούρανος καλύτερος. Η καταστροφή είναι φοβερή. Οι περιγηγητές γράφουν γι' αυτή με φρίκη και θαυμασμό !... Ήταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουίους, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε από όλους αυτούς.

Ήταν μιá φορά ένας άρχιτυροβολητής Άχμέτ. Χάθηκε κι αυτός...

Τὰ πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χώμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

Ή 26η Οκτωβρίου 1658 έμεινε πιá ιστορική.

Οι Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οι χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοϋνται όλοι έξω από τó έκκλησάκι τ' Αϊ - Δημήτρη και μόνο ό παπάς μένει να τελειώση τή λειτουργία.

Η βροχή ύστερα από τήν καταστροφή έπαυσε. Ό ούρανος καθάρισε. Σάν να μην έγινε τίποτε ! Τó θαύμα και ποιός δέν τó έμαθε !

Ό Αϊ - Δημήτρης πήρε με τó δίκιο του τó παρανόμι, πού τού έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής. Δυστυχημένα Προπύλαια !...

« Τó Έλληνικό Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔ_Ο

Γλυκεία 'ναι απόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανένα ἦχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ καλάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χაῖδεμα τοῦ ἀγέρα.

'Απανεμιά καὶ σιωπὴ βαθειά... Νά ! — τί καμπάνα
ἡχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἦσυχο ἀέρα;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει ;
'Απόψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν 'Εκκλησία

σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἢ καμπάνα.
'Ω χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποὺ ἄγιασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὔριον εἶναι Κυριακὴ, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα !

Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἦσυχό σας ὕπνο·

καὶ αὔριο πρῶι - πρῶι καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
μὲ τὴ γυναικα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνεται στὴν 'Εκκλησιὰ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

.....

« Θρησκευτικὴ 'Ανθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριὰ κοιμᾶται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδία, με δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τόν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον όλοι
στοῦ μαρτυρίου τόν τόπο, έξω άπ' τήν πόλι.
Έκεῖ ό σταυρός στημένος τόν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμός εκείνος, με τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, άργά βαδίζει
στή νέα ζωή. Ἡ άνατολή ροδίζει,
σβηοῦν τὰ στερνά ξαγρυπνισμένα άστέρια.

Τώρα δειλά - δειλά χαράζ' ή ήμέρα,
πάχνη θολή σηκώνεται άπ' τὰ βύθη
του ποταμοῦ, και τῆς αύγῆς τ' όρνίθι,
τό τρίτο όρνίθι, άκούγεται άπό πέρα.

Στήν άγωνία του σταυρικοῦ θανάτου
τ' άκούει ό Πέτρος και θυμάται πάλι
μιάν νύχταν άλησμόνητη, μιάν άλλη
νύχτα, τή νύχτα εκείνη του Πιλάτου.

Τότε εῖχε κλάψει, τώρα στη θλιμμένη
τήν όψι του ή χαρά γλυκοχαράζει,
και στρέφοντας ψηλά τὰ μάτια, κράζει:
— «Βλέπεis ; δέν σ' άπαρνιέμαι !» Καί πεθαίνει...

Ἰωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τό κατωτέρω συμβάν αναφέρεται εις τόν Ἑλληνοβουλγαρικό
πόλεμον τοῦ 1913, ότε αἱ ήρωϊκά Ἑλληνικά φάλαγγες ήλευθέρω-
νον τήν Ἀνατολικήν Μακεδονίαν.

Ἐπί τῆς μάχης, ὁ λόχος ἐκίνησε βουβός πρὸς τὸ πλάτωμα, ποῦ τὸ ἐπλασιώνουν
ὁ ψίθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν ἐλαφροκύμαντην πρασινάδα
τῆς χλόης. Εἰς τὸ πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ
Τάγματος. Καὶ ὅταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι ὄλων τῶν ταγμάτων
τοῦ συντάγματος, ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γύρῳ του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργα τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμὸν του. Ἐβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποῦ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπή, εἶπε:

— Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχή στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποῦ ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέησί μας. «Καρδίαν καθαρὰν» θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὄπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποῦ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μπορούμε.

Προσοχή λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χειρῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποῦ ἀντίκρυζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριά, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχησμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποῦ θὰ ἔβροσκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμὰ καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὶς προσευχές, ποῦ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...».

Ἄλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχές αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὶς ἄκουαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τό καταστάλαγμα των στις διάπλατες καρδιές τών μαχητῶν, πού αὔριο θά ἐτρικυμίζοντο ξανά ἀπό τό κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τών ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...», ἔψελναν τώρα μελωδικά οἱ δύο στρατιῶτες, πού ἐπαράστεκαν τὸν παπαῆ. Ὁ Διοικητῆς ἔσηκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἓνα ἑλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο· γιατί ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἔνοιωθε, πῶς ἦταν ἄξιος τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι...»

Ἄστράφτουν τὰ μάτια σὲ βουβὴν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στὸ ἀγίασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾷ σὲ κάθε ματιὰ τό ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλά κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον, ὀλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητική μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμωδιῶν :

«... καὶ κατάταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἁγίων, Κύριε, καὶ ζῶῃ καὶ ἡ ἀνάπαυσις».

Ἄσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὡσὰν ἀπὸ τό ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, πού ἐκάλεσεν ὁ Ἄγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς ἑλληνικῆς ἀναμνήσεως. Ἐνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλοῦσια μαῦρα μαλλιά, πού τὰ ἠλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς «ἐρατεινῆς * ἡβης του» ἡ ἄβρὰ ἄνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἐνὸς δένδρου, πού ἀργολικνίζεται * στὸ πέρασμα τῆς αὔρας: Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασι τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, πού λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπαῆ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησι. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσι προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἔκφρασι βαθεῖας περισυλλογῆς * στὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του.

«Αἰωνία ἡ μνήμη... » φάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζί μὲ τὸν παπαῆ. «Αἰωνία των ἡ μνήμη», ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὄλοι σταυροκοποῦνται.

Ὁ παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκόν του. Ὁ Διοικητὴς κάτι τοῦ φιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσίαν του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ σχωρέστε τους !

— Θεὸς σχωρέσ' τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὀλόθερος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθησαν στὸ ἀντίκρυμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριά ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

Ἔπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνά των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τὶς ψυχὰς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιά ἄκουε μέσα τῆς τοὺς δυνατοὺς παλμούς ὄλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῶο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη κι ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὰς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ' ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἔνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιὰς ἦταν πιά Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆ ἀποβραδὶς πολὺτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθιά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικό δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τίς περίμενε ὅμως ἐκεῖ !... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτός καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φυγαῖτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου; Τὸ μετέφεραν ἄλλοῦ ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμμα !...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι, ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκά σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβᾶστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε ; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο ; Δὲν εἶναι ἐδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πῆ ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκές γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἔνοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιά ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφειγγιές τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτές ἀκτίνες.

Ζυγώνουν κοντά του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πῶς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικά λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σκιά μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε ! τοὺς εἶπε μὲ γλυκεῖα φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾶει τὴ Μαγδαληνή, ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναῖκα, γιατί κλαῖς ; Ποιὸν ζητᾶς ;

Ἐκείνη σκέφθηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρήνο νὰ τὸν παρακαλῆ:

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τῆ χάρι, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρια ν' ἀλείψουμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποῦ ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τῆ χάρι !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἴδουν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

Ἄλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἄξιζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἴδουν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τῆ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τις ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἕνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκαναν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναζε τὸ « τετέλεστα » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρὸ ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιὰ καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιά χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοιξιὰτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουσαν τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὀμορφιὰ καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζί ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙ·Γ·ΚΟ ΠΑΣΧΑ

Ἐκείνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ἑωκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῆ περισσότερο στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατί στὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη ὁ παπαῖ - Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρύζει με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριά, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ξαναἰδῆ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἕνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχε ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραίτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαρικές ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήση τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγη ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῆ νὰ ζῆ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλές ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλουδία τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεῖα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμη εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολοντί δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειά.

Πολλὲς φορές εἶχε τραβήξει τὸν ἀνήφορο ἐκείνον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἤσυχα ὁ κόντε-Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὔρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του; με τοὺς πόθους του, ποὺ ἦσαν

καὶ δικοὶ του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε, πῶς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἢ ἅγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητῆ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωσε καὶ τοὺς ἐξίσωσε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή παρηγορεῖτο.

Ὅταν ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, πού μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὀλόξανθη Ζακυνθινὴ βερντέα ἐχρῦσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἔλειπε ὅμως κάτι πολῦτιμο — ἢ εὐθυμία — πού κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικά ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, πού ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ἐάφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ ! Καλὰ μαντάτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, πού μποροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῆ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίον, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμήνυμα, πού μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνασαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτῆ ἐσήμαινε πόλεμον, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνον τῆς ζωῆς των, πού τώρα περνοῦσε ἤσυχον κι

άμέριμνη. Άλλά δέν τούς έμελλε. Για τήν πατρίδα ήσαν έτοιμοι νά δώσουν καί τή ζωή των.

Κι όταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἕνα κλαδί ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καί δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μωριᾶ, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνησι, ποὺ δὲν κατῶρθωνε νὰ κρύψη:

—Ὁ Θεὸς νὰ δώση, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἄρνια ἐκεῖ κάτω, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέλφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἕνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καί ἡ εὐχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἄργησε νὰ μάθη τίς ἐτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάστασι. Οἱ Μωραῖτες δὲν ἐσηκώνοντο, ἂν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μωριᾶ.

Τὰ πράγματα ἦσαν πιὰ ἔτοιμα. Ἐπρεπε ὁμως νὰ φύγη, χωρὶς νὰ δώση ὑπόψια στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίση, νὰ περάσουν στὸ Μωριᾶ. Ἄλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης κατῶρθωσε νὰ τοὺς γελάση, προφασισθεὶς, ὅτι θὰ πήγαινε στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὰς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατῶρθωσε νὰ φύγη μὲ καΐκι καί νὰ περάση στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε στὸ σπίτι τοῦ Μοῦρτζινου, ἕως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ σηκώθηκαν πιὰ οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιὰ τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἄλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἦταν στὸ Μωριᾶ του, καί μ' ὅλας τὰς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τίς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καί στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμῆθηκε τὸ σύντροφό του, ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ τὴν εὐτυχία, ποὺ εἶχε γίνει πιὰ πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὄχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εὐτυχισμένος κι ἔβροντοφώναξε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα, εὐτυχησμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφουσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
πού λές καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιάς τὰ φύλλα:

« Γλυκεῖα ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ! »

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε
μέσα στὶς ἐκκλησιῆς τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιῆς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ τοὺς Ἁγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.

Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, πού χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμὸς

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

... Έπάνω εις τόν θαλασσόπληκτον βράχον, όπου τὰ κύματα φαίνονται νά τραγουδοῦν μυστηριώδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εις τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανάς, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὡραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἄσελῆνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νά ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εις τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εις τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρόν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πᾶτερ Ἐφραΐμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἔσπερινόν μαζί μὲ τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἕως τὴν βρύσην, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εις τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νά διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἰαμβικούς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψῃ ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητῆς Διονύσιος:

Χείρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
 ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
 καλλιρρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
 ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εις τὸ πλάγι, σιμὰ εις τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εις τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εις τοὺς κλώνάς του, εἶχεν εὑρεθῆ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἢ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εις ὄλην του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νά κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναριθμητοὶ, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εις τοὺς κλώνάς του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωίαν εις τὰ χίλια ἐξακόσια τόσα, ἢ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νά ἔχη τόν Χριστόν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, καί διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μέ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς « τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τόν ναόν τοῦ Θεοῦ. Καί ὁ ναῖσκος τοῦ μικροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νά ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἣτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νά κάμη κούνια, νά λικνισθῆ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καί διὰ τοῦτο ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ἐλευθερία, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
τοῦ ἰσχυροῦ καὶ μεγαλοῦ
καὶ γλυκοῦ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τοῦ ἰσχυροῦ οὐρανοῦ

καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ἐλευθερία, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
τοῦ ἰσχυροῦ καὶ μεγαλοῦ
καὶ γλυκοῦ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τοῦ ἰσχυροῦ οὐρανοῦ
καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.

καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.
καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.

Ἐλευθερία, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
τοῦ ἰσχυροῦ καὶ μεγαλοῦ
καὶ γλυκοῦ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τοῦ ἰσχυροῦ οὐρανοῦ

καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.

καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.
καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.

καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ἴσως ἔγνων
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἔμψυχης
καὶ ἰσχυροῦ ἀπὸ τῆς
ἐλευθερίας οὐρανοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗ ΒΑΣΙΚΗ ΔΟΥ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
[ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
[Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθερία !

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ἄ λ ι, ν ἄ σοῦ π ῆ.

4

Ἄργεει νὰ ἴλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχῆς ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπηε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες : « πότε, ἄ ! πότε βγάλω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλαῖματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλήθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαίνες κρυφὰ
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κOURταλῆ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

Ἄλλοι, ὄϊμέ ! στὴ συμφορὰ σου
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σύρε νὰ ἴβρης τὰ παιδιὰ σου,
σύρε », ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποῦ τὴν δόξα σου ἐνθυμεί.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σάν πτωχοῦ, ποῦ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμη,
ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανά.

16

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

« Ἄπαντα », ἔκδ. Α. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

Διονύσιος Σολωμός

2. Η Δ Ο Ξ Α

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα ἡρώων νέων,
ποῦ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴ χρυσὴ σοφία,
μὲ τούτων τὴν ἁγία ὄρμη,
νέαν ἄς πλάσωμεν ἱστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἐχει στεφάνι ἢ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο της τὸ ἱερό.
Ἄπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηρό.

Ἐμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα !
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.

Ἐκεῖ τῆς νίκης ἢ κορώνα,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

« Νέα Ἀνθολογία »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων διὰ τὴν σώφρονα διαγωγὴν του καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμὸς, ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἰκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μαρῖα τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανέν μὲγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίση τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερά τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμῆν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηνείζε. κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιούτοι, άλλα φιλοχρήματοι, τρυφηλοί και πολυτελείς, ή ένδοξος μάχη τών Πλαταιών δέν ήθελε σώσει τήν Έλλάδα έκ τοῡ περσικοῦ ζυγοῦ, ή δέ έλληνική έλευθερία, τὰ φῶτα και ὁ πολιτισμός ήθελον εκλείψει έκτοτε δια παντός.

Ὁ Ξέρξης, άναχωρήσας έντροπιασμένος εις τήν Άσίαν, άφηκεν εις τήν Έλλάδα τόν στρατηγόν του Μαρδόνιον, δια νά υποδουλώσῃ τους έλευθέρους Έλληνας. Ὁ δέ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εύκολώτερον ήτο νά υποδουλώσῃ αὐτούς δια τοῡ χρυσιού παρά δια τῶν ὄπλων, άπέστειλε πρέσβυν πρὸς τους Άθηναίους. Οὔτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες και άστεγοι ειχον επανέλθει εις τὰς Άθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ και ὁ σίδηρος τοῡ Ξέρξου ειχον έρημώσει και καταστρέψει.

Ὁ πρέσβυς τοῡ Μαρδονίου επρότεινε λοιπὸν πρὸς τους Άθηναίους τὰ έξῆς : Ὁ Μαρδόνιος είναι έτοιμος ν' άνιδρύσῃ δι' έξόδων του ὅλας τὰς κατακαείσας οικίας σας και τους καταστραφέντας ναούς, νά σᾶς χορηγήσῃ δέ άφθονα χρήματα και νά σᾶς κάμῃ κυρίου τῶν άλλων Έλλήνων, εάν έδέχεσθε νά καταθέσῃτε τὰ ὄπλα σας.

Οἱ Σπαρτιᾶται, γνωρίζοντες τήν άκραν πτωχείαν, εις τήν ὁποίαν ειχον καταντήσει οἱ Άθηναῖοι άπὸ τήν καταστροφὴν τῆς πόλεως και τήν έρήμωσιν τῶν άγρῶν των, έφοβήθησαν, μήπως εις τήν άπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῡ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ έστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εις τὰς Άθήνας και παρεκάλουν τους Άθηναίους νά άπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις και νά εξακολουθήσουν άγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Έλλάδος.

Τότε ὁ Άριστείδης, εκφράζων και τὰ ιδικά του και τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, έδωσε τήν ώραίαν εκείνην και άξιοθαύμαστον άπάντησιν, ή ὁποία και μόνη ήτο ίκανή ν' άπαθανάτισῃ τὸ ὄνομά του. Ἰδου ή άπάντησις τοῡ πτωχοῦ Άριστείδου.

« Συγχωροῦμεν εις τους Πέρσας νά νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νά εξαγορασθοῦν με τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδέν πολυτιμότερον τοῡ χρυσιού γνωρίζουν. Άλλ' άγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι, άποβλέποντες εις τήν πτώχείαν και δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τήν ελληνικήν άρετήν και φιλοτιμίαν μας. Άς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς και έντὸς αὐτῆς χρυσίον ήθελαν ποτέ πωλήσει οἱ Άθηναῖοι τήν έλευθερίαν τῆς Έλλάδος. Άς μάθῃ δέ και ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη.

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμίνα, νησί πολυδόξαστο!
 πού ὁ ὀμορφότερος κόλπος θωπεύει
 τὰ λευκά σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
 ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
 τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
 καὶ ρυθμοὶ μακρυντίλαοι οἱ φλοῖσβοὶ τους
 νικητήριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο Τρόπαιο
 κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
 οἱ γενιές πού διαβαίνουν θά ῥχωνται
 σὰν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερώματα
 στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας τὴν ἴδια,
 πού θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
 τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

«Ἀπολλώνιον Ἄσμα», 1919

Σωτήρης Σκίπτης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἠγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα τῆς.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατῴρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν τῆς, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς τῆς λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου τῆς παραδείγματος.

Τοιοτοτρόπως οἱ Σπαρτιάται ἐνικήθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρωίδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὁρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθυνατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἠτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμοτῆριον τὸ κῶνειον.

«Ὁ Γερροστάθης»

Λέων Μεῶς

6. Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιὰς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς* τῶν μαρμάρων θριαμβεῦει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἄλτεως.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δонуῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλλιστέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἔμπρὸς σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρὺ σου ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἐλέφαν* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ διφρηλατεῖ* ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσοῦν χαίτην τοῦ σου δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἄετόν.

Ὄμοσε, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δонуῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέτα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας σχίζεται ἔμπρὸς σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθ' εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκὸς σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὁποῖον πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἄλτις ἀπλώνεται ἔμπρὸς μας.

Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ καὶ τὰ διαμάντια τοῦ Κλαδέου.

Ἡ καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἕξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκει νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βᾶσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἑπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ ὄλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὀλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγάλειον! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἕξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὄλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἕκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἕξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατὰκειται « μέγας μαγαλωσί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῆ νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἐνδοξον ἐρείπειον. Ἄλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἠλλοίωσαν τὴν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάθη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη! Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοιβόδας τῶν Ἀθηναίων ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἄλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλια του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἕξ αἰῶνες ὀλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ ! Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Ἴππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἄλλὰ μετὰ

τόν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καί τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρήλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καί τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καί τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καί μεγαλοδῶρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καί προνόμια. Καί ὁ ναὸς ἐκείνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαίῳθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καί ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καί τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καί ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καί τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καί εἰς τὸν ἕον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καί πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καί νὰ κολακεύουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκείνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καί εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναϊόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καί ἔδωκε νέαν αἴγλην καί νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθηναὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καί νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καί συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καί μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καί δενδροφύτων περιπτάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καί διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καί κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἕν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καί ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καί ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρῦθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἐξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὄλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον!

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψε ἐδῶ πέρα
στή δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν Ἀγώνων λάμψε τὴν ὀρμὴ
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου,
'Αρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«'Η Ἀσάλευτη Ζωή »

Κωστῆς Παλαμᾶς

* 9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἱματοβαμμένο.
'Εκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῆ νὰ πέση,
νὰ δώση αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσῃ.

'Ολόρθη μπρὸς τοῦ στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ' στὴ σκιὰ κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

'Εχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψι.
'Η τρίτη στέκεται μακριὰ, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει: « ΣΤΡΕΥΕ ! »

'Η δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των: « Βιάσου νὰ ξεπεράσῃς ! »

'Ιωάννης Πολέμης

1896

10. Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῶ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὅποιον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἐλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφορὰν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἃν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερο μεταξὺ τῶν τότε ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλο ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχώρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῆ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερῶθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

* Λέων Μελάς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ κατασχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω,
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδοτή,
κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου !

« Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », 1889, σελ. 22.

Κωστής Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ὅταν ἀποφασίσανε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὄπλα, ἔτυχεν ὁ φοβερὸς Ὀδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῆ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τούρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγένετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικὰ μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἄνεργα διὰ τὴν ἔλλειψι ἀπὸ πολεμοφοδία. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσεῶς πρῶι - πρῶι καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχη τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βία νὰ χαλοῦν τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὴς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεά. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοια ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς προσενοῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γεναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι, ὅτι οἱ τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνη δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμο.

Τέτοια ἀπόκρισι ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὄλεθρο τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο,

διά τήν ὑπεράς πσιόν τους. Οὔτω καί ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι καί οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διά νά τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μέ τὸ αἷμα τους τὰ πολυτίμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νά ζήσουν, διά νά ἴδουν καί πάλιν ἀναστημένο ὀλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σέ λήθαργο.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μιὰ ἀπὸ τις ἕξ κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νά τοῦ κουβαλήσουν καί τις ἄλλες τὴ νύχτα. Ἀλλά ἐκεῖ πού πήγαιναν νά τις βγάλουν, τις ἀκοῦν νά σκούζουν λυπητερά καί νά φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καί μέ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νά δοκιμάσουν νά τις βγάλουν. Καί ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τις ἀκούγαν τις μαρμαρένιες κόρες νά κλαῖνε τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, πού τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξύ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καί ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νά νικᾷ τὰ πάθη του, παρά τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καί δυστυχιῶν καί ζῶμεν ἐλεύθεροι καί εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νά εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρά δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νά εἶναι τις ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καί κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλίτισσαν τῆς Καρίας τὴν Ἄδαν, αὐτὴ ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης της ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλος δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἄρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ἠυχαρίσται τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραία φαγητὰ τῆς Ἰσθμίας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνίδα· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωινὸς τοῦ περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνό του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις του δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήνησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῖη. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τοὺς ἵππεις του καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκει δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίση εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῖη, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώναξαν:

— Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, πού ἑλαφρὰ τὰ κύματα χαϊδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν νύφη, πού ὄλο καὶ λυγᾷ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μά ξάφνω, σά νά κάρφωσε σ' άμμουδιαστό άκρογιάλι
 τις δυό του άγκυρες μαζί,
 τó μπρίκι στέκει καί μπροστά στην πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη με άγριωπό κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς Άλέξανδρος άπέθανε για ζή ;

Βροντολογά τó στόμα της καί τά νερά άναδεύει
 με την ψαρίσια της ούρά
 καί τó γυνάικειο της αυτί άπόκρισι γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς Άλέξανδρος στον κόσμο βασιλεύει,
 ό ναύτης άποκρίνεται, ζωή νάχης, Κυρά !

'Αλλοίμονο, άν τής έλεγε, πώς είναι πεθαμένος
 άπό τά χρόνια τά παλιά !
 Εύθύς την ίδια τή στιγμήν ό ναύτης ό καημένος
 μαζί με τó καράβι του θά βούλιαζε πνιγμένος
 καί ή Γοργόνα θ' άρχιζε νά κλαίη τó βασιλιά.

Μά τώρα, πώμαθε πώς ζή, την όψι της αλλάζει
 καί μ' όμορφίες στολιζεται
 γίνεται κόρη λυγερή, στα κύματα πλαγιάζει
 με δυό ματάκια όλόγλυκα τριγυρό της κοιτάζει
 κι άπ' τά ξανθά της τά μαλλιά τó πέλαγος φωτίζεται.

Τό μπρίκι πάλι ξεκινά καί σιγαλαρμενίζει
 στη θάλασσα τή γαλανή
 καί ή Γοργόνα στον άφρό σά γλάρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατάει όλόχρυση καί παίζοντας άρχίζει
 νά τραγουδή στο πέλαγος μ' ούράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηναῖς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὄλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβη ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἔμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἐκεῖ ἀγὼν
θὰ γίνη πάντας προσελκύνων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῆ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾷς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἠδονᾷς.
τὴν ὥραν κἄν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνου τῶν συμμάχων,
ὄσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἀρχῆς σημεῖον φθονητὸν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουσι ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

10

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἔχει μορφήν περικαλλῆ
καὶ σῶμα ἔμπλεον μαγείας.

11

Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσοῖ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἀλκιβιάδην, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ὁ Εὐριπίδης παρέκει
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13 14

Θὰ ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφη,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβῆς ἐκεῖ Νικίας.

B'

15 21

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλον των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

16 22

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἅμα.
Εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ!
« Νεφέλα » λέγεται, τὸ δρᾶμα.

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὅλος περιμένων
νέον σου βέλος, αἰοῖδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

17 23

Χαῖρε, μεγάλε ποιητά!
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾶ
ὄνομα ἔν: « Ἀριστοφάνης ».

Ἄλλ' ὄχι! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἄς ταφῆ εἰς ζόφον.
Ὑβρίζει μέγας ποιητῆς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων!

18 24

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

Ὁ ὄχλος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητεῖτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

19 25

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾶς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη;

Ναί, ὁ Σωκράτης! Ἀγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τῶρα κωμωδεῖται.

20 26

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλῆθη;

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλῆθη.

27

Ἄλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλη τώρα, σ' ἀπατάξ.
Ταχέως θὰ βαφῆ μὲ αἶμα !

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτελῆ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφῶς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται ἡ μορφή του.

32

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν πέριξ ὄχλον ἀφηφῶν
ὀργῆς ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ἄσμα
καὶ ὀπισθέν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου βλέπω φάσμα.

Γ

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὀρμάς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους⁹
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῆ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

Ἄντ' ἰμακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήσει,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίση.

39

Τὸ πλῆθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ἦ ποιητὰ τῶν «Νεφελῶν»,
ὁ ὕβρισθεὶς ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμῆ !
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθῆς
 ἔμειν' ἢ ὄψις ἢ γλυκεῖα.
 Γνωρίζει ὅτι ἀσταθῆς
 εἶναι τοῦ ὄχλου ἢ φιλία.

43

Συμβάντων ἔμπλοει αὐτοὶ
 ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
 Καὶ ἤδη πάλιν τελετῇ
 τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
 πρὸς τί λαοῦ τοσοῦτου βρῖθει ;
 Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρὰ,
 ἣτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχὺς
 νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
 καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
 φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

46

Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
 κι ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρὰ της.
 Πάθη ἐξάσπας ἀγενῆ,
 κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
 Πλὴν θῦμα ἀχρείων κατηγορῶν,
 σήμερον ἔτισε βαρύν
 τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
 τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
 ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
 τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
 ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
 Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
 ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

49

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
 κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
 ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
 ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
 τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
 Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
 ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

Ὅταν προβαίνει ἡ αὐγὴ,
 ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
 πρὶν φωτισθῆ ἢ ἄλλη γῆ,
 τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
 διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
 καὶ μίαν ὕβριν ἢ ἀρὰν
 ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
 — Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
 — Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
 ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

Ὁ περίξ ὄχλος μὲ θυμὸν
 αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
 νὰ μείνη μὴ ἐπιθυμῶν
 ἀγνή τοῦ μάρτυρος ἢ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανῆς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ τὸν θολὸν
συχνὰ ὑψοῖ πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητῆς,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς τοῦ τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἢ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτὸν.
ὦ, σὲ λυπούμ' Ἀριστοφάνη !

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθῆς
κι εἶν' ἢ ὀδύνη τοῦ μεγάλης,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθῆς
αἴφνης τὰ ὄτα τοῦ προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικάς
αἰ κωμωδία σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελήτρων δαφιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὅποιας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν τοῦ θά συντείνης,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνώεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἵματηρὸν ἔλαβε τέλος.

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας τοῦ ταραττων,
στρέφετ' εὐθύς ὁ ποιητῆς
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καδίαν ἔτι τρέφει.

ΣΤ'

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εύρων
τὸν ύβριστὴν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμα τῷ ἔρριψεν ἔβρον,
δειγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῆ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἔφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῶ ἐξέπνεεν, ἀράς,
εἶπέ, μοι ἔστειλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοί του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἐχθροὺς γλυκός,
ἐπίσης ἅπαντας ἠύλογει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοός
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἡὼς
ὁ θάνατός του, ὄχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθής,
ἐνῶ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

74

Ἐὰν εὕρισκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θηήσκοντα ἐκείνον,
θηήνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἑταίρων του τὸν θηήνον.

75

Πῶς συνεχῶρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ύβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθή,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ πλυθῆ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἄλλὰ σ' ἀφήνω. Ἰερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾶ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτῃς ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἀγάλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλῆς
ὕπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλὴς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ὄμυδρὰς ρίπτουσιν ἄκτινας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὀμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἢ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμέν' εἰς νέφη ἢ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπανσα κοινῇ
ἢ ἤχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἢ σκιά ἢ σκοτεινή,
ἢ τις ἐκεῖ ὀρᾶται μόλις ;

Z'

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητῆς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὸς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἰ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὠραῖον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοίβη πρὸς στιγμήν χρυσῇ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .
Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μῆμα στέφων.

«Ἔργα »

Ἀλέξανδρος Βυζάντιος

17. Δ Η Λ Ο Σ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβιβάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει, πὼς βρῖσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τó πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τους νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τους καθηγητής τής άρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καμένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τó πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τους ταξιδιώτες νόμισαν, πώς άκουσαν και τις φωνούλες του μωρου.

Τó μυστήριο αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων των αιώνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων των πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση έπαφή προς την ιδιαίτερη ζωή των αρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα των ναών, των κiónων, των αγαλμάτων, των στοών, ό άπέραντος λευκός σωρός των έρειπίων, που άπλώνεται έμπρός στον σημερινό άνθρωπο, όλ' αυτά μäs μιλουñ για μιá πολύ μακρινή έποχή. Άλλα τó σπίτι, όπου έζησαν οι άνθρωποι, τά δρομαλάκια, όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά, όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μäs.

Μόλις άποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκει άμέσως έμπρός στις άποθήκες του λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν άπ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιá άποθήκη κι ένας μαρμάρινος λουτήρας. Δέν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οι αρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνηση του έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλι. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτιά τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τους.

Αυτό τó σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου αρχαίου πλουσίου έφοπλιστού. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τó άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μñν είναι ό ίδιος ό οικοδεσπότης έδω νά μäs περιποι-

ηθῆ ! εἶπε ὁ ὀδηγός μας. Ἔνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θάξιζε ὁ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἔνας μικρός, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιοθῆ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νᾶθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

Ἦ μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῆ, μοίραζε ὀλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποιοῖσι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, πού ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρὸ.

— Ὅριστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἐμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, πού ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδικακίστικα ὀρνηθοσκαλίσματα, πού βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴ κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικροῦλη Δημήτριον — παιδιὰ πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρῃ εἶδησι. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, πού εἶχε μυριστῆ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδὲν, παίζων ἀστραγάλους. Ἐκλεπεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσὺ τᾶγραφες, παιδί μου, αὐτά ; εἶπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συ-
ριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—'Οχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τᾶγραφα ἐγώ.

Καὶ ὁμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.
Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὄλων τῶν αἰῶνων.

«'Ημερολόγιον Ὀδοιπορικῶ Συνδέσμου »

Παῦλος Νιρβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε.

—'Εχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα Ὀλυμπιονίκες.

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
καὶ γὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὠραῖα
κορμιά, πού γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὁμοια ;
στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρεῖδς τὰ ἀμάραντα προνομία.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ἕμνος χρυσοῦ τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

«'Εργα »

Λορέντζος Μαβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

'Εσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοζακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκείνα,
πού φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικό τὸν τρίποδα, ποὺ ὤρμησες καὶ πῆρες,
τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε
σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
μ' ὄλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη * !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἑσείς πανώριες θυγατέρες *,
ποὺ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἑλικῶνα, ἐλᾶτε,
καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
Ἀπάνου κεῖ στοῦ Παρνασοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους,
στὰ κρουσταλλένια τὰ νερά τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια Ἀφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαση μεγάλη χώρα, Ἀθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
Ὁ Ἥφαιστος καὶ ἀραβικό θυμίαμα σκορπίζει
ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν Ὀλυμπο μαζί μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός * κυλάει,
ἕμνους κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσῆ κιθάρα ἀπλώνει.
Τῶν Ἀθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Σχολικὴ Ἀνθολογία »

Κωστῆς Παλαμᾶς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἥττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβαν-
εν. Ὁ φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς * καὶ ἡ ἀτίμως ἦσαν ἡ διαβολι-
κὴ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικούς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. Ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Κα
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδρὰν * ἰδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εις τόν νικητήν αὐτῆς, ἄς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποῦ ἐζωγράφησεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἠκούοντο οἰμωγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἐλεεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποῦ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν* παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἠρέυνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρὰ των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναϊκᾶς των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναϊκῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἠρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὔρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ποῦ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἣ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναϊκᾶς τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακὰς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναϊκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναϊκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὄλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐκσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς, λησμονήσασαι ὅτι ἦσαν γυναϊκες, ἐπεδείκνυον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναϊότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμέναι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρῶτας βοήθειαι καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἦνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχιαι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατούσαν « ὡὰ καὶ στουππία* καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον ». Ἕσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἢ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξητλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππιῶν ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὕρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγιੱτας ». Ὁ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπείλει μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνυόμεναι ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχώνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφοὺς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἡρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβῆς θρύλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν προμαχώνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχρα*, ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οί Ἄβραοι ἐπολιόρκοι τὴν Πόλιν, ἡ ἰόχρωμος ὀπτασία ἐφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καί, όταν ὁ ἐχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα δεκατισθεὶς *, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὀ θριαμβευτικὸς ψαλμὸς :

Τῆ ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνετρίβησαν τὰ πλοῖα τῶν Ρώσων, πὸν εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἡ καλύπτρα τῆς ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαληνιαῖον παράλιον ;

Οὕτως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων γυναικῶν εὐρίσκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὀποίας εἶχε ταχθῆ ἡ Θεοφύλακτος *, καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ὀποίας ἀνῆρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μῆλον τὸ εὖσομον.

«Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι », 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἄκόμη καὶ σήμερον, όταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἄγιας Σοφίας, μένομεν ἐκθαμβοί. Τί θὰ ἦσθάνόμεθα, ἀν εἰσηρχόμεθα κατὰ τὴν ὤραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν. . . Ἡ μουσικὴ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς. Ἐκεῖνη ἡ μουσικὴ, μὲ τὴν ὀποῖαν οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνου τὸν Θεὸν κατόπιν ἀπὸ μεγάλας νίκας ἢ τὸν παρεκάλου εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἦτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἦτο ὀμως τόσον μεγαλοπρεπῆς, τόσον σοβαρὰ καὶ κατανυκτικὴ *, ὥστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὀλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἄγιας Σοφίας ὑπάρχου πολλὰ παραδόσεις. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς :

Ὁ Ἰουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὀποῖοι εἰργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἐκτιζον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὕψωθῆ ἀρεκτά ! Πῶς νὰ εἶπη εἰς ὀλους ἐκεῖνους, ὀτι θὰ σταματήση ἡ ἐργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώση ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἔχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὁμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζει.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά . . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατὶ εἶσαι τόσον λυπημένος ;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχορεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλε τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν, ὅπου μένω, στείλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἔγινεν.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἑνὸς ὠραίου παλατιοῦ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβόηθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμάτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθῶν περισσότερο.

Ἐκπληκτοὶ ὁμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ, οἱ δοῦλοί σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

* Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922, σ. 14 - 17.

Ἀρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ώς πότε, παλληκάρια, νά ζώμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σάν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νά κατοικῶμεν, νά βλέπωμεν κλαδιά,
 νά φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νά χάνωμεν ἀδελφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πὼς σέ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλᾶτε μ' ἓνα ζῆλον σέ τοῦτον τὸν καιρό,
 νά κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κρᾶζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴ σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Ἀπόσπασμα

Ρήγας Φεραῖος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἀπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, πού παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ ὄνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.
 Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ὄλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά:
 ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾷ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλεία,
 κι ἀπ' τῶν προγόνων τᾶφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθύς
 σὲ μελωδίᾳ ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ».

« Ἀλάβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες, βοήθηα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ».

« Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτου »

Δημοτικόν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
 τὸ ποιὸ νὰ ρίξη τὴ βροχή, τὸ ποιὸ νὰ ρίξη χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχή κι ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μή με μαλώνης, Κίσααβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
 που σέ πατάει ή Κονιαριά κι οί Λαρσινοί άγάδες.
 'Εγώ είμ' ό γέρο 'Ολυμπος, στόν κόσμο ξακουσμένος·
 έχω σαράντα δυό κορφές κι έξήντα δυό βρυσούλλες·
 κάθε κορφή και φλάμπουρο*, κάθε κλαδί και κλέφτης.
 Κι όταν τό παίρνη ή άνοιξι κι άνοίγουν τά κλαδάκια,
 γεμίζουν τά βουνά Κλεφτιά και τά λαγκάδια σκλάβους.
 'Εχω και τόν χρυσόν αίτό, τόν χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στην πέτρα κάθετα και με τόν ήλιο λέγει :
 —'Ηλιε μ' δέν κροϋς τ' άποταχύ, μόν κροϋς τό μεσημέρι,
 νά ζεσταθούν τά νύχια μου, τά νυχοπόδαρά μου ;

Συλλογή Ν. Πολίτου

Δημοσικόν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

‘Ο πατέρας μου κατήγετο από έν χωρίον τής Παρνασσίδος. Είχεν άποκατασταθή εις την ‘Αμφισσαν και έκαμνεν εκεί τόν πραγματευτήν μέχρι του έτους 1807. Τότε ήναγκάσθη έξαφνα νά φύγη διά νυκτός και νά καταφύγη εις την ‘Ιθάκην, διά τόν εξής λόγον :

‘Ενας Τουρκος άγās εκ τών προκρίτων τής ‘Αμφίσσης ήγόρασε πολλάς πραγματείας από τόν πατέρα μου, τās όποίας δέν, επλήρωσεν άμέσως, ήρνήθη δέ και κατόπιν νά πληρώση. ‘Ο πατέρας μου επέμενεν εις τό δίκαιόν του και έφερε την ύπόθεσιν εις τόν ‘Τουρκον δικαστήν, τόν κατήν. ‘Αλλ’ ό άγās, ζητών πάντοτε πρόφασιν, έθεώρησε την ύπόληψίν του προσβληθείσαν και τόσον εξηγριώθη, ώστε ήπειλησεν, ότι θα φονεύση τόν πατέρα μου και θα καύση τό μαγαζί του. Και επειδή δέν ήθελε πολύ, διά νά εκτελέση την άπειλήν του, ό πατέρας μου άνησυχών όχι τόσον περι του έαυτου του, όσον περι τής μητρός μου, του μικροτέρου άδελφου μου και έμου, μάς έπηρε μίαν νύκτα του Νοεμβρίου σκοτεινήν, έπηρε και τās πολυτιμότερας πραγματείας του κατέβημεν εις τό Γαλαξειδιον και άπ’ εκεί διά του πλοίου ενός κουμπάρου του μετά δύο ήμερών ταξιδιον εφθάσαμεν εις την ‘Ιθάκην.

Τότε ήμην μόλις όκτώ έτών, άλλ’ ένθυμούμαι πολύ καλά τό δυσάρεστον εκείνο ταξιδιον. Εις την ‘Ιθάκην είχαμεν πλήρη ασφάλειαν

καί συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην, ποῦ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, ποῦ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῆ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσην καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζὶ μὲ πέντ' ἕξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὁμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένηαι, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, ποῦ τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκουφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντικὴ, πῶς ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὄλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἕξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολемоῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήνησε ταπεινὴ σκλάβαι τῶν Τούρκων αὐτῆ ἡ βασιλίσις τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλ' ἕξαφνα ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλὴν, ὡσὰν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὡσὰν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί με φωνήν ζωηράν καί με ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

—“Ὅχι, ὄχι ! δέν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θά φυτρώσῃ καί σεῖς θά θερίσετε τόν καρπὸν ὄχι με δρέπανα, ἀλλὰ με σπαθιά. Νά εἰπήτε τὸν θούριόν του τώρα καί ἔπειτα νά σχολάσετε.

Καί ὁ γέρον διδάσκαλος με φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ὡς πότε, παλληκάρια, νά ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σάν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Ἄλλὰ καί εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καί δέν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσε ὁμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καί τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δέν ἤμπορεῖ νά διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καί ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νά ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καί ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νά προσθέτωμεν καί τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νά ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καί δέν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἠσθανόμην κάτι εἰς ὄλον μου τὸ σῶμα, ὡσάν νά μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νά βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζὶ μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καί μόνον ὅταν ἐνύκτωνε, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἄνθρωποι πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζὶ· οἱ περισσότεροι διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νά ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καί νά συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἐβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθύς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καί ἂν μὲν ἐβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νά τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὁμως ἤρχετο με τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καί συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένως, ὅτι ἤρχετο νά μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτὸν τὸν πρῶτον ἄν-

θρωπον, πού ἐμβήκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ἦτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρὸν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκούφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. Ἔμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστός νὰ τὸν προῦπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου;

— Ἐδῶ εἶμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλά, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἔτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησε τον εἰς τὴν ἐργασίαν του πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βᾶθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἕν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε μὲ προσοχὴν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἄπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πὲς πὼς ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐστὶ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγαν ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὄταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντά μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε . . .

‘Ο τρόπος, πού μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὄλον φέρισμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— Ἐνας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβήκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἕνα πρῶι καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὦραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρὸν, πού τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μου ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μου εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπη ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μου ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὦρα νὰ κλείσωμεν, μου λέγει :

— Κλείσει ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλει τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἄφοῦ ἔκαμα ὅπως μου εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν, πού ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξερώ τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικό δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μου ὀρκισθῆς, πῶς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἢ φωτιά θὰ ἀνάψη ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εις τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνά μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! Ὁ ξένος αὐτός, πού εἶδες σήμερα, εἶναι ἕνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν ;

Ὅσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐπιθύρισα.

Καὶ τὸν ἑκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυμον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, πού μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἢ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, πού ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι ποιά παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμό μου !

« Ὁ Μπάρμπα - Δημός »

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,

ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.

Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,

γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγούδι δέν άκούγεται, ψυχή δέν άνασαίνει.
 'Ο ύπνος είναι θάνατος και μνήμα τό κρεβάτι,
 κι ή χώρα κοιμητήριο κι ή νύχτα ρημοκκλήσι.
 'Αγρυπνος ό 'Αλή - πασάς, άκόμη δέν νυστάζει,
 κι εις ένα δέρμα λιονταριού βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τό μέτωπό του είναι βαρύ, θολό, συγνεφιασμένο
 και τόβαλεν αντίστυλο τό χέρι του, μήν πέση.
 Χαϊδεύει με τά δάχτυλα τά κάτασπρά του γένεια,
 πού σέρνονται στού λιονταριού τή φοβερή τή χαίτη.
 'Αγκαλιασμένα τά θεριά, σου φαίνονται, πώς έχουν
 ένα κορμί δικέφαλο· τό μάτι δέν γνωρίζει
 ποιό τάχα νάν τό ζωντανό και ποιό τό σκοτωμένο.

« Έ ρ γ α »

'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. Τ Η Σ Δ Ε Σ Π Ω Σ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

'Αχός βαρύς άκούεται, πολλά τουφέκια πέφτουν.
 Μήνα σέ γάμο ρίχνονται, μήνα σέ χαροκόπι ;
 Ουδέ σέ γάμο ρίχνονται, ουδέ σέ χαροκόπι.
 'Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' άγγόνια.
 'Αρβανιτιά τήν πλάκωσε στού Δημουλά τόν πύργο.
 - Γιώργαινα, ρίξε τ' άρματα, δέν είν' έδω τό Σούλι.
 'Εδω είσαι σκλάβα του πασά, σκλάβα τών 'Αρβανιτών.
 - Τό Σούλι κι αν προσκύνησε κι αν τούρκεψεν ή Κιάφα,
 ή Δέσπω άφέντες Λιάπηδες δέν έκαμε, δέν κάνει.
 Δαυλι στο χέριν άρπαξε, κόρες και νύφες κράζει.
 - Σκλάβες Τουρκών μη ζήσωμε, παιδιά μ' μαζί μου έλάτε.
 Και τά φυσέκια άνάψανε, κι όλοι φωτιά γενήκαν.

Δημοσικόν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στά 1810 ή σκλαβωμένη 'Αθήνα φιλοξενεί τό μεγάλο 'Αγγλο
 ποιητή και θερμό φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα άπόμειναν πιά στή μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητές, πού κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαينوέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ σιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι πού ἔχουν σκλάβρα μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητές — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε, πῶς τῆ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιοὺς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτιζέστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι !. . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ — καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓνα χριστιανό, πού κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι Ἕλληνας ; τοῦ λέει.

— Ναί, Μιλόρδε.

— Ἀθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἀκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾶς τὸ δρόμο σου ; Στάσου !. . . Ὅχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχημένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστέ το.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

- Καί σείς έχετε ένα σωρό χέρια.
- Τά χέρια τί ώφελοϋν σάν. . .
- Σάν δέν έχετε καρδιά ;
- Σάν δέν έχομε άρματα.
- Τά λιοντάρια έχουν άρματα ;

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα και με κάποια άξιοπρέπεια του λέει :

- "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανείς άπό μās χέρι πάνω σέ κάποιον κατακτητή, δέ θα χαθῆ μονάχα αυτός. Θα πάθη όλο του τό σοί. Θα πάθουν άθώοι άνθρωποι. Καμμιά φορά κι όλη ἡ χώρα. "Επειτα τί να κάμουν δυό και τρεις άνθρωποι ;

- Φρόνιμα τά λές, δυστυχισμένε ραγιαί ! Μά ἡ φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο άπ' τῆ δειλία δέν ύπάρχει στόν κόσμο. Πάντα έχει τό δίκιο της. Μά όταν σās σκλάβωσαν οί κατακτητές, ἦταν φρόνιμο ; Τό άλυσοδεμένο χέρι πρέπει να προσπαθῆ να σπάση τις άλυσίδες του, όχι να ζητᾶ βοήθεια άπό τόν ούρανό. "Ενας άλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορά ψηλά τό χέρι του και ζητοϋσε τήν προστασία του ούρανού και ξέρεις τί έκαμε τότε ό ούρανόσ ; "Ερριξε κεραυνό και τό έκαψε. . . "Όταν ένας κάμη τό χρέος του στήν πατρίδα του, τό κάνουν, χωρίς να τό καταλάβουν, κι όλοι οί άλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ἡ φωτιά σας έσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια είναι γεμάτη ἡ "Αθήνα σας. Δέν είδα πουθενά μурτιές ! . . . Δέ σās άξιζει πιά ούτε άγάπη, ούτε έλπίδα !

Ό Σαρής, όσο μιλά ό Βύρων, αλλάζει όλοένα έκφρασι στο πρόσωπό του. Και τώρα σκεπάζει τό πρόσωπό του με τά δυό του χέρια και κλαίει.

Ό Βύρων αλλάζει άμέσως, μαλακώνει και τόν πλησιάζει.

- Δυστυχισμένο παιδί !. . . Μήν άλλάζης τό αίμα σου σέ δάκρυα ! "Από τῆ σκλαβιά ώς τήν έλευθερία και τόν τάφο ἡ έκλογή είναι εύκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας είναι σκλαβωμένη, τά βουνά σας κι ἡ θάλασσα είναι έλεύθερα. Τί έχετε να φοβάστε εκεί ;

Ό Σαρής προχωρεί δυό - τρία βήματα και γυρίζει πίσω. Είναι τώρα άλλος άνθρωπος.

- Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι άπό ένας χριστιανός - τό άκούσατε - οί κατακτητές μās έμπαίζουν και μās λένε πώς τόν έφαγε ἡ Λάμια. . .

— Λοιπόν ;
— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίση ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητές.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, πού εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάρια
τοῦ τραγουδιοῦ ἱερά,
στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
στεφάνια γιοτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορά
στὸ ἔγγιξαν καὶ στ' ἀγιάσαν
τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφές »

Κωστῆς Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἐπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μέγαλιν δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρατήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τουτο. Αυτοι διεφεραν απο ημας εις την θρησκείαν. Αφου υστερα ηλθεν εις τον κοσμον ο Χριστος, οι λαοι ολοι επιστευσαν εις το Ευαγγελιον Του και επαυσαν να λατρευουν τα ειδωλα. Δεν επηρε μαζι Του ουτε σοφους, ουτε προκομμενους, αλλα απλους ανθρωπους, χωρικούς και ψαράδες, και με την βοήθεια του Αγίου Πνεύματος εμαθαν ολες τις γλωσσες του κοσμου. Μολονοτι και οι βασιλεις και οι τυραννοι τους κατέτρεχαν, δεν ημπορεσε κανενας να τους κάμη τίποτα. Αυτοι εστερεωσαν την πιστι.

Οι παλαιοι Έλληνες, οι πρόγονοί μας, επεσαν εις την διχονοιαν και ετρωγονταν μεταξύ τους και ετσι ελαβαν καιρο πρώτα οι Ρωμαιοι και επειτα άλλοι βάρβαροι και τους υπέταξαν. Υστερα ηλθαν οι Μουσουλμάνοι και εκαμαν ο,τι ημπορουσαν, δια να αλλάξη ο λαος την πιστιν του. Έκοψαν γλωσσες εις πολλους ανθρωπους, αλλ' εστάθη αδύνατον να το κατορθώσουν. Τον ένα εκοπταν, ο άλλος τον σταυρό του εκαμε.

Οι εμποροι και οι προκομμενοι, μη υποφέροντες τον ζυγον, εφευγαν και οι γραμματισμενοι επηραν και εφυγαν απο την Ελλάδα, την πατρίδα των, και ετσι εμεινε ο λαος, οστις, στερημενος απο τα μέσα της προκοπής, εκατάντησεν εις άθλια καταστάσι. Και αυτη αυξανε κάθε ημέρα χειρότερα.

Εις αυτην την δυστυχισημένη καταστάσι μερικοί απο τους φυγάδες γραμματισμενους εμετάφραζαν και εστελναν εις την Ελλάδα βιβλία.

Και εις αυτους πρέπει να χρεωστουμε ευγνωμοσύνη, διότι ευθυς όπου κανενας ανθρωπος απο τον λαο εμάνθανε τα κοινά γραμματα, εδιάβαζεν αυτα τα βιβλία και εβλεπε ποίους ειχαμε προγόνους, τι εκαμεν ο Θεμιστοκλής, ο Αριστείδης και άλλοι πολλοι παλαιοι μας και εβλέπομε και εις ποίαν καταστάσι ευρισκόμεθα τότε. Οθεν μας ηλθεν εις τον νουν να τους μιμηθουμε και να γίνωμε ευτυχέστεροι. Και ετσι εγινεν και επρωώδευσεν η Έταιρεία*.

Όταν αποφασίσαμε να κάμωμε την Έπανάστασιν, δεν εσυλλογισθήκαμε ουτε πρόσοι εϊμεθα, ουτε πώς δεν εχομε αρματα, ουτε οτι οι Τούρκοι εβαστουσαν τα κάστρα και τας πόλεις, ουτε και κανενας φρόνιμος μάς ειπε « που πάτε εδω να πολεμησετε με σταροκάραβα βα τ σ ε λ α* », αλλα ως μία βροχή επεσεν εις ολους μας η επιθυμία της ελευθερίας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάναμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἓνας ἐπήγευ εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερεν ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνες ἐβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδου τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε ; Εἶχαμε καὶ αὐτουνοῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγες τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἔθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγένετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸν καὶ μίαν κεφαλὴν.

Ἰσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸν, πλην καθένας κατὰ τὴν γνώμην του. Ὅταν προστάζουσι πολλοὶ, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρινὸν καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορρᾶν, σὰν νὰ ἦσαν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπον δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ, πῶς θὰ γενῆ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸν καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κούτῃμας νὰ χαθῶμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουσιν νὰ προοδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καί θα μάς εύτυχήση. Ἄλλά δια νά αύξήσωμεν, χρειάζεται καί ἡ στερεώσις τῆς πολιτείας * μας.

Πρέπει νά φυλάξετε τήν πίστι σας καί νά τήν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπέρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπέρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καί φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νά μήν ἔχετε πολυτέλεια, νά μήν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νά δοθῆτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καί καλύτερα νά κοπιᾶσετε ὀλίγον δυὸ καί τρεῖς χρόνους καί νά ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νά περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῆ νεότητά σας καί νά μείνετε ἀγράμματοι. Νά σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νά ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καί τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τήν παροιμία, « μύρια ἤξευρε καί χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπή σας καί ἡ μάθησί σας νά μήν γίνη σκερπᾶνι μόνον δια τὸ ἄτομόν σας, ἀλλά νά κοιτάζη τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καί τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιὰ μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί δια τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεσι, διότι δὲν ὁμιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας.

Σᾶς εἶπα, ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, δια νά ὠφελθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καί ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τὴν ὁποίαν νά ἀποστρέφεσθε καί νά ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μάς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καί ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἄνοιξε τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νά ἰσάσετε καί νά στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καί δια νά γίνη τοῦτο, πρέπει νά ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καί τὴν φρόνιμον ἐλευθερία.

Τελειώνω τὸν λόγο μου.

Ζήτω ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων ! Ζήτω οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτω ἡ ἑλληνικὴ Νεολαία ! »

« Ἱστορικὸν Λεύκιμα »

Πέτρου

Γεώργιος Τερτσέτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στὶς εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουں τροφίμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῆ τί γίνεται. Ἄκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπραήμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

—Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζω-μαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῆ. Ἐχω τὴν γνώμη, πὼς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθωνῆσι, νὰ κοιτάξωμε τὶς ἐλλείψεις τῶν καραβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὐτή, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνη τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξη, πῆρε νὰ φυσήξη κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὀμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πὼς θὰ δώση τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολώνα καραβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια, ποὺ προσημεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμή πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πὼς ὅλα ἦταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ ποὺ ἀρμενίζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἓνα καράβι ἑφτανησιώτικο. Ὁ караβοκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τους πη : « "Αν πάτε για τον έχθρο, δέν είναι πιά στο Νιόκαστρο· στα Μοθωκόρωνα τραβάτε. Αύτου είναι άρα-γμένος ».

Κι έτσι άπλοικά γυρίζει και λέει στον "Αντώνη Κριεζή :

— Μωρε δέν πάτε να τον κάψτε ;

“Ο καπετάν "Αντώνης έβαλε τά γέλια· τρέχει να τó πη στον Μιαούλη.

“Ο ναύαρχος σηκώνει στη στιγμή τó σήμα : « "Ακολουθήτε τά κινήματά μου ! »

Κι έβαλε πλώρη για τó στενό, ανάμεσα Σαπιέτζας και στεριάς, προς τή Μεθώνη. "Ηταν άνήσυχος για τήν τύχη του φίλου του καπετάν "Αναστάση Τσαμαδοϋ, του Σταύρου Σαχίνη και τóσων "Υδραίων. "Εβλεπε, πώς ήταν ανάγκη να βρεθί τρόπος να σηκωθί τó πεσμένο φρόνημα τών άνδρων. Είχε κανονίσει να μπη έξαφνα στο λιμάνι τής Μεθώνης, να παραλύση τον έχθρο με τή ξαφνική παρουσία του, να μην προφτάση να κάμη τó παραμικρό.

Δέν έχουν ζυγώσει στο λιμάνι άκόμα. Κατεβαίνει στην κάμαρά του. "Από τή μιά της πάντα, πίσω από μιά μεγάλη κουρτίνα, είναι τó εκκλησάκι του καραβιοϋ. Μέσα στο μισόφωτο, ψηλά στο είκονοστάσι, φαντάζουν οί μορφές τών άγιων. "Ενα καντήλι καίει σε τούτη τή σεπτή μοναξιά.

“Ο Μιαούλης μπαίνει στο εκκλησάκι. Στέκεται με τó κεφάλι γυρτό μπροστά στα είκονίσματα. Σταυροκοπιέται και δέεται από τά βάθη τής ψυχής του :

« Ταπεινός κι άμαρτωλός δοϋλός Σου είμαι, Κύριε· και τó Γένος μου έχει μακρύνει πολλές φορές από τó δρόμο Σου. Μά κάμε τώρα τó έλεός Σου. Και συμπόνεσε τά πάθη μας. Και βοήθα να συντρίψωμε τον "Αγαρηνό* . . . »

"Εκεί τον βρήκε ó λοστρόμος του, για να του δώση τήν είδησι, πώς είναι άγνάντια στη Μεθώνη. Βρίσκεται στη στιγμή στο κατάστρωμα, στην πρύμη, πάνω από τó δοιάκι, στη συνηθισμένη θέσι του, με τó κιάλι και τήν τρόμπα - μαρίνα.

Με τή χαρούμενη λαχτάρα του γερακιοϋ, πού ξανοίγει από ψηλά μπόλικο κινήγι, βλέπει δάσος τά κατάρτια στο λιμάνι. Είναι ως είκοσιοχτώ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τά περισσότερα άλγερινικά, και δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στο λιμάνι σὰν κεραυνὸς μὲ γεμᾶτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἐχθρό, πρὶν προφτάση καλά - καλά νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἢ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κρᾶζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὥστόσο νὰ εἶναι κι εὐκόλο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρια καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς.

Ὁ Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἐχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι' ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλοῦσια τροφή. Ἀγνάντια του στέκει ἡ «Ἀσία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπρατήμ· μιά ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταεξ κανόνια· δυὸ κορβέτες μὲ εἰκοσιεξ κανόνια ἢ κάθε μιά· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ φιλὴ φωτιά· μὲ τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἐξ μπουρλότα ποὺ ὤρμησαν, καὶ τὰ ἐξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὦρα δυνατὸς ἀέρας· κι ἐφυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμᾶτα κι ὀλόϊσα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἐχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲ μανία τὶς φωτιές.

“Όταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ’ ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανεῖς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ’ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀχτῶ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράμηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλειφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπῖτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλὰ-ψηλὰ στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκουόταν κι ἓνας φοβερός κρότος ἀπ’ τὶς μπαρουταποθήκες τῶν καραβιῶν. Σύννεφα πικνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρῶι - πρῶι τοὺς ἔφεραν εἶδησι γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μιαούλης θλίβεται. Ἡ μὴν του παρηγοριά εἶναι, πῶς ἐδικήθηκε τὸν ἐχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους· Πρόσταξε νὰ γίνῃ μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ Στόλος εἶχε ξαναῦρει τὸ θάρρος του!

« Ναύαρχος Μιαούλης »

Σπῦρος Μελάς

33. Τὸ Τάμα τοῦ Καναρη

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
κι ἐπήδησε ἀπ’ τὸ γλήγορο καῖκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, πὺν ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιάν ἀνάφτει ἓνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένους νεκρούς, σκορπισμένους ἑπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρυθρόν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὄρμην τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχισας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἦχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτόν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτόν, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχιόνάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ωραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἑλαφρῶς, παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύη, ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι. . .

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρώτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κοινοροῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κι ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὤδευσαν πρὸς τὸ δειχθέν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὑψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

Μιχαὴλ Μητσάκης

35. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

1. Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κάτωσπρα δασιά του φρύδια καί, κουνῶντας τὸ κεφάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτόν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο! Οὐτε στὸν «κλεισμόν» δὲν πίναμε τέτοιο νερό. . .

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πηγάδι νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἐξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἦμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὐτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραϊμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σάν τὰ ποντικάκια: ἐμεῖς ὁμως ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν Ἄϊ - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραϊμης καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερό πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πῶς ἀκόμα βαστάμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ραΐ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερο ὁμως ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερό πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλό καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

• — Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, πού μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερό ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίξουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἐξῆντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἄσκι. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ἐξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σάν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, πού εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικαϊκίκο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα: τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενάδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; δὲ βλέπετε, ποῦ εἶστε κλεισμένοι ἀπ' ὄλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασαῖδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρὶν, ἦσυχοι καὶ ἀγαπημένοι.

Ὁ Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα, ποῦ περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μιαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες καμώθη-
καν, πὼς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

Ὁ πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ' ἀσημένιο τάσι.

Ὁ Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηνεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκιά, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, ποῦ εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερό, ποῦ πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκι μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερὸ, ποῦ ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας δίνεις, στοὺς μπέηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ' ἀσκι καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

Ὁ Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκι, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

Ἐκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασαῖδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τὸ χύνουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασαῖδες ἀπελπίστηκαν τότε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

Ἐσύ, μωρέ, νὰ γράψῃς αὐτά, σὰ μεγαλώσῃς, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἰδῇ πῶς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ, ποῦ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τώρα ποῦ ἔγινα κι ἐγὼ μπάρμπα - Ἀντώνης.

« Ἀναμνήσεις καὶ Ἐντυπώσεις »

Ἀντώνης Τραυλαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὅταν ὁ Ἰμπραήμ με τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπείλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψης καὶ κάψης τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· με τοὺς ἀθρώπους καὶ ὄχι με τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψης, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια, πού μᾶς ἔκαμες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνη, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψης καὶ τὰ κάψης, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσης. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, πού τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένη δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνη, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζης, πὼς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμης δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

- Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια, λάμπουν καὶ τάλαιφρα σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων, πῶχουν τάσημια τὰ πολλὰ, τὶς ἀσημένιες πάλες, τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ σαπράζια· ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν. Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε, καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε, καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπαῦ τὸ χέρι. Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἅγιους, καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες. « Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικὸν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασδήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξειλίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικᾶς τελετᾶς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπυλοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἐορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποίηθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὅμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἠρίθμησεν ὁ Ἡλείος Ἰππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονικοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη Ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητῆς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἡλείος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητάς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορὰς. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ἰδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς πέμπτῃς ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἐγίνε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητῆς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἄλλ' ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἄλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγο δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὄσπ' εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο ἐύκολον διὰ νὰ λυθῆ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὁποῖοι ἐγίναν, δὲν ἦταν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῆ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ Διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψῃ : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῆ ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυστωτῶν τοὺς

αγώνας τῆς ἀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του ».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλοῦργημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑψηλίον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρῶτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐφιλοδόξησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἑνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἀθροοὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης Μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρῶτοι νέοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθῆναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Τὴν δ' ἐπομένην, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ 25ῃ Μαρτίου, ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενὴς καὶ ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικὸν του πνεῦμα ἐχάρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένας Ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἔθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὁμῶς ὥριζε τὸ ἐν πέμπτῳ τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιοῦτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρῶτους σισανέδες, ποῦ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ». Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρῶτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτητὰ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, ποῦ ἐλάμβανον ὄπλα,

ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορρίζικο! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ!
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἦ Ἄνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ ὄπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἄνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἄνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῆ σκληρός. Ἔσὺ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . . .

Ἦ Ὁ Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἔσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἄνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. Ἦ Ὁ Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἦρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦπα, Ἄνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἦ ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ζυπνητό. Ἄκους, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρουλιός. Καλύτερα, ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. Ἦ ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ. . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία* μάλιστα τῶρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἐν δάκρυ

Ἦ Ὁ Ἄνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχυράς.

Ἦ Ἄλλ' ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. Ἦ Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἦ Ἀμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῆ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῆ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούη τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρη φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ καυδήλια, νὰ βοηθῆ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἔλυπεῖτο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῆ χρέη ψάλτου, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύη μὲ σιγανὸν μουμουρίσμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδιοθοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίστε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάσῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπανástασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρήσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ιδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός δὲν ἐμνησικάκησε* μετὰ τινας ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μᾶκρος τριῶν πῆχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μὲ ξινοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάση μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα; Πῶς τὸ κατέχεις* ;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρευόντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὀμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντάς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὀμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃ στους Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

όταν έπλησίασεν, ό Άνδρουλιός διέκρινεν ότι ήτο Κιρκάσιος. Δέν έπρόφθασεν όμως νά τό καλοσκεφθή και εκείνος, τόν όποιον κατ' άρχάς είχε νομίσει ώς έθελοντήν, ώρμησε κατ' αύτοϋ με τήν λόγχην.

Όπισθεν τοϋ Άνδρουλιού ήτο κρημνός, στρωμένος με χαλίκια, ή δέ άπόσταση μεταξύ αύτοϋ και τοϋ Κιρκασίου ήτο τόσον μικρά, ώστε δέν έλαβε καιρόν νά στρέψη κατά τοϋ έχθροϋ τήν μακράν λαζαρίαν.

Ή λόγχη επήρχετο κατά τοϋ στήθους του, άλλ' ό Άνδρουλιός συγχρόνως έρρίπτετο εις τόν κρημόν με μίαν αναφώνησιν :

— Θεέ μου!

Και μετά πατάγου, παρασύρων τούς χάλικας, κατεκυλίσθη εις τόν κρημόν, προπορευομένης με τόν μεταλλικόν της θόρυβον τής λαζαρίνας. Εις τό κάτω μέρος έμεινεν άκίνητος. Ό δέ Κιρκάσιος, άφοϋ επί τινας στιγμάς τόν έβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα έζήτει μέρος δια νά κατέλθη μέχρις αύτοϋ και νά τόν αίχμαλωτίση ή νά τόν άποτελειώση. Έπί τέλους εύρε μονοπάτι και ήρχισε νά καταβαίνη, άλλά μετ' όλίγον εκινήθη και ό Άνδρουλιός. Ό Θεός είχε βοηθήσει, ώστε μόνον άσημάντους τινάς εκδοράς και έλαφράν ζάλην είχε πάθει. Άλλά μόλις έσηκώθη, ήκούσθη πυροβολισμός και μία σφαίρα έπέρασε πλησίον του. Ή λαζαρίνα ήτο ένώπιόν του και ό Άνδρουλιός τήν ήρπασεν, έρριψε ταχύ βλέμμα εις τήν πιάστραν και κρά - κρά τήν έστριψε κατά τοϋ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμός άντήχησεν εις τήν χαράδραν και ό Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τών ποδών τοϋ Άνδρουλιού νεκρός. . .

Τήν έπιούσαν* ξεσφαιρα ένέσπειρε πανικόν εις τό χωριό ή κραυγή « Τούρκοι! Κερκέζοι! ».

Ό κόσμος έγινε άνω κάτω και άλλοι μόν έτρεχον νά πάρουν τά τουφέκια των, άλλοι νά προφυλάξουν τά παιδιά των, άλλοι νά άποκρούσουν τήν εισβολήν. Άλλ' άντι Τούρκων και Κιρκασίων ειδον ένα μόνον Κιρκάσιον, όστις παραδόξως έφερεν επ' ώμου δύο τουφέκια, ένευε* δέ μακρόθεν καθησυχαστικώς και εφώναζεν έλληνηστί :

— Μωρ' έγώ 'μαι! Έγώ 'μαι! Μή φοβάστε!

Δύνασθε νά φαντασθήτε τόν θαυμασμόν και έπειτα τήν ευθυμία των χωριανών, όταν άνεγνώρισαν τόν Άνδρουλιόν έντός τοϋ Κιρκασιανού ίματισμοϋ, ό όποιος, σημειώσατε, τοϋ ήρχετο όλίγον μακρϋς και ύπερ τό δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν τοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαϊτονικολῆν καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ἴχης τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαϊτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἄνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι! ὄχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχης.

Ὁ Ἄνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἠρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο,

Ἄπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος. I

« Ὅταν ἤμουν δάσκαλος »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἦ δὲ ἀνδρεία του ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ὁ ἐχθρὸς, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπειλεῖ, ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποῖου ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶνει ἡ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἠρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; "Όχι! άπήντησε διά βαρείας φωνής ό άρχηγός, περιβάλλον όλους όμοϋ δι' ήδέος και φιλοστόργου βλέμματος. Μετά μικράν δέ σιωπήν, προσέθηκε :

— "Αφήστε να συλλογιστώ άκόμη.

Θρησκευτική σιγή έπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε και πότε υπό θορυβώδους φυσήματος, διά του όποιου ό άρχηγός έξέπεμπεν έκ του στόματός του τον καπνόν του βραχέος τσιμπουκίου του και την έντός του στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— "Ας περάση και άπόψε, είπε τέλος έγειρόμενος. "Έχει ό Θεός. "Ας πάη καθένας στή θέσι του. "Όλοι - όλοι άπομείναμε είκοσιδύο. "Όποιοι κάμη τίποτε χωρίς τή διαταγή μου, είναι σαν να σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθήτε πόσοι κρέμονται άπό μάς!

Και στραφείς έπροχώρησε με βήμα βραδύ προς τό έσωτερικόν του οικίσκου.

"Ο λόφος, επί του όποιου έξετείνετο τό χωρίον, ήτο δυσπόρθητος. Οί έχθροί τό έννώνριζον καλώς και δέν έτόλμων να κάμουν τρίτην έφοδον, άφοϋ τόσον άκριβά είχον πληρώσει τās δύο προγενεστέρας. "Έκριναν φρονιμώτερον να καταβάλουν τους χριστιανούς διά τής πείνης και όχυρωθέντες εις τās περίξ διόδους άνέμενον τό άποτέλεσμα του άποκλεισμοϋ.

"Ο άρχηγός, έννόησας τό σχέδιον, έμείνετο ώς λέων εν κλωβώ. Να άποτολήμηση ταχείαν κάθοδον, θα ήτο τό αυτό ως να ώδήγει τους όπλίτας του εις βεβαίαν παγίδα. Να περιμένη ; "Από δύο ήμερών εις έκείνους μέν είχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αυτός δέ δέν έφαγε καθόλου.

Και τί θα έλεγον οί καλοθεληταί του, όταν θα έμάνθανον, ότι έκ τής άδεξιότητός του βέβαια και αυτός έπεσε και τους άνθρώπους του κατέστρεψε, χωρίς να παρεμποδίση την πρόοδον του έχθροϋ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια είναι εύκολα!... έμονολόγει χαμηλοφώνως. Αυτό θα ποϋνε, άς είμαι και σκοτωμένος. "Εκείνη ή μαίμου, ό Κοντονικόλας, που δέν είναι για τίποτε άξιος, θα κάμη τή φωνή μου — θαρρώ πως τον βλέπω — και θα λήη ό,τι τους είπα, σαν τους άποχαιρετούσα : « "Εννοια σας! "Εγώ θα είμαι εκεί! » Να τώρα...

Και άνοιξας τους δακτύλους τής δεξιās χειρός κατέφερε βαρέως την παλάμην επί του προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— Ἄ! ἐσύ εἶσαι, κερά - Χρυσῆ ;

— Ἐγώ, γυιέ μου.

— Ἄμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; Ἐχαθήκαμε, κερά - Χρυσῆ !

— Ἐχει ὁ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει ν'ἄχωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταιξιμο ;

— Μὴ κοιτάζης τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάννα σου, πού εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στους ὀρισμούς σου, κερά - Χρυσῆ, ρῶτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια. . . ἤμωνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα. . .

— Αἱ ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσης. . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

• Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— Ὡ ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. Ἄσε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῆ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας τοῦ ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῆ ἤθην. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὦραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῆ, τὸν ἤκουσε φυσῶντα καὶ στεναζόντα καὶ ἐρραγιζέτο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ του ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— Ἐπήγαινα ἐγώ, μὰ ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατακόβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἤρεμα.

— . . . Νὰ τότε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

εις τόν γκρεμισμένο πύργο και νά σηκώση έπάνω μιá σημαία μέ σταυρό. Βέβαια δέν θά γύριζε, μά οί Τούρκοι τό πρωί, για νά μή βρεθοῦν άνάμεσα σέ δυό φωτιές, θά μ' άδειαζαν τή ρηματιά και θά γλύτωνα. . .

—Ά! Αυτό ήταν. . . εΐπε καθ' έαυτήν ή κερά - Χρυσή και άνέμεινε ν' άκούση άκόμη.

Άλλ' ήδη ό άρχηγός έκοιμάτο και δέν παρελήρει πλέον.

Ή κερά - Χρυσή ήτο ό μόνος θήλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, άρνηθεΐσα νά άκολουθήση τά λοιπά γυναικόπαιδα και παραμείνασα, ίνα περιποιήται τόν καπετάνιον, πρὸς τόν όποιον έτρεφε μητρικήν στοργήν. Άπό δύο ήμερῶν συνεμερίζετο άγογγύστως τήν άσιτίαν του, άπνως δέ έφρουρει αυτόν, ώς ό άριστος τῶν ύπασπιστῶν.

Γ'

Ήδη ύφαρπάσσασα τό σχέδιον, όπερ ήδυνάτει έκείνος νά έκτελέση, ύπό παραδόξου κατείχετο ταραχής. Ήνόμιζεν, ότι ό Θεός τής τό άπεκάλυψεν, ίνα αυτή τό έκτελέση. Ήνόμιζεν, ότι εις τās χειράς της ήτο ήδη ή ζωή όλων, ότι πάσα στιγμή βραδύτητος θά κατέστρεφε τό σχέδιον.

—Θά χαθῶ, έσκέπτετο, μά θά σώσω είκοσι παλληκάρια και τόν άρχηγό. Εΐδες τί εΐπε ; Καθένας τους άξίζει για δέκα. Θεέ μου, δώσε μου φωτίσι και δύναμι.

Ήνοιξε μικρόν σακκίδιον, όπερ περιείχε όλας τās άποσκευάς τοῦ άρχηγού, άνέσυρεν έξ αυτού μικράν κυανήν σημαίαν, φέρουσαν λευκόν σταυρόν, και ήσπάσθη αυτόν.

—Θεέ μου, δώσέ μου φωτίσι και δύναμι, έπανέλαβε καθ' έαυτήν, νά κάμω ένα τόσο μεγάλο καλό, που μήτε τό ώνειρεύτηκα ποτέ μου.

Και έξήλθεν άκροποδητι έκ τής έτέρας θύρας τοῦ οικίσκου.

Ό Θεός τήν περιέβαλε δια νέφους, ώστε νά διέλθη άπαρατήρητος δια μέσου τῶν έχθρῶν ; Ό Θεός ένίσχυσε τούς τρέμοντας πόδας τής πρεσβύτιδος και τής έδωκε πτερά νά τήν φέρουν μακράν εις τήν κορυφήν τοῦ παρακειμένου λόφου ; Ό Θεός τήν έβρόήθησε ν' άνέλθη επί τῶν έρειπιών τοῦ γκρεμισμένου πύργου και νά ύψώση επί κλάδου τήν σημαίαν τοῦ σταυροῦ και τής σωτηρίας ; Ό Θεός έπεμψε τούς άγγέλους του νά τήν παραλάβουν ώς ψυχήν δικαίου και νά τήν έπαναφέρουν δια μέσου τῶν έχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετά

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμάτο ὁ ἀρχηγός; Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἄρωγός πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγῆθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὄλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὁνειρεύομαι; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεῦσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν. Ὁνειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἐλέησον!

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διεθύνων ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ὀράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολέου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα! Φραγγιό! Μιχάλη! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν· ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!...

Ὅτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερὰ - Χρυσῆν. Ἐκείνη δέ; Ἐκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο: « δὲν εἶναι δική σου δουλειά »; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους: « Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

Ἰωάννης Δαμβέρης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτὸ ὁ πόλεμος μετὰ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῆ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρchiσαν αἰφνιδιαστικὰ ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης* τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν:

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στή Μακεδονία ; ...
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; ... »

Καὶ τώρα ἐβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἄϊβάτι*. Μετὰ ὀλιγώρων ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἄλμπάνκιοῦ καὶ ἄστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἄξιός. Γύρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἑλληνικῶν βολιοδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἀπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἑλληνικὴν. Ἔτρεχεν ὁ ἰδρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κομιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βᾶθη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

— Ἐλᾶτε! ἐλᾶτε! τρέξετε! πετάξετε! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα! Ὁ Θάνατος! Ἡ Νίκη! Ἐμπρός! Ἐμπρός!

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἤρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, ποὺ ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χεῖμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἄλμπάνκιο πρὸς τὰ πρανή, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἑλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπήκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκτυροσκοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελημάτων, θόρυβος κυλιομένων χαλικίων, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά και μέσα εις τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἠσθάνθη ἕκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπτάσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του και ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα με κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιὲς εἰς τὸ αἶθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμιγκλαβα με τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφάιδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἕνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες· ἀτάραχον ὤρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους και, ἔλισσομένη ὡσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἕνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους!

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποῦ παρηκολούθει με τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρον. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλλα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νά τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαρακώμα! Μία ἐλαφρὰ λάμψις, μία ἐλαφροτέρα καταχνιὰ καπνοῦ και ἕνας βαρὺς κρότος συμπυροσκοροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς και πέφτουν. Οἱ λόχοι ὀρμοῦν πρὸς τὸ χαρακώμα ὅπως ὁ Σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἕνα πανδαιμόνιον φωνῶν και τὸ χαρακώμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἀπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελαυνόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του και φεύγει: φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσῆν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηννα βουνὰ τῆς Καρρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. "Ενας διαγγελεύς φέρνει τὴν εἶδησι ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, πού βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματῖαι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικιώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

—'Εμπρός, παιδιά! 'Εμπρός! Πιστούς!

'Ο κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. 'Αγρία χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαυλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει*, μεθ' ἃ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

'Εκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθεῖοι ἀντίλαοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ!

"Οταν ἐξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἰματηρὰν ἔμποποιᾶν * οἱ στρατιῶται τῆς 'Ελλάδος.

« Πόλεμος 'Ελλάδος Βουλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

'Απρίλης ἦταν: χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὀρμη γονιμοποιούσε τὴν ὄμορφη, τὴν πλούσια, τὴν ἐλευθερὴ γῆ τῆς 'Ανατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δροσερὰ κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρῶν στὴ Μουσθαίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π. . . , συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἕνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικὸ, μείναμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερά του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικὸ, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἶχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζωνται ἀπὸ τὸν ἴσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποῦ κελάρυζε σὲ ἕνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἄν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκα, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό τους. Μοῦ ἔδειξαν ἕνα σπῆτι ψηλὸ στερεό, μὲ ἕναν ἀπέραντο κήπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

• — Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὀμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνησι.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἴσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἑλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκα τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἕνα συνοικισμό, ποῦ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἕνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνετε ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

‘Ο γέρος δέν άπάντησε.

— Μίλα βρέ· του έίπε με άγριο ό βασιλικός άντεπίτροπος, γιατί δέν τά στέλνετε έκει στο σχολείο ;

— Γιατ’ έτσι.

— Τί θα πη γιατ’ έτσι ;

— Νά, γιατί αυτό είναι Γυφτοχώρι· στο Γυφτοδόσκαλο θα στείλωμε τά παιδιά μας ;

Μας γεννήθηκε περιέργεια.

— Πάμε τó δειλινό σ’ αυτό τó Γυφτοχώρι ;

— Πάμε.

— Και κοίταξε καλά, έίπε ό πρόεδρος, άν είναι κανένας καλός δάσκαλος και δέν τά στέλνετε, τώρα, πού θα περάση ό στρατηγός, θα σάς δέση όλους.

— Τί καλός, καπετάνιο μου ; Γυφτοδόσκαλος, τί άλλο να σου πώ !

Ήταν άκόμη ζέστη, όταν πήραμε τó δρόμο για τó Γυφτοχώρι, όπως μάς τó είχαν ονομάσει.

Στό δρόμο μάθαμε, πώς ώνομαζόταν Πύργος· και τó μάθαμε άπό ένα μεγάλο παιδί, πού πήγαινε έκει με ένα κουτί κρεμασμένο στο λαιμό του.

— Και συ είσαι άπό τόν Πύργο ; τόν ρωτήσαμε.

— ‘Α ! μπά ! μάς έίπε με κάποια άποστροφή. ‘Εγώ είμαι πρόσφυγας.

— Και τί πās να κάμης στο Γυφτοχώρι ;

— Πάω, τώρα πού θα σκολάσουν τά γυφτόπουλα, να τούς πουλήσω σταφίδες.

— ‘Α ! γι’ αυτό πās ! για να μάθης γράμματα δέν πās ! Και πώς σε λένε ;

— Εύρυβιάδη.

— Τίνος είσαι ;

— ‘Εκείνου του Χαρίση πόχει τó μαγαζι στο σχολείο, πού περάσατε και ρωτήσατε για τó δρόμο.

— Καλά· στάσου να μάς δείξης και μάς τó δρόμο για τόν Πύργο.

‘Ο ήλιος έγερνε στη δύση του· τά κοπάδια γύριζαν άπό τις βοσκές, τά σιτάρια ήτανε μεστωμένα και οι βρίζες ήτανε ψηλότερες άπό τó άνάστημά μας. Εύτυχισμένη χώρα· ύστερα άπό τόσα

βάσανα είχε ακόμα κοπάδια και σιτάρια, είχε ακόμα πλούτο και χαρά.

— Νά, εκείνο είναι τὸ σχολεῖό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιὰ, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Ἄ! μπᾶ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέσει ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.]

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, πού χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— « Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἄρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, πού εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιοτέρων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρὲς του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριά παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ, μὲ κατὰμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγγώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυᾶλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μύτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

Ἔδωσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, πού ἐγὼ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα μὲ μάτια πού ἄφηναν ἀστραπὲς, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπή, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν καημένη; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δὲν ἀφήνει ἄλλον νὰ μιλήσῃ.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της ἐπάνω στὸ θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἓνα της ματάκι κοίταζε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἓνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιά ἀπαντοῦσαν, ἀν ὄχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψι καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πὼς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἰδιοφυΐα τὰ παιδιά, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νὰ ποῦν Ἱστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴ γραφή τους, ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἐκαμα δηλαδὴ μιὰ ἐπιθεώρησι ἀρκετὰ ἐπαγγελματικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν, πὼς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμό σὲ θαυμασμό, ὅσο πού ἀρχισαν νὰ ὑγραίνωνται τὰ μάτια ὄλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν συγκίνησί του.

Ἄσκαλος μ' ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καὶ πότε ἐμένα. Τὰ ρώτησα :

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

Ἄσκαλος πῆγε κοντὰ της σιγά - σιγά.

— Καὶ πὼς τὸ λένε τὸ ψωμί σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπὴ! εἶπε μὲ ὀργὴ ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ' ἓναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδάσκαλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε;

— Πὼς δὲν ξέρουν; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερίαν τὸν ξέρουν;

— Τί θὰ πῆ αὐτό; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν; Τὸν ἤξεραν καὶ τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια, πού φοροῦσε στὸ φαλακρὸ του κεφάλι, βγάλαμε καὶ μεῖς τὰ πηλίκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίο καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλὲς στροφές, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστὰ καὶ ἡ μουσικὴ τους δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο ποὺ ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίο μέ τῆ ρίγα καὶ κινουῦσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τῆ δέση· εἶχε ιδρώσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιά νὰ κρύψουμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ἄρκετὰ ἔρμονικὴ, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τῆ χαϊδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, ποὺ ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία, ποὺ τῆ φοβέρισες, ποιά εἶναι; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάνα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρὴ· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τῆ μητέρα της;

— Καὶ τῆ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, ποὺ βλέπετε.

— Καὶ ποιὸς σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοὶ· ποιὸς θὰ μὲ πλήρωνε; ὁ ἀγᾶς, ποὺ εἶχαμε, ποὺ μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τῆ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσουμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μούδινα μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι' αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριό ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχη ὁ Θεὸς, ποὺ ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὅχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριο σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τάμαθες λοιπόν;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου; τὰ σπουδαῖα γράμματα, πού ξέρω; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιά φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἕνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἕνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἢ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μπορούσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! "Α ! δόξα νάχη ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἶπαμε ἄλλη φορά...

— Ἔννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. Ἐφαγε κι αὐτὴ, μοίρασε καὶ στὰ μικρά, πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιση.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πῆραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιὰ !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτη.

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— "Ακοῦς, δὲ θέλομε;

— Ἔχομε καὶ μιὰ παλιὰ ἐκκλησία καὶ ἕνα ἀγίασμα καὶ ἕνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πὼς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῆ ἕνα τέτοιο

ὄνομα ! — πῶς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιά καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτά, τὰ μικρότερα, ἦταν στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἔγγονο τοῦ ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιά Ἑλλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἥπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τοὺς οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια τοῦ ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγᾶς, πληρώνοντας ἔτσι τὴν θεραπεία τῆς γυναίκας του, πού τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίασμα τῆς ἁγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθεῖα, σκοτεινὴ, σωστὴ δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητικὴ, πιὸ κατανυχτικὴ.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, πού τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, πού ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγᾶ καὶ γῦρο τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιαδῶν. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλες τοὺς καὶ ἔπλεκαν καλάθια· παιδιά πλήθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χῶρο, πού ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριά καὶ μιὰ νέα, πού ἔπλεκε κάλτσα.

—Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια;

—Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεός· ἔπλεξα κι' ἐγὼ πολλὰ !

— Αὐτὴ, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, πού ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

—Ἄ ! νὰ σοῦ ζήση, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατὰμαυρα μάτια τῆς ἄστραψαν ἄγρια· ἂν δὲν μάθη γινῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση· ἦ λέτε, πῶς δὲν τάμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, πού εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα; Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὴν ; Τὸ κατὰλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα τῆς· μὰ κάποτε θάρη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό τῆς ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὐτό, πού σᾶς εἶπε, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πῶς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καμμιά φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε; ρώτησε μὲ θυμὸ ἡ γριά, ἡ μάννα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λὲς τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθῆς· ποιὸς μιλᾷ σπῖτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσά μας!

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανὴ μου, στὸ σπῖτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα...

Τὴ στιγμή ἐκείνη ἔγινε τριγῦρὸ μας, μιά μικρὴ τρικυμία· ἕνα κοριτσάκι ὤρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιά γυναῖκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα πού λὲς...

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάννα της καὶ καταλάβαμε, πῶς πλήρωνε ἀκριβὰ τὸ « μαρό », πού μᾶς εἶχε πῆ. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βάδισμα θριαμβευτικὸ.

Ὅταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἶχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἐγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμή ὁ Θανάσης, ἂν ἦμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιά ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πῶς, ἂν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτὰ, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες μιά ἐγκύκλιο μὲ μιά μόνη λέξι, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλή καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξι, πού ἄφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρώπινη ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος: « Λαμπορέμους ».

Ἄς ἐργαζώμεθα.

Ἀντώνιος Τραυλιαντώνης

43. Θ Ο Υ Ρ Ι Ο Ν

Ἡ λόγγη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ἄκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός!
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐμπρός !

Χαρὰ στὸν ποῦ χυμῆξη, γεράκι ὀρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾷ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὀρμὴ προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψης, τοῦ Ἔθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγοῦδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 — Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιὰ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μέσ' στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἥρωικές.

Γεῖά σου, παλληκαράκι, γεῖά σου !
 ξεπεταροῦδι, χρυσαετὴ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτέ !

Καί ζωντανό και άποθαμένο,
 ή Έλλάδα μπρός σου, ποιά τιμή!
 Μέ τό δεξί της ύψωμένο
 θά σκύβη και θά σ' εύλογή.

« Σπαθί και λύρα »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ό πόλεμος για σάς περνάει θριαμβευτής,
 τών άδικων ό πόλεμος δέν είν' έκδικητής·
 είναι ό θυμός τής άνοιξης και τής δημιουργίας.
 'Η Έλλάδα είναι άβασίλευτη, μέ δάφνες και μέ κρίνα
 τής νίκης. Παντοδύναμος τήν έπλασε τεχνίτης.
 'Η δόξα τό καμάρι της· ή άλήθεια είναι δική της.
 Κι άν είναι, και στόν πόλεμο μέσα, ή ζωή θυσία,
 ό τάφος είναι πέρασμα προς τήν άθανασία !

Κωστής Παλαμάς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τών προγόνων βλαστοί, μ' άτσαλένια κορμιά,
 του πολέμου περνώντας τή φρίκη,
 τής καρδιάς μας τή φλόγα τή φέραμε μιá
 ώς εκεί, πού μās πρόσμενε ή Νίκη.

Μέ τή λόγχη χαράξαμε άδρό στα βουνά
 τ' όνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 να τό πάρη ως στα πέρατα ό θρῦλος ξανά,
 στους λαούς να τό κάνη τραγούδι.

Προσταγή στη φυλή μας, σαν νόμος βαρεία,
 τό παλιό ν' άναστήσωμε θάμα.
 Νάναι αιώνια σε τούτη τή γή ή λευτεριά,
 κάποιος μοίρας όρίζει τό τάμα.

Μάννα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἤχει,
 λές ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κώχη,
 στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζη, γεμᾶτο ψυχὴ,
 τὸ τρανό, πού ξεστόμισες «Ὅχι».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπεράντσα

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

Ὅλοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον, τὸν μεγάλον Ἀγγλον ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τόσο τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν' ἀφιερῶσθαι εἰς τὸν ἀγῶνά της καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. Ὅλοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς Ἕλληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρουολογήματα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεσκεπτετο τὴν κλασσικὴν* γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμε ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων Ἑλλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολὴν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ Ἕλληνες — ἔγραφεν ὁ μέγας φιλέλληνας — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα· πρὸ πάντων ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἐξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός των. Οὕτως εἰπεῖν*, τὸ ἐθνικὸν των ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σὰς εἶπα, μοῦ ἔκαμε ἐντύπωσιν, διότι μολονότι παρῆλθεν ὀλόκληρος σχεδὸν αἰὼν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, πού τὸ ἔγραφεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ Ἑλλάς, ἐλευθέρᾳ ἔκτοτε, ἔκαμε τῶσας προόδους καὶ μολονότι οἱ ἡρωϊκοὶ Ἕλληνες, οἱ ἄξιοι*, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιμάγριοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἐξεπολιτίστησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνῶρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Εἶναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα άνωτέρον μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατοῦμεν τήν Ιεραρχίαν * εκείνην, άνευ τῆς όποίας κοινωνία δέν ὑπάρχει.

Πόσον εἶναι κακόν και όλέθριον δέν εἶναι άνάγκη νά σᾶς τό εἶπω. Τό έννοεῖτε, όπως τό έννοοῦμεν όλοι. Καί όμως δέν βάζομεν τά δυνατά μας νά τό κόψωμεν. Συλλογίζομαι ότι, άν κατά τύχην, όταν εἶχα τήν ώραίαν, τήν τρυφεράν ηλικίαν σας, άνεγίνωσκα τήν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θά μοῦ ἔκαμε μεγάλην έντύπωσιν και θά κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νά εἶμαι όσο τό δυνατόν περισσότερο πειθήνιος * εἰς τοὺς άνωτέρους μου και πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθη κανεῖς πρῶτα νά ὑπακούη, διὰ νά ἡξεύρη κατόπιν νά διατάσση. Δι' αὐτό ἔσυλλογίσθη νά σᾶς όμιλήσω σήμερον και νά σᾶς άναφέρω τήν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

Ἐν τούτοις, όταν εἶπα πρὸ όλίγου εἰς ἕνα φίλον μου: « Θά τό γράψω στά παιδιά τῆς Διαπλάσεως », ό φίλος μου μέ άπέτρεψε *. « Μή, μοῦ εἶπε, διότι ἡξεύρεις τί θά πάθης; Θά ίσχυροποιήσης τήν ἔμφυτον * άνυποταξίαν και άπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τό ἔξῆς θά δικαιολογοῦνται λέγοντες μέ καμάρι : « Μπᾶ ! εἶναι τό ἔθνικόν μας ἔλάττωμα !...»

Ἡ παρατήρησις αὐτή μέ ἔκαμε νά σκεφθῶ : Μήπως ό φίλος μου ἔχει δίκαιον ; Ἄλλ' όχι ! Αὐτός δέν ἠμπορεῖ νά γνωρίζη τόσον τοὺς Ἑλληνόπαιδας, όσον ἐγώ, πού ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια ! Οἱ Ἑλληνόπαιδες δέν εἶναι και τόσον άνόητοι, διὰ νά καυχηθοῦν δι' ἕνα ἔλάττωμα, εἴτε άτομικόν εἴτε ἔθνικόν. Ἄπεναντίας, όσάκις τοῦ λοιποῦ θά αισθάνωνται τό αἱμά των νά βράζη και νά ἔξωθῆ πρὸς τήν διχόνοιαν, πρὸς τήν άπειθαρχίαν, θά ένθυμοῦνται, εἶμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος και θά όμονοοῦν και θά ὑποτάσσωνται !

« Περιοδικόν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τό ἐπεισόδιο, πού θ' άφηγηθοῦμε, εἶναι ἑξακριβωμένο και άυθεντικό. Ἐγινε στά 1940 σέ κάποιο χωριό τῆς Κύπρου.

Ἐο γάμος εἶχε τελειώσει στήν ἑκκλησία και ἡ γαμήλιος πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους και τοὺς «κουμπάρους» (στήν Κύπρο οἱ κουμπάροι εἶναι πολλοί, κάποτε και δέκα και εἴκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στοὺς σπῆλαι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιον δρόμον ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐνας χωρικός ἀποσπάσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτεινῆς ἐλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῆ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στοὺς τέλους καὶ στ' αὐτὰ τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκεῖνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμον ;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτὰ τῆς καὶ καλῶντας κοντὰ της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιά συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, ὅ,τι μπορούσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, γιὰ τὴν πολὺν χαρακτηριστικὴν τῶν αἰσθημάτων, πού δουλοῦν καὶ τὴν ἐθνικὴν Κυπριακὴν ψυχὴν, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴν ψυχὴν ὅλου τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἐλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στοὺς φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους, πότε πρὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πρὸ παθητικὰ, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένον δρόμον της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴν γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπόουλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλὴ, ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύην του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες άνερχονται οί έθελονταί, πού έσπευσαν ά- μέσως νά γραφοϋν, για νά πολεμήσουν έναντίον του έχθρου.

Καί οί έθνικοί έρανοι, πού άρχισαν από τις πρώτες μέρες του πολέμου με άφάνταστον ένθουσιασμό, σ' όλες τις πόλεις και τά χωριά τής Μεγαλονήσου, έφθασαν σε χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οί γυναίκες τής Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές, όπως όλες οί Έλληνίδες, μάλλινα είδη για τους στρατιώτες μας, υπήρξαν δε τόσο πρόθυμες και σημαντικές οί ιδιαίτερες προσφορές των Κυπρίων στον Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε να δημοσιεύση ιδιαίτερη ευχαριστήριον ανακοίνωσι στον Τύπο, για να τονίση τό γεγονός και να τό προβάλη ως παράδειγμα προς μίμησιν.

Όλ' αυτά σημειώνονται, όχι για να έξάρουν τον Κυπριακό πατριωτισμό, ό όποιος είναι γνωστότατος και έξεδηλώθη πάντοτε σε κάθε έθνική περιπέτεια κατά τον θερμότερο και έντονώτερο τρόπο. Οί γραμμές αυτές γράφονται, για να δώσουν μίαν άκόμα εικόνα τής βαθυτάτης έθνικής άλληλεγγύης και τής άδιαρρήκτου έθνικής ένότητος, πού συνδεουν όλα τά τμήματα του Έλληνισμού. Αυτή είναι ή άληθινή έθνική ψυχή τής Έλληνικής φυλής.

« Νεολαία »

Μελής Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1. Ο ΓΑΜΟΣ

- Τοῦ ποιοῦ ἔν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ ἔν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποῦ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριὰ τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ...
- Ὁ Φλώρος κάνει τὴν χαρὰ, παντρεύει τὸν υἱὸν του,
τὸ γυιὸν του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλον τ' ἀρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφει τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμον.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.
Καὶ μέσ' στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλλα σ' ἄλογα ψαριά καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.
Δεξιὰ - ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὅλον κοιτᾶν τὰ νιόγαμπρα κι ὅλον χαμογελᾶνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀέτος, ὀρθὸς χαμηλωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῆ τὴν νύφη ὁ γερο - Φλώρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χούφτες χύνει.
Τῆνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τῆνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὐχεται καλορρίζικα κι εὐχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλον τὸ ψίκι.
Ὅξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.
— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι, πού γεννήθηκα, ἴδιο στὴν ἴδια στράτα,
 στὰ μάτια μου ὅλο ὑψώνεται καὶ μ' ὅλα του τὰ νειάτα.
 Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
 κι ἀπὸ τὸν κῆπό του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
 Ἀπὸ τὴν ἰσκιερὴ ἐμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
 μὲ τ' ἀκριβὸ ρολοῖ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
 ὅλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἐμένα.
 Τὸ σπίτι, πού γεννήθηκα — κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
 στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῆ καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παράκαιρα »

Κωστής Παλαμάς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ἦπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
 στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
 Πάρ' το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῆ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
 ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινᾶτα.
 Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρη
 μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάϊ.
 Κοιμήσου κ' ἡ μαννούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
 Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
 πού τὸπλυναν καὶ τὸκαναν Νεράιδες σὰν τὸ χιόνι.
 Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἰτίους, νὰ σὲ στολίζουν,
 γαρύφαλλα τῆς Βενετιάς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
 Σοῦ κέντησα μὴ Παναγιὰ στ' ἄχνὸ προσκέφαλό σου
 κι ἀκόμα τὴν Ἁγία Σοφία, νᾶχης στὸ μάγουλό σου.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες »

Στέλιος Σπεράντσα

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ὅταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιαῖς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποῦ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινο χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποῦ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναῖκά του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποῦ θὰ κουρνιαδίσουν οἱ κότες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος ! Ἡσυχος - ἦσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὁμοιάζει μὲ ἀττικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἄλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώῃη τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποῦ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἐκφρασιν. Ἡ ἐκφρασις αὕτη εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπέθερόν του τὸν Θανάση, ποῦ τρέχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρη τὸν γαῖδαρόν του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ξεσεαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἕνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἕνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὅμως εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μυῖγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἄρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποῦ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; », ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἐξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Και όταν βλέπη να κατηφορίζη ο γείτονας του ο Σιδέρης με τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὠμον, πού κάπου χασομέρησε και τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος και με τὴ γλῶσσα του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο και χαμογελά. Και ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος:

— Μὴν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, και γύρισα πίσω πάλι, για νὰ τῶβρω. Μιά ὥρα δρόμο !

Και ὁ γέρος με κίνησιν τῆς κεφαλῆς και με μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾷ :

«Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια».

Αἱ παροιμῖαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς και συμπεπυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σφωζομένου ἑλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἑξαφικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν και διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν και ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βότα και τοὺς ἀγροκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, και πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῆ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῆ και τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγορία. Ὅσακις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

Ὅλαι αἱ παροιμῖαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν και ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, πού τὰς ἐδημιούργησε. Και φάχνουν νὰ εὔρουν, με τὴν κρίσιν, με τὴν σύγκρισιν, με τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλὰκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλοῦστατα με δύο μόνον λέξεις.

Ἐφημερίς « Ἀκρόπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἕνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκα του καὶ ἕνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὄλων τῶν πραγμάτων, πού εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἠλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἑνὸς σπιτιοῦ, πού τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἢ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, πού θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δύο τῆς τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπωςδὴποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἐσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

— Ἐχομε δύο· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, παρετήρησε γυρὸ τῆς (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πὼς ἐπρόσεχεν ἄλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν πού μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃς νὰ πῆ κάτι, πού δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πῆρανε κι ἠύρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μά έπαθε ζημιές και του τὰ πουλήσανε ούλα. Τώρα καθόντουμε με νοίκι· άκοϋς, με νοίκι. Μοϋ λέει ό άντρας μου, σαν έμαθε τή συμφορά, που τους βρήκε: « Γυναίκα, τί θ' άπογίνη ό γείτονας δίχως σπίτι, πούχει και παιδι και τρία κορίτσια τής παντριάς;» "Ηθελα να του πώ το καλό, που μοϋρθε στο νοϋ μου· ήθελε να μου το πη κι αυτός, μά φοβηθήκαμε, μήν άποπάρη ό ένας τον άλλον. Ξεθαρρεϋτήκα έγώ και του λέω: «"Αντρα, σαν πεθάνωμε, σε ποιόν από τα παιδιά μας θ' άφήσωμε το σπίτι, πούχω κληρονομιά;». « Σ' όποιον από τους δυό τ' άφήσωμε, θα βαρυκομάη ό άλλος », λέει ό γέρος μου. « Να τ' άφήσωμε και στους δυό, θα μαλώσουν », του λέω έγώ. « Να το πουλήσωμε, τί θα πιάσωμε και τί να τα κάνωμε τα λεφτά ; Δόξα νάχη ό Μεγαλοδύναμος, έχομε να φάμε », μου λέει αυτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; του λέω έγώ· να το δώσουμε για τήν ψυχή μας στο παιδι του γείτονα ». « Καλά λές, γυναίκα, μου λέει. "Ετσι να κάμωμε· θα μαζώξη τή φαμελιά του μέσα, θάχη κι αυτός μιά μέρα δικό του σπίτι και θα μάς συχωρνάη ». Αυτό είναι, γκρ...γκρ... με κάνατε και το είπα ».

Ξεροκατάπτε πάλι, σφούγγισε τον ιδρωτά της και ξανακάθισε στή θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οικοκύριος, άπλούστατος τον νοϋν, έσηκώθη μιαν τών νυκτών από τήν κλίνην και έπρόβαλεν εις το παράθυρον, να μάθη πόθεν ήρχετο ό άκούμενος κτύπος. Και ώς είδε κλέπτην πριονίζοντα τήν θύραν του· άνθρωπε, έφώναξε, τί κάνεις αυτού; Δέν βλέπεις, τον άπεκρίθη ό κλέπτης, ότι σημαίνω λύραν ; Και διατί δέν άκούω λύρας ήχον, είπε πάλιν ό οικοκύριος. Αϋριον, άπεκρίθη ό κλέπτης, θέλεις τον άκούσει. Τον έκαλονύκτισεν ό οικοκύριος και στρέψας εις τήν κλίνην του έπεσεν εις ύπνον βαθύτατον. Το δέ πρωϊόν έξυπνήσας, πλήν τής κλίνης, άλλο τίποτε δέν εϋρεν εις τον οϊκόν του. Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ώστε δέν αισθάνονται μηδε παρόντα τον κίνδυνον.

« Γνώμαι »

Άδαμάντιος Κοραής

Κι ένα μόνο τῆς ἔμεινεν, ένα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογγοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήτη τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
ἐπληγῶναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμηνοῦσε
ὁ βοριάς, ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. Ὅλοι γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

—ὦ, κακὸ ποῦ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
Ἔνα τῶχω, δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο.
Σῶσέ τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων. Ἄχ, λόγια χαμένα !

— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πὼς θέλει νὰ σκύψῃ
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμὸ του.
Ἔνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ,
ποῦ κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μνηοῦσε
ὁ βοριάς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτής, Σπῦρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτεία, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ - Χρῖστος, κριτής λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατί ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστὴς τῆς, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ караβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασα καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμμιά εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἢ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκούοντανε καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καί φτερά ἄν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καί δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἕνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καί χτυπώντας το μὲ τοὺς φτερνιστήρες του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. Ὅλοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καί φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καί καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θλωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καί τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, πού ὁ Σπῦρος δρασκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετική φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

Ὁ Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καί τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἄμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἄλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καί φονικό ! Καί στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἄν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καί βασιλιάς ἄν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τάκουσες, παιδί μου ;

— Τάκουσα, πατέρα μου !

— Ὁρα καλή σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρῦσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καί δικάζε τοὺς πατριῶτές του, πού ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι ὅλο τῆς στεριάς. Εἰκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἄν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καί περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδώντας καί κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπῆκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακκούλα του, μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιῶτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατῶντας τὰ μισὰ γιὰ βρετικά. Ἐκεῖνος, ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακκούλα, γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ, δὲν τὸ ἴδινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισὰ γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βιὸς μου » ὁ ἕνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπῆκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἕναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. Ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶχε βρεῖ τὴ σακκούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισὰ, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισὰ, διότι, ἂν δὲ τὸ φανέρωνα, ὅτι ἤῤῥα τὴ σακκούλα, μποροῦσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ εἶχε μέσα.

Ἐκεῖνος πάλι, ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητᾶ ὅλα λέγοντας :

— Δὲν δικαιῶσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισὰ, διότι δὲν εἶμαστε ἀπ' ἄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ' ἄλλο ἐγώ, ἀλλ' εἶμαστε ἀπ' τὸ ἴδιο καραβάνι· κι εἶμαστε συντρόφοι, κι ὡς συντρόφοι εἶμαστε ἀδέλφια καὶ ὑποχρεούμαστε ὁ ἕνας νὰ βοηθᾶ τὸν ἄλλο, κι ὄχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας ἔφτασαν σ' ἕνα χᾶνι, ἡσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φᾶν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἐδῶκε πῆρε ὁ Ρόβας, ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς εἰρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε, καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν κάποιον δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλλιοτράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνον καρδιακό :

— Ἐ, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτὴν μας, τὸν κύρ - Χρίστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμμιά μεριά, πῶς θᾶφευγε ὁ τρισκατάρατος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πῶς θὰ γέρονταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦρθε μιὰ ἰδέα, εἶπεν ἕνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; . . . ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα . . .

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλωμε στὴ θέσι τοῦ πατέρα του . . . κριτὴ !

— Μπρέ ἀλήθεια ! Νὰ τὸ βάλωμε κριτῆ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρη νὰ εἰπῆ ἴατι, ὡς παιδι τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ - Χρίστου ;

Ἐὸ Σπῦρος δὲν ἀκούονταν· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἄμς ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκιφαλο τὸ δισάκκι του, στρῶμα τῆ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τῆ κάπα του.

Ἡ πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδι εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὄλη τῆ σωδοεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτά, ποὺ λέτε ; Ἀφῆστε τὸ παιδι νὰ κοιμηθῆ. Τί ξέρει αὐτό ;

— Ὅχι ! ὄχι ! ἐφώναξαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδι.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδι ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο - γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπνο.

— Γιατί παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπα στὸν ὕπνο μου, ὅτι ἤμουν στὸ σπίτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδέλφια μου . . . Μάννα δὲν εἶχα . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

— Μπρέ κριτῆ, ποὺ σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ἐρεῖς γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἕνας ἀπὸ κείνους. ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδι τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν ὁ καρβανάρης.

— Ἄντε, παιδι μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἀπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου . . .

Τὸ παιδι καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλάτε ἐδῶ !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ἐρετε ποῦ εἴμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τά μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δέ μιλοῦσαν.

— Νά σάς εἰπῶ πού εἴμαστε. Εἴμαστε, κακορρίζκοι, δέκα μέρες μακριά ἀπό τόν τόπο μας· εἴμαστε ξένοι, πεντάξενι ! Δέ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γῦρα ! ‘Η ξενιτειά μᾶς ἀδερφώνα ὅλους.

‘Ο καρβανάρης ἄρχισε ν’ ἀπορηῆ μέ τή νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφό !

— Θέλετε νά σᾶς κάνω κρίσι ; Τοὺς ρώτησε σοβαρά - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ ἀκολουθήσωμε. “Ἐτσι κάναμε καί μέ τόν πατέρα σου . . .

— Για νά σᾶς κάνω τή κρίσι, πρέπει πρῶτα ν’ ἀγκαλιαστῆτε καί νά φιληθῆτε, κι ὕστερα νά σᾶς κρίνω.

Οί δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἕνας τόν ἄλλο περίλυποι, σά νά ντρέπονταν νά κάνουν ἐκεῖνο, πού τοὺς ἔλεγε. Οί ὄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτής ! Τί καμαρώνετε !

Οί μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καί φιλήθηκαν κλαίνοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας !

— Καί πῶς τελείωσεν, εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἕνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νά λάβῃ.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορὰ τους ἦταν τὸ μῖσος. Ἀφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καί τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καί πραγματικά, ἐκείνος, πού βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τᾶβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καί τᾶδωσε στὸν ἄλλο, πού τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Καί κεῖνος, πού τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε :

— “Οχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα . . .

— “Οχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπεν ἐκεῖνος, πού τὰ εἶχε βρεῖ· μακριά ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἐφώνησαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καί τὰ ἔβαλε στῆ σακκούλα, κι ἀφοῦ τῆν

ἔβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ - Χριστοῦ !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψη.

Ὁ καρβανάρης, ποὺ κοροΐδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ χωρέσης. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνης ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῆστος Χριστοβασιλῆς

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ, ἢ Μήτραινα, ὅπως ὄλες τὶς παραμονές τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράση. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιά τὰ νυφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὄλες τὶς παραμονές, νάρθη ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἁΐ - Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἡ Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχούλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μακρὸς τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες, μ' ἓναν ὁμορφο πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της και ν' άρχινά τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾷ ξύλα.

Τὰ νιόπαιδα τοῦ χωριοῦ πῆγαιναν κι ἔρχονταν στὴν ξενιτεία, ποιὸ σὲ τρία, ποιὸ σὲ τέσσερα καὶ ποιὸ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ, βαρὺ· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρταινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πουθενά ! "Ὅλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνῃ ἢ κακομοίρα ἢ Μήτηρταινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὅμως ἡ Μήτηρταινα ἔσκισε τὰ ροῦχά της, ἅμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπνευθῆ :

—'Ακοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε, βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβῆση τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρὸ, κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο ν'ἀρχεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲ τῷβανε κάτω, ἀλλὰ ἀπολογιόταν μὲ θυμὸ :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! "Ἐτσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, ποῦ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντας πῆγαινε ψηλὰ στὴ ραχοῦλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ὡς μιὰ ὥρα μακριά — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες, ποῦ ἔρχονταν, καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καβαλλάρης ! Κοίτα, πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὠρισε, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἄφατη χαρὰ, καὶ ροβολοῦσε ἄντ' - τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καβαλλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρταινας, οὔτε καν χωριανὸς της, γιατί, ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλον τὸ δρόμο, τραβῶντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μήτηρταινα, χαρωπὴ-χαρωπὴ, ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποῦ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴ ραχοῦλα, παρὰ ὅταν

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτῃ ἐλπίδα, κουνῶντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φθάσῃ ἀπόψε ! Κι αὐριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὐριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηραινας. Καὶ τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγοῦδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγοῦδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γιοί της, ποῦ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

Ἔσπερον ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτηραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξαινῇ τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς !

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηραινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζει, κι ὅλο νὰ ἐλπίζει. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῇ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποῦ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέπτη της, ποῦ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε !

Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαине στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηραινα, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί της νᾶρχεται, ὅμως οὔτε φαῖ ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειὰ.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερὴ της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπίτι καλά - καλά, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάναί όλα έτοιμα τὸ πρωί καί νά μήν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νά πάη μόνο στήν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἱ - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρι καί καρτέρι, πού μποροῦσαν νά κάμουν ἀκέριο μήνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας δέ φαινόταν ! Τί νά εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρίς ἄλλο θά ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπό τὸ μαῦρο μῆμα, χωρίς κερί, χωρίς λιβάνι, χωρίς τρισάγιο, χωρίς λουλούδια, χωρίς δάκρυα !

Ἄλλά ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπό τὸ νοῦ τῆς Μήτραινας !

"Όταν ἔβρασε καλά ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτριαινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλά κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρό της ἔμπρὸς στοῦ εἰκόνημα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καί τὸν "Αἱ - Γιάννη νά τῆς φέρουν τὸ παιδί της γερό καί καλά ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καί σκέπασε τὴν φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καί πλάγιασε νά κοιμηθῆ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωί, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἄμα ἄκουσε τὸ σῆμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στοῦ εἰκόνημα, ἔκανε τὸ σταυρό της κι ἄναψε τὴν φωτιά. "Εφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ της λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό της καί κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ἐκινῶντας ἔκλεισε πίσω της τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νά μπορέσῃ νά μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτέμενο της παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θά ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης της ἐκεῖνο τὸ πρωί !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη-πρώτη, γιὰ νά πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο χωριὸ καί νά πάη γρήγορα στοῦ σπῆτι της, νά δεχτῆ τὸ παιδί της, πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτειά.

"Ἐτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπαῖς, πού ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία της, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὄλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγήκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στοῦ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καί τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό της.

Δὲν εἶχε φέξει καλά, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαφειά, πού κρεμόταν στοῦν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καί φοβερό. Ὁ ἀνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτριαινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

όπως τύχαινε μέσα στις λάσπες, για να φτάση τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξη στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῆ, ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγήκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποῦ εἶχε χωριστῆ μετὰ τὸ Γιάννη της, φώναξε με μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— Ὅριστεεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερώ-
τερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρνα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποῦ ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγήκες τέτοια ὦρα ἐδῶ, νὰ με καρτερῆς ;

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποῦ φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρνα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποῦ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἐρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαρεῖα τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρνας, ποῦ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρῶτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρνας.

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

.. Εϊν' ένα μικρό, φτωχό σπιτάκι,
λάμπει ό ήλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπό παραθυράκι
στ' άσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τόχει ζώσει πράσινος κισσός.

Δυό μορφές κεί μέσ' άγαπημένες,
ένας γέρος τώρα και μία γριά —
κάθονται σκυφτές και λυπημένες,
δυό μορφές γλυκειές, άγαπημένες,
για τó γυιό τους πουΰφυγε μακριά.

Πότε θά 'ρθης, μέρα εύλογημένη,
νά ριχτώ τρελλός στην άγκαλιά
των γλυκων γονιων μου, που κλαμένοι.
μέ χαρά στα μάτια τους χυμένη,
δεν θά με χορταίνουν στα φιλιά.

«Παιδική άνθολογία »

Νικόλαος Χατζηδάκης

15. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σάν πήγε στην 'Αμερική,
έγύριζεν ό νοϋς του πίσω
καθημερινή και Κυριακή.

Σάν άρχιζε νά γράψη γράμμα,
« καλή μου μάνα κι άδερφή », —
έκει τον έπιανε τó κλάμα.

'Επέρασε καιρός πολύς,
στα ξένα άσπίρισαν τά μαλλιá του,
γυρίζει πίσω παραλής.

Τά πλούτη του είναι περισσά.

'Εφερε γούνες και ρολόγια,
έχει τά δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι ἴσια.
 Ἡ μάνα του ; . . . ἢ ἀδερφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι' ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του! —
 Θᾶδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπατωνίου

16. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μῆνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στὸ σπίτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, ποὺ ξερρίζωνε δέντρα. Χαρὰ σὲ κείνον, ποὺ ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἄλλοι-μονο σὲ κείνον, ποὺ ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησί μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνῶριμους μόνον. Ἐνας γέρος, ὁ γέρο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεὶὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γιοῦς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἀδικὰ στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἕνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φοιιᾶς βγήκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθουρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε· κι εἶπε στὸ γέρο - Δῆμο:

— Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

— Καλὰ, παῖδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος ἄς στρωθῆ τὸ τραπέζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθη κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπήκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας ἕνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, πού καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἄλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἄλυχτώντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνεи θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

—“Εβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ιδέ, γιατί ἄλυχτοῦν τὰ σκυλιά . . . Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ . . .

‘Ο ὑπηρέτης βγήκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μπορούσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμί μὲ τὸ δίκιο.

—“Ἀνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρῦο, διαβάτης, ἄγνωστος . . .

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά . . .

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχη καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γέρο νοικοκύρη :

—“Ενας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῆ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιά κι ἀνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθη ἔπάνω !

‘Ο ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγήκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνή του μὲ τ' ἄλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὤρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἀπλώσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιὰ κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἤῤῥα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε. . .

— Καλῶς, ὦρισε, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλά.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποῦ νὰ σᾶς μάση λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρῆ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἐνοῶ τὴν ἀφεντιά σου. . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὅστερα βγήκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἄλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ!

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποῦ πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρινίαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαγε καὶ παράφταξε. Ὅστερα ἀπὸ τὸ φαγητό ἡ ψυχοπαίδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ της στὸ δωμάτιό της, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι. . . Ἐχω νὰ σοῦ ξεμυστηρεῦτῶ. . .

Ἄκουοντας αὐτὰ ὁ γερονοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὁ ὑπηρετὴς καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

Ἦστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικὸ σου.

— Εἶμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

—

— Εἶμαι φοιῖας! . . . εἶμαι ληστής!

— Φοιῖας καὶ ληστής ; Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι! Ἡ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σκεπτάζει καὶ καλοὺς καὶ κακούς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— Ἄς σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατός καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμᾶς. Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθῦ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωὴ. Πῶς νὰ γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἄλλὰ γιὰ τὴν καλὴ μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλατάνου. Ὁ πλατάνος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμὸ του κούφιο καὶ στὴ στιγμὴ χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πῶς ἔπεσα ἔληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἔμεινα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Ἄμα νύχτωσε, βγήκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί. Πρῶι - πρῶι ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύνδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω. . .

Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγάνα! φώναξε ὁ ξένος. Ἄν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύῃς Θεό, μὴ μὲ προδώσῃς! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμον σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θά σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι ἀγᾶ μου! εἶπε ὁ γέρος. Ὅσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστώ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρά νὰ σὲ παραδώσω. } *χρ. 8*

I Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἀλυχτήματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπὸν ὑπὸν ὑπὸν φωναχτά :

— Κατέβρα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιὰ, κι ἄνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῆ πλείοτε τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς. . . βαφτισμένος. . . Ἄκουῦς ; Χριστιανὸς ! }

Ἐνῶ ὁ ὑπὸν ὑπὸν κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἄνοιξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῆ ἢ κρυφῶνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστὴ, ποῦ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἄστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γιοῦ του, ποῦ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμὴ μέσα στὴν καρδιά του μεταξύ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὦρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτό, ποῦ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἄγγονιά μου ὄρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ αἶσθημα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε να του είπη: «Έλα να σου τον παραδώσω τον άντίχριστο!» Άλλά βαστάχτηκε. 7

— Καί όμως ένας καταδότης τον πήρε στο κοντό και τον έφερε ως το σπίτι σου! Δεν είναι μια ώρα... είπε ο άξιωματικός.

— Άλήθεια, έδω και μιάν ώρα ένας άνθρωπος χτύπησε τη θύρα μου κι ή θύρα μου άνοιξε, όπως άνοίγει σε κάθε άνθρωπο, που τη κτυπήσει ζητώντας φιλοξενία. Να μη μου το χρωστάη ο Θεός να κλείσω τη θύρα μου σε κείνον, που μου ζητήση ψωμί, νερό ή στέγη! Τώρα μου λέτε σεις, ότι αυτός ο άνθρωπος ήταν ο έχθρός μου, ο φονιάς του παιδιού μου, ο Χαμίτ Γκόγκας! Ποϋ να το ήξερα έγώ;

— Ποϋναί τος, λοιπόν, αυτός ο άνθρωπος;

— Κάθισε στο τραπέζι μας, έφαγε, έπιε, μάς ευχήθηκε καλό ξημέρωμα... κι έφυγε!...

Ίδρωσεν ο γέρος, ως που να βγάλη την τελευταία λέξι από το στόμα του.

Δάγκασε τὰ χείλη του ο άξιωματικός άκούοντας την τελευταία λέξι από το στόμα του γέρου, που μάθαινε εκείνη τη στιγμή ότι ήταν ο άσπονδος έχθρός του ληστοϋ, που κυνηγοϋσε, κι ήλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανό ή φονεύοντάς τον να προαχθῆ. Δεν είχε κανένα λόγο να μη πιστέψη τὰ λόγια του γέρου, πρώτα γιατί ο Χαμίτ Γκόγκα ήταν Τουρκος κι ο γέρος χριστιανός, και δεύτερο, το και μεγαλύτερο, που τόσο μεγάλη έχθρα βασίλευε ανάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε να ρωτήση:

— Καταλάβατε κατά που έκανε τουλάχιστο;

— Αυτό ο ύπρητής μπορεί να το κατάλαβε κατά που έκαμε.

Ρωτούν τον ύπρητή, κι αυτός ρυθμίζοντας την διαγωγή του προς την διαγωγή του άφεντικού του άποκρίθηκε με φυσική άπάθεια:

— Έκαμε τον κατήφορο κατά τον ποταμό.

— Έχει πολλή ώρα;

— Όση είναι από την στιγμή, που ήρθατε σεις, πρόλαβε ν' άπαντήση ο γέρος.

Ο άξιωματικός νομίζοντας ότι βρίσκεται ακόμα πολύ κοντά ο καταζητούμενός του, καρβαλίκεψε και τράβηξε τον κατήφορο κατά τον ποταμό, σέρνοντας μαζί του όλους τους στρατιώτες τους.

Φεύγοντας οί Τουρκοί, γυρίζει ο ύπηρέτης και λέγει του γέρου :
 - Καί τώρα, αφεντικό, τί λογιῶν ξεμπέρδεμα θά κάμωμε του
 αντίχριστου, πού ἔχουμε μέσα στο σπίτι μας ;

- Θά σοῦ εἰπῶ. Τό μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι
 ἦταν νά τόν βρῶ σέ καμμιά μεριά καί νά μοῦ εἰποῦν : Αὐτός εἶναι
 ὁ φονιάς του παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας! Καί νά χυθῶ ἀπάνω
 του, ἀλλά τώρα. . . ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἔχθρός μου
 ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τό σπίτι μου! Κάθισε στο τραπέζι μου,
 ἔφαγε τό ψωμί μου, ἔπινε τό νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄ-
 κουσα τίς δικές του. . . Τί νά του κάμω ; Ἄς τό βρῆ ἀπό τόν Θεό
 κι ὄχι ἀπό μένα.

- Κι ὡς πότε θά τόν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

- Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μέ τή νύφη μου στο δωμάτιο, πού
 κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιά νά μή συναντηθῶ μ' αὐτόν κι ἀνάψη
 ἡ ἔχθρα, τό μῖσος στήν καρδιά μου καί κάμω ὅ,τι δέν πρέπει νά
 κάμω, καί σὺ πήγαινε στήν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπό τόν
 καπνοδόχο, πού τόν ἔχω κρυμμένο, καί βγάλε τον ἔξω ἀπό τό χωριό,
 δειξέ του τό δρόμο, πού εἶχαν πάρει οί στρατιῶτες, κι αὐτός ὅποιον
 δρόμο θελήσει ἄς πιάσει.

Ὁ ύπηρέτης τράβηξε γιά τήν τραπεζαρία, μά ὁ γέρος κάτι
 εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τόν ύπηρέτη :

- Γιά νά σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἕνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στο
 σακκούλι.

Καί λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τή νύφη του ἀπό τό ἕνα χέρι καί πήγαν
 κι οί δυο μαζί στο δωμάτιο, πού κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιά νά
 μήν ἰδοῦν νά περνᾷ ὁ φονιάς του πατέρα τους, του ἀνδρός της
 καί του μοναχογιου του!

Περ. « Πινακοθήκη »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγή δροσάτη /
 μέ τό πρῶτο της πουλί,
 λές καί κρᾶζει τόν ἐργάτη /
 στή φιλόπονη ζωή.

Πριν νά σβήση κάθε άστέρι,
 μέ χαρούμενη καρδιά,
 νέοι μεσόκοποι και γέροι,
 τρέξετ' όλοι στη δουλειά.

Πέρα έκείθενε οί φροντίδες
 άς πετάξουμε, καθώς
 ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
 όπου αγνάντεψαν τó φώς.

Μή σάς είναι ό ξένος πλοΰτος
 έν' άγκάθι στην καρδιά
 πέστε άζήλευτα : είναι τούτος
 έργασίας κληρονομιά.

Σηκωθήτε, ή γή χαρίζει
 μόνον άφθονο καρπό,
 άν ό κόπος τήν ποτίζη
 μ' έναν ιδρωτα συχνό.

Σάν έσάς, αδέλφια, ιδρώνει
 κι ό σοφός, πού μέ τó νοΰ
 κάμπους άμετρους όργώνει
 γιά θροφή τού λογισμοΰ.

Δίχως άνεσι και σχόλη
 πάντα ό άξιος δουλευτής,
 τó άνθηρότατο περιβόλι
 σκάφτει, σπέρνει, ό ποιητής.

Πάντα, νάι, τού τίμιου κόπου
 οί γλυκύτατοι καρποί
 νά 'ναι μόνοι, πού τ' ανθρώπου
 σώμα θρέφουν και ψυχή.

Γεράσιμος Μακροράς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγένων τοῦ ἔτους. . . ἡ δεκαοκταετίας κόρη, τὸ Οὐρανιῶ τὸ Διόκιμο, μελαχροινή, νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχεται πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἣτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἑνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζί τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησεν πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχούσα, πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὦραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρον δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῆ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλιτος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νεᾶς ἐκόπησε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου ! . . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἐξωθεν. Ἡ γειτονία εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὄλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνὸς Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχευ, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ

ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονας ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ τῆς. Ὁ σύζυγός τῆς Νταραδήμος εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανιῷ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί τῆς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἔλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διήλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα τὸ Οὐρανιῷ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

- Πῶς! κὶ ὁ Ἄργυράκης πάει στὴν ἐκκλησία; ... ἐπιθύρισεν.

Ὁ Ἄργυράκης τῆς Γαρουφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνομηῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησία βράϊα μοιράζουνε ». Ἄλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἐξύπνησε βιαίως ἡ Γαρουφαλιά καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἄργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός τῆς, ἠγέρθη, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατὺ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδήμος, ὅστις ἔπιασεν ὀμιλίαν μὲ τὸν Ἄργυράκην τῆς Γαρουφαλιᾶς.

- Δὲν ξέρομε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

- Σωπάτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἄργυράκης, εἶπαν πὼς βούλιαξε. . .

- Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἄργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερά καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὀμιληταί.

Ἄπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς

τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἣτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

Β'

Περὶ τὴν μεσημβριάν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων καταβαίνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικρὰν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσασθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικρὰν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινε τὸ Οὐρανιῶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶρεῦς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ὀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆρας του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχη εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος. Ἐνίοτε, ἔλλειπει ὀμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἓνας γιατρός μὲ ἤῤε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν. . . ὕστερα γύρισα στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ εἶπαν, « σῦρε στὸ σπῆτι σου ». Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῆ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ ἤρχιζε νὰ τραγωδῇ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμένο μου χορμί, τυραγνισμένα ριᾶτα! . . . »

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εις την τερπινήν νήσον Τσουγκριάν ο μπάρμπα - Διόμας εφόρτωσεν επί τής « Υπηρέτρας » πέντε η̄ εξ ζεύγη όρνιθων, κοφίνους τινάς ώων και τυροϋ, δύο η̄ τρεις ινδιάνους και άλλα τινά πράγματα και ήτοιμάζετο να λύση τὰ άπόγεια τής λέμβου και ν' άποπλεύση. Άλλά την στιγμήν εκείνην προσήλθεν ο κουμπάρος του Σταθαρός, ο ποιμήν τής Τσουγκριάς, και τον παρεκάλεσε να του κάμη την χάριν να παραλάβη όχληρόν συμπλωτήρα. . . « υιόν ύποζυγίου », ώριμον προς έπίσαξιν. . . όπως κομίση αυτόν προς ένα εκ των πολυαρίθμων κουμπάρων του εις την πολίχνην.

Ο μπάρμπα - Διόμας έσυλλογίσθη τὸ βάρος και έρριπεν άμήχανον βλέμμα εις τὸ στενόχωρον και την έλαφρότητα τής « Υπηρέτρας », άλλ' άφ' έτέρου έσκέφθη, ότι μία δραχμή, ο ναϋλος του όναρίου, ήτο κάτι δι' αυτόν, ήτο ο καπνός και ο οίνος των τριών σχολασίμων ήμερών των Χριστουγέννων, και άπεφάσισε να προσλάβη τον πώλον.

Ο κουμπάρος Σταθαρός ευχαριστηθείς τον έφίλευσεν όλίγα αυγά, μίαν μυζήθραν, και ο μπάρμπα - Διόμας, επιβιβάσας τον πώλον, έλαβε τὰς κόπας και έστρεψε την πρῶραν προς τον λιμένα.

Άπεμακρύνθη, έκαμε πανιά και διανύσας ύπερ τὸ εν μίλιον, άπείχεν έξ ίσου σχεδόν τής Τσουγκριάς και τής πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικός ο άνεμος, Γραιγος, ύπεβοήθει εκ πλαγίου, τὸ ιστίον, διότι ο μπάρμπα - Διόμας έδιδε βορειοδυτικήν εις την λέμβον διεύθυνσιν.

Άλλ' ο πώλος, όστις έβοσκεν ήσύχως τον χορτόν του και δέν έφαινετο ν' άνησυχή πολὺ περι του διάπλου, αΐφνης έσήκωσε τον πόδα, έδωκεν άτακτον λάκτισμα εις την σανίδα. . . και τὸ μαδέρι τής ευθραύστου και ύποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ύδωρ ήρχισε να εισρέη εις τὸ κύτος. Η λέμβος ήρχισε να βυθίζεται.

Ταχύς ως άστραπή ο μπάρμπα - Διόμας άπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τον άμπά του, τον όποιον είχε φορέσει μόνον ενόσω εκάθητο εις τὸ πηδάλιον, έγειρε προς τὸ μέρος τής σκότας του πανίου άριστερά, εκρεμάσθη επί τής πλευράς του σκάφους και κατώρθωσε να μπατάρη την λέμβον.

Μέγας έγινεν ο θρήνος ύπὸ την άνατραπείσαν τρόπιδα. "Ορνιθες, ινδιάνοι, κόφιοι και ο αίτιος τής συμφοράς, ο πώλος, όλα κατήλθον εις τον πυθμένα.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβη ὡς ἔγχελος, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπέισαν « Ὑπηρέτραν », τὴν ὁποίαν ἠμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῆ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῆ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὄσπην δύναμιν τῶν ἔμεινεν ἀκόμη. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριο φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἠκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὤθει μακρὰν, πρὸς τὸν λίβη. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριο ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπέισης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναὶ. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῆ πολλὰς δεκάδας ὀργυῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριο προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθύς κατόπι ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριο. Ἀφοῦ τοῦ ἠλλάξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶτῳ πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς. Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι ποῦντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτὰ. Ἀλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τò πλοϊον ήτο φορτωμένον οίνους.
—“Οχι πούντς, όχι, είπε δια πεπνιγμένης φωνής· κρασί δώστέ μου!

Οί ναύται τῶ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ήδυγεύστου μαύρου οίνου και ό μπάρμπα - Διόμας τήν έρρόφησεν άπνευστί.

Ε'

‘Υπέφωσκεν ήδη ή ήμέρα τῶν Χριστουγέννων και ή θεία εις μάτην προσεπάθει να παρηγορήση τήν σφαδάζουσαν υπό άλλους Ουρανώ. ‘Αλλ’ ή σύζυγος του Νταραδήμου έλθοῦσα τότε άνήγγειλεν ότι ό μπάρμπα - Διόμας έναυάγησε μέν, άλλ’ έσώθη και ότι έφθασεν υγιής.

‘Ο ‘Αργυράκης και άλλοι τινές άγρόται ειχον ίδει, φαίνεται, μακρόθεν τήν άνατροπήν τής λέμβου και έντεῦθεν διεδόθη ότι ό γέρων επνίγη. ‘Αλλ’ επειδή ένύκτωσε, δέν ειδον και τὸ σωστικόν και οίνοφόρον τρεχαντήριον.

‘Ο μπάρμπα - Διόμας έλθων μετ’ όλίγον και ό ίδιος, ένηγκαλίσθη τήν κόρην του. ‘Ω, πενιχρά άλλ’ υπεράτη εύτυχία του πτωχοῦ!

Τὸ Ουρανώ έχυνεν άκόμη δάκρυα, αλλά δάκρυα χαράς. ‘Ο πατήρ της δέν τής ειχε φέρει οὔτε αυγά οὔτε μυζήθρες οὔτε όρνιθες, αλλά τής έφερε τὸ σκληραγωγημένον και θαλασσόδαρτον άτομόν του και τας δύο στιβαράς και χελωνοδέρμους χειράς του, δι’ ὧν ήδύνατο άκόμη επί τινα έτη να εργαζήται δι’ έαυτόν και δι’ αυτήν.

« Έφημερίς » 15 - 12 - 1888

‘Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

‘Από τούς σκιερούς κλώνους τούς άδρους τής δρυός κρέμανται γῦρο - γῦρο σακκίδια με άρτον τῶν θεριστῶν και τὰ φλασκιά του ύδατος, να μη τὰ εύρίσκη ό ήλιος, του οποίου αι άκτινες φλογίζουσι τώρα τόν θεριστήν τόν μήνα. Τὸ καῦμα, όσο προχωρεί ή ήμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν εργαζόμενον. Οί άτμοι άόριστοι.

ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἣ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ἔστω ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακρὰν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἐδρᾶς πρασινίζουσιν, ἣ ὁποία μονογενῆς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὄλοι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὔτε ἔν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγη ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ἔστω πλησίον καὶ μακρὰν, ὄλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν.

Μόλις ἐχάραξεν, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἐθωνὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ἔσμα.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὅποιον πρὸ μικροῦ εἰσέδυσεν ἡ κελαδοῦσα αὔρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχυῶν, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακρὰν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μετὰ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μετὰ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσά στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὁποῖα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κείνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

Β'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὸν ἐκείνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εικόνα του κάμπου ένας - ένας την μεσημβρία συνήχθησαν οί θερισταί. Ήξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, έξεκρέμασαν και τὰ φλασκία των. Ή σκιά τής δρυός είναι κατάπυκνος. Αί άκτινες του φλέγοντος ήλιού προσπίπτουν εις τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, άλλ' άνισχυροί να προχωρήσωσιν, επανέρχονται εις την καίουσαν έστία των.

Οί θερισταί τρώγοντες βλέπουν με χαράν τὰ δεμάτια τών σταχύων, τὰ όποια κατάκεινται επάνω εις την απομείνασαν κλαμιάν του άγρου, ή όποια στίλβει και λάμπει προς τὸ άκτινοβόλημα του ήλιού, ως προς άργυρον. Οί θερισταί αυτοί είναι και οί γεωργοί. Αυτοί είναι και οί άγρόται. Και αί γυναίκες, αί θερίστριαι, είναι αί θυγατέρες και αί σύζυγοι.

Ουδέποτε μισθωτός είργάσθη με τόσην ευγνωμοσύνην, με όσην χαράν λειώνουν μέσα εις την καΰσιν την άφορητον οί θερισταί, θερίζοντες τους άγρους των. Έως ότου φθάσουν εις τὰς χαρμοσύνους αυτὰς ήμέρας του θεριστου, πόσας βροχάς έφαγον κατά την σποράν και πόσους κινδύνους έδοκίμασαν από τής βλαστήσεως μέχρις ότου ψηθῆ ή αναφυσίς καρπός του στάχυος! Πόσους φόβους δέν επροξένησεν εις την επλίζουσαν ψυχήν των ό παγετός και πόσας θλίψεις του Μαΐου ό λίβας ό έπίφοβος, ό λίβας ό θανατηφόρος.

Ή τελευταία όμως χαρά έχει τὸ προνόμιον να θάπτῃ εις τὸν τάφον τής λήθης όλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Και τώρα, όπου οί θερισταί τρώχουν τὸν βασανισμένον αυτόν εκ του καύσωνος άρτον, βλέπουν τὰ δεμάτια τών σταχύων τὰ πολύτιμα και πληροῦται από χαρμονήν ή ψυχή των. Διότι μετ' όλίγας ήμέρας θ' όλωνίσουν πρώτα την κριθήν, θα στείλουν τὰ πρωτόλεια εις τὸν υδρομυλον και θα φάγουν τὸν πρώτον τής έσοδειάς άρτον, μοσχοβολούντα την όσμήν τής εργασίας την ευλογημένην.

Μετὰ την μεσημβρία, επαναληφθέντος του θερισμου, όταν ή ήμέρα τσακίση και γύρη προς την δύσιν ό ήλιος κατακόκκινος, ό όποίος τόσον βραδυπορεί τὸν μήνα τὸν θεριστήν, τὸν μήνα τὸν Ίούνιον, ως να μη έχῃ δύσιν, αί κόραι του άγρότου, αί θυγατέρες αί φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ως δεμάτια και αυταί επάνω εις τών σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερά χεράκια των ήτόνησαν πλέον από τὸν θερισμόν, επληγώθησαν από τὰς άκάνθας και τὰ βάτα, ενῶ οί δάκτυλοί των έκοκκίνισαν από την σκληράν του δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμῆι τὰ καλὰ, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησιμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὁποῖος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδιά.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι...
Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποια ἐξησθενημένοι ἔκλιναν τὰ κατὰκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

Ἐὶς τὸν ἥλιον κατακκόκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῆ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτίνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλάμιαν, τῶν ὁποίων κείνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσιζοῦσι τὴν φλεγομένην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατήρ τὰς τρυφεράς του θεριστριάς, τὰ παιδιά του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν:

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια!...

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

Ἄλέξανδρος Μωραϊτίδης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ἄλωνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνῶντας ἢ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ώραία ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγοῦδι,
 στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἑλωνιοῦ μέ ἀσκι κρασί στοῦ γόνα -
 κερνά τοὺς ξένους, πού περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
 μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδεῖά κάθε ῥορὰ πού πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μέ τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπετώνας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
 γῦρο στοῦ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσοῦ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
 Τὰ πόδια μέ τὸ πήδημα, μέ τὴ ματιὰ τὰ μάτια.
 Φτεροῦ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδεῖά σηκώνεται ἀπ' τ' ἄλῶνι,
 λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
 Χρονιαρά τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. ΤΟ ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, πού θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλτο, πρωτόλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονούφης χέρια
 καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μέ τὶς παλάμες
 μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ - προικιὸ της.
 Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στοῦ φούρνο, ἡ γριά κυρούλα,
 ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

Ὡ βραδυνὸ συμμάζεμα στοῦ σπιτικὸ κατώφλι,
 καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
 Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, πού ἀχνίζει
 κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
 καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιὰ, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στή θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μέ τοῦ σταυροῦ τή βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
πού θά κοπῆς τήν Κυριακή μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μέ τὸ κρασί θά σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, πού ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφρούς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιές καὶ σκεπάζει μέ τὴν χαρμύση φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶτὸ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἕνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχείλισαν. Κι ἔξαφνα, νά ! ξεχύθηκε, σὰν πλατεία βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῆ κανεὶς τὴν ὥρα, πού χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάση τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας... Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχὴ, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

Ἐπὶ τὰς ἀκρῆς τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ «λινὰ», μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, πού ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἡ ἀποθηκίτσα γιὰ τὸν καρπὸ, καὶ τὸ ὄλωνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς πού νὰ μαζευτῆ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸ γάνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αύγή σκάση άκόμη στην κορυφογραμμή του Παναχαϊκού. Μποστά από κάθε μικρό караβάνι περπατεί ή μάννα ή κι ή γιαγιά μ' ένα μικρό κάτασπρο σύννεφο μαλλί στη ρόκα της και τὸ άδράχτι άεικίνητο, γιατί από τὸ χρόνο, πού ὁ καλὸς Θεὸς μᾶς ἔδωσε νά ζήσουμε, δέν πρέπει οὔτε στιγμή νά φεύγη στά χαμένα. "Υστερα ἔρχεται ή κόρη με τὸ μαντήλι στά πλούσια μαλλιά, με τὰ μανάρια και τή γίδα. Κι ὕστερα χύνονται άνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιά, χεροκόφια, πανιά για τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστήτε. Κι αὐτὸς ὁ χείμαρρος βουίζει και λιανοτραγουδεῖ και συνοδεύεται από ἄρρυθμα γλυκά κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανή σελίδα από τή Βίβλο.

Ὁ ἥλιος δέν ἔχει στείλει άκόμη τίς πρῶτες άχτίδες του στον κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στά κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν από τὸ βάρος του καρπού. Τὰ δροσόχνοδα τσαμπιά πέφτουν άπαλά στο χεροκόφιο. Οἱ λεπτές δροσερώτατες φωνούλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα με τίς στροφές του τραγουδιού.

"Όταν τὸ τρυγοκόφιο γεμίση, τότε ή κόρη τὸ πετάει ἑλαφρά στον ὤμο και φεύγει σαν πέρδικα μέσα από τὰ μονοπάτια, πού σχίζει τ' ἀμπέλι στά δύο, για τὸ ἀλώνι, ὅπου ἄλλα πολλά κορίτσια κρεμοῦν με γέλια τὰ τσαμπιά στά σύρματα τῆς τζιβίβρας για νά ξεραθοῦν

Ἐφημερίς « Ἀθηναϊκά Νέα »

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

† Όταν άνθίζει ή άγράφπη και (άπλώνει) τὰ κλαδιά της στον σχοῖνο, στο χαμόδενδρο, στου πεύκου τὰ κλωυάρια, στά ρέματα του ποταμού, στον ἔγκρεμο του βράχου, και άγέρα, κάμπους και βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα, γιομίζει από μοσχοβολιά με τὸν ανασασμό της, πυκνὸ - πυκνὸ και ὀλόμαυρο μελισσολόι πετιέται μέσ' από βράχους και κρινιά, μέσ' από ἔρμιες και κήπους, και τ' άνθη της βοσκολογᾶ και παίρνει τὸν άχνό τους και διαλαλαει μ' ένα βοητὸ τὸν αναγαλλιασμό του. V
Ἔτσι οἱ κοπέλλες του χωριοῦ πετιοῦνται από τὰ σπίτια.

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ' εἶν' ἀμπέλια τρέχουν
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζη ὁ τρύγος. ✕

Ἀναταράζονται οἱ ἔρημιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
 ὅπου στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.

Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεῖα κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει. ✓

Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμπκοκοποῦν κι ἐκεῖνες,
 κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
 καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασιὰ καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσιζοῦν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά, πού ὀλημερὶς ὅλο τρυγάει κι ἀπλώνει. ✓

.....
 Ὁ ἥλιος ἐχάθη ὀλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἐκεῖ, πού κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνό τους φωτáει θαμπὸ λυχναρί. ✓

Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεῖα, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.

Ὀλόυρα - ὀλόυρα ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἕνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
 καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκό, γλυκὸ τοῦ ταμπουρά του,
 Ὡς που τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
 καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλεμτάδες.

Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.

Κι ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια - ἀνάρια,
 τὸ νυχτοπούλι τ' ἀγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
 ὡς που νὰ σκάση ὁ αὐγερινὸς, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
 πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλημένο τρύγο.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ανάμεσα σ' έναν ευτυχισμένο λαό. 'Ο λαός αυτός ήτανε χαριτωμένος. "Ημερος, αγαθός, ειρηνικός. "Επαιρνε τή ζωή, όπως τήν παίρνουν οί άγνές ψυχές. Χαιρότανε τόν ήλιο, τόν άέρα, τίς όμορφιές τής Πλάσης, χωρίς τίποτε νά τοῦ λείπη, χωρίς τίποτε νά γυρεύη. 'Ο κόσμος ήτανε πλασμένος γι' αυτόν, όσο πιό τέλεια μπορούσε. Καί δέν είχε κανένα παράπονο μέ τὸ Θεό, πού τόν έπλασε, καμμιά βαρυγκόμια γιά τούς νόμους, πού τόν κυβερνάνε, καμμιά ύποψία γιά τή θεία Δικαιοσύνη. "Όλα τριγύρό του ήτανε τέλεια, ώραία, αγαθά. Καί μέσα του βασίλευε ή άπόλυτη γαλήνη τής ψυχής, ή λαμπρότερη ξαστεριά τοῦ λογισμοῦ.

'Ο λαός αυτός δέν ήξερε άπό έπαναστάσεις, άπό πολέμους, άπό αίματα. Δέν είχε ιδέα άπό κοινωνικές θεωρίες, ούτε παλιές, ούτε καινούργιες. Δέν είχε ανάμεσά του ούτε φιλοσόφους, ούτε ρήτορες. 'Η όμόνοια καί ή άγάπη βασίλευε στην πολιτεία του. "Ηξερε καλά ώστόσο τά καθήκοντά του καί τά δικαιώματά του. Ποτέ όμως καθήκοντα καί δικαιώματα δέ βρέθηκαν σέ άμάχη μέσα στο λαό αυτό ! Καί ποτέ στη ζωή τοῦ λαοῦ αυτοῦ δέν έτυχε ό ένας νά κλέψη τὸ δίκιο τοῦ άλλου. Τά δώρα τοῦ Θεοῦ ήτανε κοινά γιά όλους καί δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καί φτωχοί δέν είχανε σταθη ποτέ στο λαό αυτό. "Όλοι μαζί ήτανε πλούσιοι κι όλοι μαζί φτωχοί. "Όταν είχε τροφή ό ένας, είχε καί ό άλλος. Καί πάλι, όταν ή δυστυχία έπεφτε έπάνω τους, κανένας δέν ήτανε πιό δυστυχισμένος άπό τόν άλλον, καί γι' αυτό, καί στη δυστυχία άκόμα, ήτανε όλοι ευτυχισμένοι.

Αυτό τ'όβλεπε κανείς ζωγραφισμένο στα ήμερα, τά φωτεινά μάτια τοῦ λαοῦ αυτοῦ, πού τὸ ανάβλεμμά τους καθρέφτιζε τόν ουρανὸ καί ήτανε σαν μιὰ προσευχή καί σαν ένας ύμνος πρὸς τὸ Δημιουργό.

'Ο λαός αυτός είχε καί τὸ βασιλιά του. "Εναν βασιλιά ξένον άπ' τή γενιά του. Μά αυτό δέν έμπόδιζε νά είναι ό καλύτερος βασιλιάς τοῦ Κόσμου, μέσα στον καλύτερο λαό τής Γης. 'Ο λαός αυτός τριγύριζε τὸ βασιλιά του μέ άγάπη καί άφοσίωσι. Τίποτε άλλο δέν τοῦ ζητοῦσε άπό τήν άγάπη του. Κι αυτός δέ ζητοῦσε άπ' τὸ λαό του τίποτε περισσότερο άπ' ὅ,τι ζητάει ένας πατέρας άπ' τά παιδιά του. 'Ο βασιλιάς κρατοῦσε ένα άπλό σκῆπτρο άπό άγριλιά στο χέρι του καί μ' αυτό κυβερνοῦσε. Μά τὸ σκῆπτρο του ήτανε

παντοδύναμο. « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὄλοι.
« Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιάς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε
ὁ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῆ ; Ὁ λαός του τὸν τριγύριζε
μὲ λαχτάρια. Ἦτανε ἓνας βασιλιάς, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο
του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη
καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓνα λαὸ κι ἓναν βασιλιά. Δὲν εἶναι
πολύς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρυνὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιος
ἀπ' τ' ἀνοιξιότικα αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο
κάμπο τῆς Ἀθήνας : Ἕνας γέρος βοσκὸς ἔβροσκε τὸ κοπάδι του !

Ἐφημερὶς « Ἐστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιὰν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.
Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ἐυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῆ μυρωμένη,
τὸ μῦρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἢ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὡς πέρα,
στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς,
ποὺ στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγουδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οί νύχτες μαγεμένες· μοϋ φωτίζουν
 μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριά σαν κουδουνίζουν.

“Ω ! ἄς ζοϋσα πάντα ἐδῶ, νᾶχα κονάκι
 μιὰ δλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἄθάνατο νεράκι.

Περιοδ. « Ἐρυθρὸς Σταυρὸς », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλώματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τις κορφές ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δέντρα γέρικά
 εἶδα κι' εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλές ἀνηφοριές
 σαν κοτσούφι ἐχύθηκα,
 κ' ἔπεσα σὲ ρεματιές
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπότα μου
 —φορεσιά καὶ στρῶμα μου—
 εἶδα ὄνειρατα, γυρτός,
 ξυπνητὸς καὶ κοιμιστὸς.

Σ' αἴτορράχη ἐσκάλωσα,
 μέ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναψα τρανές φωτιές
σὲ τετράψηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστροι στὸ βουνό,
ποὺ τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρὴ βραδιά
χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἄρνια
σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα
κ' εἶπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ
μούπεσε στὴν κεφαλή.

Ἄϊντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἄρνάκια μου,
πάμετε σιγὰ - σιγὰ
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΓΑΣ

Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγγας, νᾶμουν κι ἕνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαντρί, στὴν ἐρημιά, στὰ δάση,
νᾶχω κοπάδι πρόβατα, νᾶχω κοπάδι γίδια
κι ἕνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νᾶχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμῶ στους κάμπους.
Νᾶχω ἀπὸ πάλιουρα βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
νᾶχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
νᾶχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρο γλέντι,
νᾶχω φλογέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης » Κώστας Κρυστάλλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά και μεγάλα βώδια ἔβροσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραῖά τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις; ἄλλ' ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἡρακλῆς, κτυπῆς τόσα μεγάλα ζῶα, ἔν ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ἄρκει νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἄνδρας; Μηδ' ὁ Ἡρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μῆτέρ μου, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐάν εἶχαν ὄσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἦμισυ.

Ἄδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ἐο πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμηκῶν πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἄν ἡ ἀφοβία τῶν ζῶων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περιέργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτιῶς τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαὶ του εἰς τ' αἰετώματα ἢ τὴν κορυφήν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζου νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν Θεσσαλικὸν κάμπον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττή: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὄρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὕρισκε τροφήν. Ἐπειτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται τὰ ζῶα — τετράποδα ἢ πτερωτά —, τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μαμαθανικῶν λαῶν τῆς Ἄνατολῆς. Ἐο σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζου ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἐγγυᾶται.

Ζῆ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἐρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίου τὰ νερά τῶν ὑπιπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργου κοινὴν γνώμη.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοί πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἑναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἄνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἐχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενεῖας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπεὶδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινούς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῳά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγώδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεὰν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοταὶ πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὅταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἑναερίους περιπολίας γῦρο ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἔκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῶ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρηκτικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ὀρπάζουν τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελῶνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμώλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰ ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροοῦν καμπτόμενοι οἱ αἰγριοὶ καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιᾶς καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βῶδια μαζεύουν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοιος καὶ τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἀνεμος καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμώδη καταιονισμόν. Στηρί-

ζονται εις τὸ ἕνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθός των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ γῦρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντευόμενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες ἐπάνω εις τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρόως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εις τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἑναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἤτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὄμορφο νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιά γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούση λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κερᾷ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιά σ' ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, ποὺ βασιλεῦε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἄσπριζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει

ταχτικά ἢ μάνα του ν' ἀνάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύη τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίση ἢ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γιγιό της, ποῦ θὰ φέρη τὴν προῖκα νὰ παντρέψη τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, ποῦ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχη ὁμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβάται τις φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεὶ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεὸς, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρὸς. Τώρα ἔλλαξε κι ἔγινε βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸ Θεὸ ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάνα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἄντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

— Ἐ, γιὰ τὸ Θεὸ ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε ! Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τις θέσεις τους στὸ κατάρτι, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ, ἀγρυπνῶν, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατό χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάϊνα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νοιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάξῃ τὰ χέρια καὶ πολλὰς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίξει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατὰ :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἀριστερά μας !

Ἄκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι καὶ ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀρ-
γοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὄρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν που-
λάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι
ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὄρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζη καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὄγκος τὸ
νησὶ ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὄριζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ
πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρῶρα τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα, πού ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε
καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα, μάννα μου! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔρριξε
τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάστασι, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς
δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἔφαγαν ἅμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ
κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο κουρασμένο!

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ
σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησὶ μοσκοβολᾷ σὰν
ἐκκλησιάκι.

— Χριστὸς Ἀνέστη!

— Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λιγερές μὲ τὰ
κίτρινα φακίολια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λε-
βέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρευε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ
κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτό-
πουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτό-
πουλο. Οἱ λιγερές τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν:

Ἥλιος ἦταν προξενήτης
αὐγερινὸς στεφανωτής.

Χαρὰ στὴ μάννα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὄλο τὸ πεθερικό,

ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασιλίτσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρὸς, πῆγαν στὴν ἐκκλησίαι κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ Ἀναγνώσματα »

Ἀνδρέας Καραβίτσας

31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνοιγήσαν καὶ ἔγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ κατώγιον τῆς γριά - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὡς δύο πήχεις. Τὸ ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν χαμηλὸν σοφᾶν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα-μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θεῖα - Μαριώ, ἡ Κατσι-κάκαινα, ἐβγήκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν ἀγωνίας.

Ἐπὶ τὸ στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδουρι ἔπλεεν εἰς τὸ νερὸν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆν τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνῃ ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ νερὸν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφίανου, ἡ πλημμύρα εἶχε ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτεῖας καὶ δένδρα. Ὁ Σαραφιανὸς μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπενδύτην * του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβάλωσῃ ἐκ τῶν ἐνότων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γριά - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε :

— Κάψε τα, γιγιέ μου, κάψε τα.

Ίσως έφαντάζετο ότι ό υίός της έσώρευε τά ξύλα δια νά άνάψη φωτιάν.

Κάτω εις τό ποτόκι όλα ήσαν θάλασσα. Τά κατώγια τών οικιών ειχον πλημμυρίσει όλα. Τό βαρελάδικο του μαστρο - Στεφανή ειχε γεμίσει νερό ως δύο μπόγια· ό βρόχινος ποταμός ειχε ρίψει κάτω πρώτον τό τσαρδάκι* ή τό μικρόν παράπηγμα του Στεφανή, ειτα παρέσυρε τά βαρέλια εις χορόν όλα, όσα ήσαν άπό κάτω εις τό τσαρδάκι, ειτα εισώρησεν εις τό έργαστήριον του καλου χαιρώνακτος* και τό έκαμε νά πλέη. Άλλ' ή πλημμύρα ήτο εις όλα τά ισόγεια και όπου τά πατώματα ήσαν χαμηλά εκινδύνευε νά τά φθάση. 'Η γριά - Ραγιαδάινα έφώναζεν άπ' άντικρύ νά πάγουν νά τήν γλυτώσουν.

Θά έχρειάζετο βάρκα, δια νά τής κάμουν τήν χάριν. Άλλά βάρκα δέν υπήρχεν άλλη, ειμή τά βαρέλια του μαστρο - Στεφανή, όπου έπλεαν όλα εις τήν σειράν με γραφικήν νωθρότητα*. 'Ο υίός του βαρελά, ό μικρός, ειχε καθαλλικεύσει τό εν τούτων και ηΰρε μεγάλην διασκέδασιν, αλλά δέν κατώρθωσε ν' ανακαλύψη τό πηδάλιον του αυτοσχεδίου πλοιαρίου. Έκλινε τότε με τον ένα πόδα, τότε με τον άλλον κατά τό ρεύμα και ήτο έτοιμος κάθε στιγμήν νά δώση βουτιάν.

Έπάνω εις τό ύψηλότερον μέρος τής συνοικίας, τό ανατολικόν, δέν ήτο φόβος νά φθάση τό νερόν εις τας οικίας. Έκει ήσαν τά Κοτρώνια, ύψηλοι βράχοι, καμωμένοι έπίτηδες, δια νά κτίζουν φωλεάς τά νυκτοπούλια και δια νά αναβαίνουν τά παιδιά νά παίζουν με τους χαρτίνους άετούς, δια νά κάμουν τρέλλας και νά φωνάζουν. 'Η γριά - Σακαράβαινα ειχεν έξέλθει εις τον έξώστην και έτραβούσε τά μαλλιά της και έφώναζε :

— Τ' ειν' αυτό, Θεέ μου, τ' ειν' αυτό ! Άμαρτωλοι είναι και θά τους βουλιάξη ;

Και ή θειά - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιαρχου, ένθυμουμένη τον άνδρα της και τους υίους της, όπου έταξίδευαν με τό καράβι, εκραζε :

— Παναγία μου, στο πέλαγο ! Παναγία μου, στο πέλαγο !

Ό γέρων πατήρ, ό καλός οικογενειάρχης μιās πτωχής οικίας δίπλα στο βαρελάδικο, ειχεν όπλισθη προχείρως με σκαπάνην και με κουβάν και ειχε καταβή εις τό ισόγειον. Έπροσπάθει νά άδειάση τό νερόν άπό τό κατώγι, επαιδέυετο νά φράξη έως δύο πιθαμάς τό

κατώφλιον και ἐπάσχιζε νὰ δέση τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρῖ-
κον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον,
ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω.
Γυναῖκες ἀνακουμπωμέναι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νε-
ρά, ὁ βαρελᾶς κοπιᾶζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ
μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ
ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά* του, ὅλα ἀπετέλουν παι-
δικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν
νὰ γλυτώσουν τὶς κλᾶρες* τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα.
Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιᾶς ἦσαν μέχρι βουβώνων* εἰς τὸ
νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσούρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου
ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γριά - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα,
ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει
τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς
ἐκόπασεν* ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη.
Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν
μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθά-
σουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φορὰν,
νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅπου
ἔπεσαν εἰς τὰ νερά ἅμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτούσαν, ἐτρά-
πησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαρῖω ἡ Λιβαδάκαινα, μαζί μὲ τὴν κόρην τῆς
τὴν Ματῶ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ
χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐξοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην
τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τα-
χέως κατεπλημμύρησαν. Ἄλλ' ἡ Μαρῖω δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς
εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξε ἡ κόρη τῆς.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— Ἄς πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάρουμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματῶ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στε-
φάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς

οἰκίας ἦτο γεμᾶτον νερόν. Τὸ χαμηλὸν πάτωμα ἐκινδύνευε νὰ τὸ φθάσῃ. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πῶ, πῶ, πῶ ! ἔκαμεν ἡ μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεῖρας.

Ἐκ τῆν στέγην τῆς οἰκίας εἶχαν ἀνοίξει δέκα ἕως δώδεκα σταλαγμοί. Τὰ φορέματα, ἡ « τέμπλα » μὲ τὰ στρώματα καὶ τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρὰ ἔπιπλα, ὅλα ἦσαν καταβρεγμένα.

Ἡ κόρη τὰ μετέφερε καὶ τὰ ἐσώρευεν ὅλα μαζί, πότε εἰς τὴν μίαν γωνίαν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἤνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ ἐκουβάλησεν ὅλα εἰς τὴν μέσην· ἀλλ' ἐκεῖ ἤνοιξε μέγας σταλαγμός εἰς τὸν « καβαλλάρην »* τῆς στέγης.

Τὴν προηγουμένην ἑβδομάδα εἶχαν ξανασῦρει τὴν σκεπὴν. Νὰ τὸ ἤξεραν νὰ μὴ βάλουν μᾶστορην !...

Ἄλλὰ καὶ τί τὸν ἤθελαν τὸν μᾶστορην ; Μήπως ἦτο ἰδικὸν τοὺς τὸ σπίτι ; Ὁ κύρ Ἄργυρος ὁ Ξυγκοχέρης, ὁ πιστωτῆς των, τοὺς ἐφοβέριζε καθημερινῶς νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἀκόμη εἶχε περάσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς πάρῃ τὸ ποτάμι... Ἄς χαρῆ τῶρα.

— Πῶ, πῶ ! θὰ πνιγοῦμε, μάννα ! ὠλόλυξεν*· ἡ, κόρη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας, κοιτάζουσα διὰ τοῦ παραθύρου κάτω καὶ βλέπουσα ὅλον τὸ λιβάδι θάλασσαν. Δὲν ἐφαίνετο ποῦθενᾶ πάτημα, διὰ νὰ πατήσῃ τις.

Καὶ ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ἀκόμη.

— Θὰ πνιγοῦμε ! ἐθρήνησεν ἡ μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καὶ ὁ ἀδελφός σου, ὁ ἀδελφός σου, ποῦ λείπει ἀπ' τὸ πρῶνι στὸ χωράφι, δὲν θὰ πνιγῆ;

Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρὸς.

Ἀπέναντι, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, πεντακόσια βήματα μακρὰν, ἐκατοικοῦσεν ἡ Μαργαρά ἡ Μποστανοῦ, ἐντὸς τοῦ λαχανοκήπου, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργει ὁ σύζυγός της. Ὁ οἰκίσκος των, ὑψηλὰ, ἐπὶ λοφίσκου, ἀψηφοῦσε τὴν πλημμύραν. Ἡ γυνὴ εἶχεν ἀνοίξει τὸ παράθυρον καὶ ἐφώνασε πρὸς τὴν Μαριῶ τὴ Λιβαδάκαινα:

— Θὰ πνιγῆτε, χριστιανές !

Ἡ Μαριῶ ἦτον ἀφωσιωμένη ὅλη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ υἱοῦ της, ἦτον παραδομένη εἰς τὴν ἀνησυχίαν της. Ἐκοίταζε τὸ βουνὸν

μέ ὄμμα ἀπλανές, ὡς νὰ ἔβλεπεν ὀπτασίαν*. Ὁ υἱὸς τῆς ποῦ νὰ εἶναι
 μέ αὐτὸν τὸν κατακλυσμόν ;

— Πνιγίκατε, χριστιανές, ἐφώναξε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μπο-
 στανοῦ.

Ὅλον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νὰ ὑπάγῃ
 εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρ-
 θωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μέ ὄξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ
 ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρε-
 πε ν' ἀναβῆ ἴσο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς
 θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη
 θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ὀλῶνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώναξεν ἄνωθεν,
 διὰ τῆς καταπακτῆς*, ἡ σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ὁ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἄσματος,
 ψάλλων μέ τὴν βραχνὴν φωνὴν του:

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
 ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἡ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λι-
 βαδιοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστική. Ἡ κόρη, ἔκφρων* ὠλόλυζεν.
 Ἐκοίταξε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκά-
 λαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ
 μήτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχίζε τὰς
 παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε
 τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις
 ἦτο μακρὰν. Ἐκοίταζε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον.
 Ὁ πελώριος σίφων, στῦλος φοβερός ἐνῶνων τὸν οὐρανὸν μέ τὴν γῆν,
 ὁποῦ διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ πέριξ
 καὶ ἔκαμε τὸ βουνὸν νὰ ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη,
 καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μέ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτώμα ἐλεεινόν,
 φοβερόν τὴν θεάν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν
 κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον
 εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἵμασιάν* εἰς αἵμασιάν.
 Ἡ ὑποσχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πώς θα σέ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στο ρέμα !
Πώς θα σέ ιδώ !...

Ή βροχή είχε παύσει, και ή πλημμύρα δέν είχε καταπέσει. Είχαν κατέλθει όλα τά άνώνυμα ρεύματα του ποταμού, όλα τών κοιλάδων τά θολά ποτάμια, όλα τά χειμέρια κατακαθίσματα τών ύπωρειών.

Τό μικρόν σπιτάκι στο λιβάδι έτριζεν, έτριζε, κατέρρεεν. Ή βοή του καταποντισμού άνήρχετο εις τόν αίθέρα, και εις τήν βοήν αυτήν δέν έχανετο ό στεναγμός τών πενήτων δια τούς άγγέλους του Θεού.

Τό σπίτι τής πτωχής χήρας είχε καθίσει από τό έν μέρος και είχε λάβει στάσιν χωλού, κλίνοντος προς τόν ένα ώμον, πτωχοϋ γέροντος, στηριζομένου επί τής ράβδου του. Δέν ύπήρχεν όρατόν στήριγμα δι' αυτό. Πλήν άόρατος χείρ έφαινετο νά τό κρατηί από τό έν μέρος, δια νά μη καταρρέυση όλον.

Όταν εκόπασεν ή βροχή, χωρικοί κατέβαινον τρέχοντες με τά υποζύγια των. Ήπανήρχοντο από τούς άγρους μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ώς τό κόκκαλον. Διήρχοντο εις άπόστασιν έκατοντάδων βημάτων. Ή Μαριώ ίστατο εις τό παράθυρον, παρακαλοϋσα εκθύμως* τήν Παναγίαν και έρωτῶσα μεγαλοφώνως* τούς διαβαίνοντας μακράν :

— Μήν είδατε τόν Μανώλη τόν γυιό μου ;

Ούτε φωνή ούτε άκρόασις. Ό καθεις έσπευδε δια νά ιδη τί έγινε τό σπίτι του, ή φαμίλια του, και δέν ήκουε τί τόν ήρώτα ή χήρα του λιβαδιοϋ.

Άλλ' αυτή δέν απέκαμεν νά έρωτῶ, ένόσω διέβλεπεν εις τό σκότος. Ή Δεκεμβριανή ήμέρα είχε δύσει, ή πλημμύρα κατέπιπτεν και τό σκότος άπειλητικόν έπεκρέματο εις τά φωσφορίζοντα νερά.

— Μήν είδατε πουθενά τόν γυιό μου, τόν Μανώλη ;

— Δέν τόν είδαμε . . . , τής έφάνη, ότι ήκουσεν άπαξ.

Και ή άπάντησις ήτο σπαραγμός δι' αυτήν. "Ω, Παναγία μου! . . .

— Μάννα, άφοϋ γλυτώσαμε ώς τώρα, πᾶμε νά κατεβοϋμε, κι άς πλέσουμε στο ποτάμι. Τό σπίτι θα πέση, μπορεί νά γλυτώσουμε!

— Πᾶμε νά ιδοϋμε, τί γίνηκε ό Μανώλης.

Ἡ κόρη ἔμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἔδοκίμασαν νὰ κατεβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα* ἠκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν*, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἶστε καλά ; Γλυτώσατε ;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— ὦ, γιγιέ μου ! ὦ, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

Ἦτον ὁ Μανώλης, καθάλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἕως τὴν μέσσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαρῶς τῆς Μποστανουῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλά, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῆ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κείνος ὁ Ξυγκάκιος, τοῦ χρωστοῦμε, λείει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο* κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι... κι ἄς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιῆς δὲν τοῦ πληρώσαμε...

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὦμους, ἔπτε μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων της καὶ ἔψαλεν τὸ βραχνὸν ᾄσμα του.

Καὶ ἡ Μαργαρώ, ἡ γυναῖκά του, εἶπεν :

— Ἐγλύτωσεν ὁ κοσμάκης καὶ τὴ φορά αὐτὴ, δόξα νὰ ᾿χη ὁ Θεός !

« Ποωτοχροινιάτικα Διηγῆματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. Μ Ε Τ Α Π Α Ν Ι Α

Μεγάλῃ ἀπλοῦται ἡ Λῆμος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραῖα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιῆς. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἄπο τὴν Λήμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολύκωμον Ἰμβρον, ἀπὸ τὴν Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδομίαι.

Συντροφιά μὲ τοὺς γλάρους.

ῬΩ! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῶα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν. χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἄθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιά τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτητες μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι' αὐτούς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτούς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰώνια.

Κι ἐνῶ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβά των, γλαριστὶ :

— Καλῶς τὸν φίλον μας! Καλῶς τὸν φίλον μας!

Κι ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιὰ, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἡ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ;

ῬΩ! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἄγγελοι τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἔρημια. Μειδιάμα γλυκὴ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξιά. Ἐλπίς ὅτι ἐγγύς του εἶναι ὁ κόσμος. Ἄφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτὸν του σύμπλον. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾶ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί,

ὡς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κῦμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκοῦναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονθηθέντα καθ' ὄλην τὴν νύκτα ἐπραῦνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπί τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

— Ἀϊ - Νικόλα! λέγουσιν ὅλοι ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἀγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακῆ.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυΐδια τινα, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ὀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινὸν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρων κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μὲ τὸ κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκοῦνα, πετῶσα μαλακὰ - μαλακὰ, ἀνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἰστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. Ἄλλ' ἢ σκοῦνα φεύγει, πετᾷ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἐνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωίας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατάστροφμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγείρη αὐτοῦς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα ἀντηχοῦσιν ὀπισθέν μας ἐν τῷ πελάγει οἱ κώδωνες τῶν δύο ἰστιοφόρων, ὡς παρεκκλήσια λειτουργοῦντα, σημαίνοντες τὴν ὀγδόην ὡσαύτως ὤραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ ναῦται νιφθέντες κι ἐνδυθέντες κατέρχονται εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, καλέσαντος αὐτούς, ὅπως προσευχηθῶσι — Κυριακῇ πρωί — κι εὐχαριστήσωσι τὸν Ἅγιον Νικόλαον, διασώσαντα αὐτούς ἀπὸ τῆς τρικυμίας.

Ὁ φαιδρὸς καὶ πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ὁ υἱὸς τοῦ πλοιάρχου, ἀλλαγμένος γαλάζιαν βλούζαν, ἐκτελεῖ χρέη καμαρώτου, παθόντος ἐκ ναυτίας τοῦ τοιούτου καὶ κοιμωμένου ἀκόμη, καὶ ἀνάψας κηρίον καὶ θέσας πῦρ μετὰ θυμιάματος εἰς τὸ ὀρειχάλκινον στυλπνὸν θυμιατήριον θυμιᾷ πρῶτον εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μικρὰν ἐπάργυρον, κρεμαμένην ἀπὸ τινος δοκοῦ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ θαλάμου καὶ εἶτα πάντας τοὺς λοιπούς, ψάλλον καὶ τὸ μεγαλυνᾶριον τοῦ Ἁγίου « Ὁρφανῶν προστάτης ».

Τέλος ἀσπάζονται πάντες τὴν εἰκόνα τοῦ θαλασσινοῦ ἱεράρχου εὐωδιάζουσαν θάλασσαν, ὡς νὰ ἠγωνίζετο καὶ ὁ Ἅγιος μὲ τοὺς ναύτας ὄλην τὴν νύκτα, παλαιῶν κατὰ τῶν κυμάτων.

Οἱ ναῦται εἶτα εὐφροσύνως πίνουσι τὸ προσενεχθὲν αὐτοῖς ποτήριον ρουμιοῦ καὶ ἀνέρχονται οἱ μὲν ν' ἀντικατ'αστήσωσι τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀντικείμενα, μετακινηθέντα ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σάλου.

Τὰ πανιὰ δουλεύουν.

« Μὲ τὰ πανιὰ » (Ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ εἶπῃ « ἄλογο τῆς θάλασσης », γιὰτὶ καὶ γρήγορο σὰν ἄλογο εἶναι καὶ στὴν ἀνάσα τὸ ἄλογο θυμίζει: φρρρ! κάνει δυνατὰ κάθε φορά, πού βγαίνει ἐπάνω, καὶ σὰν ἄλογο προσφέρεται γιὰ... ἵππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Ἀρίονα. Δελφίνοι ἵππευσεν ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς μουσικὸς κι ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν κι ἐσώ-

θηκε στοῦ Ταίναρο. Νά κι ὁ «θεὸς τῆς θάλασσης» παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ἓνα δελφίνι, ὅπως θέλει ὁ θρῦλος.

Ἀκόμα καὶ ὁ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἑνὸς παιδιοῦ, ποῦ ἐπηγαινοερχόταν στοῦ σχολεῖο τοῦ καβάλλα σὲ δελφίνι. Μιὰ ἱστορία συγκινητική. Δελφίνι καὶ παιδί ἐπίασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδί ἔρριχνε ψωμί στοῦ δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδί στὴν πλάτη του καὶ τὸ ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὐρισκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέσι, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τὸν μικροῦλη καβαλλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποῦ πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὅμως ὄχι. Γιατί τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἶν' ἓνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποῦ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορός, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τὸ εἶδατε νὰ κολυμβᾷ, νὰ πηδᾷ, νὰ παίξει γῦρο ἀπὸ τὰ καράβια; Ἐχάσατε! Καθὼς συναντᾷ τὸ πλεούμενο στοῦ πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στοῦ τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβᾷ τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἕλιγμους, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιὰ, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾷ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντὰ σου εἶναι. Ἄν ἔχῃς μάλιστα μαζί σου βιολί ἢ φουσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξις κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα εἶναι πολλά. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγγη μυτερά. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἅτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποῦ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποῦ δὲν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, ποῦ κολυμπᾷ σὰν γοργόνα, ποῦ ξετρελλαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαράδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἓνας φαγᾶς διάσημος, ἓνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, ποῦ ἐπιβουλεύεται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μήν τούς μιλάτε για μουσική, για ποίηση, για . . . θαλασσινές ίπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, πού τούς κλέβει ὁ μεγάλος φαῶς! Ψάρια για ψάρια δέν αφήνει. Κι ὅταν δέν εὔρη ψάρια, ἀφανίζει τὰ χταπόδια καί τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα πρέπει νά δουλέψουν. Πάλι καλά, πού γεννάει ἕνα παιδί. Ἀλλοιώτικα τὰ ψάρια θά τὰ βλέπαμε μόνο στοῦ ζωολογικοῦ μουσεῖο.

« Ἐδῶ βυθός »

Θέμος Ποταμίνοσ

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρῶ
κι οἱ σταλαχτίνες λάμπουν σάν ἀστέρια
καί στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλια κι ἁγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καί στῆς φωλιῆς ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καί σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερά
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρῶ τὰ χέρια.*

Ἀπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καί πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινή,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματοχρωμη σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὀμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καί αἱ τελευταῖαι μελαγχολίαὶ τῶν χρωμάτων ἔχάθησαν σιγά - σιγά ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἠρεμν γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικὰ δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιετικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἑλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης. Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινήται καὶ Κρανιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναἰδῇ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἑφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἕνα δῦτην ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν κολαουζέρην του, δυὸ τρεῖς ροδᾶδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπαῖ - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα, εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μωσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κρὰν, κρὶν - κρὰν . . . ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεῖ τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῖ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρο οί σπογγαλιείς, καπετάνιος, κουπαδες, ροδαδες, κολουαζέρηδες, στέκουιν εύλαβώς με σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εις τήν παράκλησιν. Είναι μορφαί ήλιοκαημένοι και άρρενωπαί, κορμοί ψημένοι από τήν άλμην τής θαλάσσης, λαιμοί ταύρειοι και μπράτσα στρογγυλά, έχοντα τήν άβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Και ό παπα - Πάμφιλος, βουτών τὸ κλαδι τοῦ βασιλικου εις τὸ διαβασμένο νερό, αγιάζει τὸ σκάφος και τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ άρμενα, τὰ μηχανοκάικα και τὰς άντλίαις:

« Σώσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
και εύλόγησον τήν κληρονομίαν Σου . . . »

“Ολοι σταυροκοποῦνται και έρχονται νὰ άσπασθοῦν κατα σειράν τὸν Σταυρόν, τήν θαυματουργόν εικόνα και τὸ χέρι τοῦ παπα. Έκείνος ραντίζει με τὸν βρεγμένο βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα και διδει έπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι! . . . Καλὰ κέρδη! . . .

“Ο διάκος παίρνει τότε εις τὰ χέρια του τήν εικόνα. “Η έξοδος της από τήν βρατότεραν χαιρετίζεται με βροντερους πυροβολισμούς, έκ τῶν όποίων άντηχεί ό λιμήν. “Ο ίερεύς προχωρεί εις άλλα σκάφη, δια νὰ επαναληφθῆ ή ίδια σκηνή.

“Ημέραν παρ’ ήμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν έξαφνα πανιά και άφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, όλίγον κατ’ όλίγον μικραίνουιν και χάνονται εις τὰ βάθη τοῦ όρίζοντος. Εις μίαν εβδομάδα όλα έχουν φύγει.

“Η “Υδρα ξαναπέφτει εις τὸ ήσυχον φυτοζώημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αιγαίου, όνειρευομένη τήν παλιάν δόξαν της!

« Σπογγαλιείς τοῦ Αιγαίου » (‘Απόσπασμα) “Άγγελος Τανάγρας

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἐχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπτι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατὰκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος : Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἴφνης ἑκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμῖατα ἀπὸ μυθῶδεις θησαυροῦς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στυλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάρραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαῖ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιά! Ποῖον νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἐνα κεφάλι τῶχω κι' αὐτὸ ρωμαϊκό!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῆ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῆ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχη καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἶναι ὁ « φλεγματικὸς », ἄγνωστον πῶς ἐξοκέλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νεύροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὀργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἑξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδίαμα μόνις ὀρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμῖατο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

έκλέγει τήν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καί ή δουλειά του τελειώνει άμέσως, ένώ, άν τόν ιδήτε κολλημένον εις τόν πάγκον έχει τὸ ύφος ὅτι αὐτὸς δέν πρόκειται νά πάρη ψάρια ποτέ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εις τήν άγοράν ὅ,τι καί εις τήν ζωήν. Βαδίζουν μέ άσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ισόχρονον βήμα πρὸς τήν έπιτυχίαν.

Έέλετε τώρα καί τὸν αντίποδά του; Είται ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετάν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ παράυτα έπεισόδιον, καλεῖ τὸν έπόπτην, μόλις έξευρεθῆ μισή ὀκά, ψάχνει γιά σακούλα, ή μισή ὀκά έξαφανίζεται, πιάνεται τότε μέ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ένας τρίτος, τσακώνεται καί μέ τὸν τρίτον, διευθύνεται εις άλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εύρίσκεται εκεί άπό τὰς τρεῖς τὸ πρῶτ, ένώ έρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουσι εις τὸν συνωστισμόν τή σακούλα, τρέχει ν' άγοράση άλλην, διευθύνεται εις τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' άνοιξη δρόμον, βλέπει έναν άξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δέν είναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, έπακολουθεῖ έπεισόδιον μέ τὸν άξιωματικόν, χάνει τήν σειράν του, διευθύνεται εις τέταρτον πάγκον, καί τέλος, άν κατορθώση νά πάρη ψάρια, μεταβαίνει νά τὰ ζυγίση πάλιν εις τὸ άγορανομικόν τμήμα, λείπουν έπτάμισσι δράμια, έπιστρέφει, έπιπίπτει ὡς κυκλών έναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρία, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μέ τή σακούλα. Ἡ ὥρα είναι μία μετά μεσημβρίαν. Ὁ καπετάν Φασαρίας είναι άκόμη στήν άγορά: Ζητεῖ τή σακούλα.

Ἄλλος τύπος είναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ άνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εις τήν άγοράν διὰ νά ψωνίση ή διὰ νά κάμη φιλολογίαν; Τὸ βέβαιον είναι ὅτι κάθεται εις σχετικὴν άπόστασιν άπό τὸν πάγκον καί σχολιάζει μεγαλοφώνως:

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νά μᾶς ἀτενίσσετε άπλῶς καί ἄς άποθάνωμεν! Ἄνθρωποι εἴμεθα καί ήμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἄδάμ καί τῆς Εὔας, ὅπως καί ή ὑμετέρα ευγενία... ».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν:

« Ὅρίστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ὡραῖον θέαμα. Καθίστε νά τ' άπολαύσωμεν ».

Είται άνάγκη νά προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδόν πάντοτε μέ άδειανὰ τὰ χέρια; Ἡ ζωή δέν είναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογουρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρῶς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εὐτυχῆς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῆ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἐφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελάς

ΚΟΤΡΑΤΤΙΣΟΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — πού θά ἦτο σχεδόν ἀδύνατον, — ἀλλά νὰ σᾶς ἐξηγήσω τήν ὠραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἑλληνική φύσις θεωρεῖται καί ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἐχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καί μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενά εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανέν Λευκὸν Ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμὸς ; Ὅχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα, σχετικῶς μικρὰ καί κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καί λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καί οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καί αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορρᾶ. Ἄλλ' οὔτε ἠφαίστεια καί καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλα φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καί ὅμως, αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμέρος καί σχεδόν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; Διατί ;

Ἐνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καί συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἑνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, πού ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καί τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαιράς, πού σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καί νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἠμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὀλόκληρον σχεδόν τὴν ἑλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσης, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καί τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἑξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἑλβετικά καί Ἰταλικά — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἑξαφνα μίαν ὄροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἢ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερο. Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὀμίχλη, στενεύει τὰ ὄρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῆ ἓνας μεγάλος ὄγκος, φραγμὸς βαρῦς καὶ ἀπότομος.

Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἢ ὀπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἓνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἠμπορεῖς νὰ ἰδῆς τόσην ἔκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ἦτο μία ὠραία ἡμέρα, — ποὺ ἔταξιδευα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὁ, τι ἔβλεπα παρερχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο τίποτε ἔκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διατάξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαιράς, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν συμπλεγμα μὲγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον βλέπω νὰ συγχωρεύουν τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἢ καλύβη, ἢ μάνδρα, ἢ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὄπισθέν του ὄροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῆ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιὰ καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἓνα καιρὸν τὸν Ἑλληνα, τὸν ὠραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἤλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικά καὶ κοινωνικά περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἑλληνα νὰ ἐκπέση τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἑλληνα ἀπέκτησε πρὸ ἑνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύη. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἓνα νέον Ἑλληνα, ὠραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῆ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

θά γεννηθῆ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγὴς Ἑλληνικὴ φύσις.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

Ἀπὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴ μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλούδια, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἓνα ψηλὸ κυπαρίσι γεμάτο φωλιές! . . . Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχή, ποὺ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτὰ μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ὁμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιά πιὸ μακρυνὴ ἐξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναἰδεῖ· καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὄλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχὴ. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιά, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὅμως! Ἐχῶ μιὰ ἀνάμνησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησι ἔμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ὁμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγούδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιῶνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἄλλὰ μιὰ φορά σ' ἓνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γυιὸς

— παιδι τής ηλικίας μου — ήθελε και καλά να με κρατήσει κοντά του δυο - τρεις μέρες. 'Εδίστασαν, αλλά μ' άφησαν. Αϊ, ήμουν πιά μεγάλος . . . όχτώ χρονών! Και τ' όμάξι με τούς δικούς μου έφυγε κι έγώ — τί χαρά μου! — έμεινα στο κτήμα με τó φίλο μου, στην οικογένειά του και την οικογένεια τού σέμπρου.

Ήταν Αύγουστος. Ή σταφίδα σε μερικά άλώνια είχε ξεραθί πιά κι είχε σωριαστή. Σ' ένα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο με σταφιδόπανα, άφοϋ δειπνήσαμε στη σάλα τής βίλλας, ξαπλωθήκαμε ό φίλος μου κι έγώ, για να μιλήσωμε και να ρεμβάσωμε. Πιό πέρα στ' άλώνι, σ' ένα στρώμα με πάπλωμα, είχε πλαγιασει ό σέμπρος, πού θά φύλαγε τήν σταφίδα και . . . μάς. Παραξευεύτηκα με πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό; Μοϋ έξηγήσαν, πώς τήν νύχτα στην έσοχή έκανε κρύο, μα δέν ένοοϋσα να τó πιστέψω.

— Έγώ έδω, είπα, ντυμένος θά κοιμώμουν μιά χαρά ως τó πρωί.

— Με τó νοϋ σου! άποκρίθηκε ό σέμπρος. Άμα προχωρήση ή νύχτα θά πάτε κι οί δυο μέσα να πέσετε στο κρεββάτι σας . . .

Ήταν όμως άκόμα νωρίς. Και μπορέσαμε να μείνωμε δυο - τρεις ώρες στ' άλώνι, κουβεντιάζοντας και ρεμβάζοντας. Δυο πράγματα, θυμάμαι, μοϋ έκαναν τήν μεγαλύτερη έντύπωσι' ή σιγαλιά τού κάμπου κι ή λαμπρότης τού έναστρου οϋρανοϋ.

Άλήθεια, ή σιγαλιά ήταν τόση, πού μοϋ φαινόταν πώς ό κόσμος όλος είχε σταματήσει, είχε πεθάνει. Σά να μη ζούσαμε, παρὰ έμεις οί δυο. Οϋτε φωνή, οϋτε τραγούδι, οϋτε γαύγισμα. Κι ό σέμπρος σε λίγο κοιμήθηκε κι οϋτε άκούοταν. Τά τριζόνια είχαν πάψει, οί νυχτερίδες είχαν εξαφανισθί κι οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών, μακρυνές, στιγμασιές, έκαναν άκόμα πιό βαθειά τήν μυστηριώδη σιγαλιά . . . Τό αίσθημα αυτό, κρᾶμα φόβου και θαυμασμοϋ, άληθινά, πρώτη φορά τó δοκίμαζα. Δέ φανταζόμουν, πώς ή έσοχή τή νύχτα ήταν τόσο μεγάλη — καθαυτó άπέραντη, — τόσο άγρια και τόσο ήμερη μαζί.

Και δυνάμωσε τήν έκστασί μου ό οϋρανόσ, πού άπλωνόταν άπό πάνω μας, τó ίδιο άπέραντος, τó ίδιο πρωτογνωρίστος. Ποτέ μου δέν είχα δεί τόσο πολλά μαζί και τόσο λαμπρά άστρα.! Ήκεινη τή νύχτα ήταν και συχνά πεφτάστερα. Κάθε τόσο ένα άστέρι ξεκολλοϋσε, θά έλεγεσ, έτρεχε γράφοντας μιά φωτεινή γραμμή κι έσβηνε.

Μά όμως οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών και τὰ πεφτάστερα αυτά δέν έκαναν άλλο παρὰ να δείχνουν άκόμα περισσότερο τήν

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορά πού ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολληθῆσι κι ἓνα ἀστέρι. Ἄ! νὰ το!

Ἐπειτα ἄρχισε τὸ κρῦο. Νὰ κι ἄλλο πρῶγμα, πού δὲ φανταζόμουν, πὼς στὴν ἐξοχὴν ἢ θερινὴ νύχτα θὰ ἦταν τόσο . . . χειμωνιάτικη! Χωρὶς νὰ φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στοῦ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λὲς κι ἦταν βρεγμένα . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του :

— Στὸ σπίτι γρήγορα! Πηγαίνετα τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα!

Ἔτσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς — ἐξοχῆς ἄλλης ἀπὸ κείνη πού ἤξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοίβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

Ἄστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσαῖ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μιὰ
δοξάζουσα φωνή,
ὑψουτ' ἐν ἁρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

(Ἄπαντα)

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

4. Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο

Σήμερα έκαμα μιá συγκινητική ανακάλυψη. Βρήκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καί δέν ἦταν, νὰ πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἕνα σωστό μάτσο. Τάβαλα μέσα σ' ἕνα κόκκινο μικρό κανάτι καί τάχω κοντά μου. Εἶναι τὸ εὐγενικό ἀγριολούλουδο τοῦ φθινωπόρου. Τὰ βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σέ μιὰ λαγκαδιά γιὰ καρύδια. Σάν ὠριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχό του τὸ πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτά καί πέφτει ἀπὸ ψηλά τὸ καρύδι, σάν μέσα ἀπὸ τὴ χοντρή φασκιά ἑνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι, πού ἡ λαγκαδιά εἶναι γιομάτη μέντες καί φτέρη καί φύλλα πεσμένα, πού σαπίζουν πάνω στοῦ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καί ψάχνεις νὰ τὰ βρῆς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρήκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετεινά μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβολιά τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λένε ἀκόμα « καντινοῦλες », πού θὰ πῆ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρωμοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατί τους θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, πού ἀντάμωναν τὰ παλιά τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καί τὶς ἔβλεπαν νὰ σταματοῦν μονομιῆς παράμερα καί νὰ σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κατ' ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καί ντροπαλές, νὰ μὴν τὶς δῆ ἀνθρώπου μάτι στοῦ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καί τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καί μυρίζουν μυστικά ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιάς. Σὲ λίγες μέρες, σάν κἀνὴ ἀκόμα μιὰ - δύο βροχές, θὰ πλουμίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὡς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θὰ βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἐδῶ οἱ μακρὲς ξερολιθιές, πού εἶναι μέσα στὰ κατηφορικά χωράφια, γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοπούλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καί σάν ἀρχίσουν νὰ ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καί κοπέλλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στοῦ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νὰ πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικὲς τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὁμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στὴν Παναγία, μαζὶ μὲ τὶς μυστικὲς προσευχὲς τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλὲς καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιᾶς τους. Ἔτσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο μὲ ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἐξοχὴ καὶ στὴ θάλασσα τὶς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνομε εἶδησι. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδειχτη, ποὺ φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, μὲ ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολύχρωμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθῃ σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύῃ τὸν ἀέρα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρριξε μιὰ γερὴ, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νὰ ᾿χη ὁ Θεός! Ὁ ἐλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίζης κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιάλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἕνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόсуна. Ἄνοιξαν οἱ οὐράνοι πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἄν κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχὴ. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—Ἔ, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνης μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγὰ - σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ μὲ κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶδα πὼς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανό.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μούδειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελούσε ακόμα και εγώ μόλις τότε κατάλαβα τη σπουδαία είδησι.

Πήγα και ξάπλωσα μιὰ ζεστή μέρα κάτω απ' τις φυλλωσιές ενός « ποτιζόμενου ». Ένα χωράφι με όλα τὰ φρούτα τῆς εποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράπηλα πάνω στις λαμπαδωτές λεϋκες. Οί ρωδιές. . . Πρέπει νὰ δῆτε τις ρωδιές. Είναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐξοχῆς. Ἡ κλάδωσί τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσιά τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, πὺ γειμίζει τρυφεράδα τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἐξάισια σύνθεσι ἐνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μετὸ τρυφερὸ πράσινο τῆς ρωδιάς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγᾶνε ἀπ' τὸν καρπὸ. Τὰ ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τοιτωμένα ἀπ' τις σφιχτές « ρωδοπαπποῦδες », πὺ ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἴδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὀρίζει τὸ ρῶδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἕνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρώδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφριγὸς τους. Σκάνουν ψηλὰ σὰν εἰρηνικὲς χειροβομβίδες καὶ σὲ ρακτίζουν μετὸς τριανταφυλλιοῦς σπῆρους τους, πὺ ἀστράφτουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Είναι μερικὲς, πὺ ἔχουν ὠριμασμένους τοὺς καρποὺς καὶ τὴν κορφή τους στολισμένη ακόμα μετὸς μερικὰ ἀπ' τὰ θαυμαστὰ λουλούδια τους. Μοιάζουν μετὸς κοπέλλες, πὺ φοροῦνε στ' αὐτὶ γαρύφαλλο κνικᾶτο. Κοντὰ τους οἱ κυδωνιὲς σκύβουν ὡς κάτω τὰ ἐλαστικὰ κλωνάρια τους. Είναι δέντρα βεργᾶτα, χαριτωμένα, μετὸς φυλλωσιά τους θαμπὴ καὶ σκούρα. Ἄμ' πῶς νὰ μὴ σκύψουν ; Οἱ καρποὶ τους κρέμονται ὀγκῶδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μετὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τοιτωμένο φλούδι. Είναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, πὺ ἀπορεῖς, πῶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Ὅλα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ὁρίμαζαν ὑπομονετικὰ τὰ μεγάλα φρούτὰ τους, ἐστέκονταν φορτωμένα ἀπ' τ' ἀγαθὰ τους, ἐστέκονταν σκυφτὰ καὶ περιμέναν νᾶρθουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ τὰ ξαλαφρώσουν ἀπ' τὸ βᾶρος τῆς δημιουργίας τους. Είναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ὑπάρχει πιὸ μεγάλη εὐτυχία ἀπ' αὐτὴ ; Ἄν δὲν ὑπῆρχαν οἱ τρυγητές, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ.

Εάπλωσα ἀποσταμένος γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατὰ. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωσαν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, ποὺ τὰ βατόμουρα τους
μαύριζαν πιά καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται,
ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ'
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένος. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντὰ
μου, πλάϊ στὸν ἀγκῶνά μου. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλον σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῶρριξε τούτη ἡ σγουρὴ ροδακι-
νίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι λεπτότατον
σὰν ἀτλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδᾶτον καὶ διάφανον. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρὴ ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καὶ τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κούκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώσῃ μὲ λαχτάρᾳ
τὰ φύτρα τῆς μιᾶς νέας ροδακινίτσα.

Ἐφημερὶς « Πρωΐα »

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμὸ τῆς ἔνοιωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὡς τὴν κορφή ἀναγάλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 κι ἐκάλεσε τ' ἀηδόνι
 ν'ἄρχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαδηῖ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

* 6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἔνα πρωί. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότες. Ἡ Ἑλλάς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρω-μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξις, ἀνάστασι τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἓνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὡσὰν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἡπειρωτικά ὕψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἥρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμὸ, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, ποὺ ἐγράφησαν γύρῳ του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουὴλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐχόρευαν τεράστιοι ἀετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω, ὅμως, στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθησι ὀλόκληρο ποίημα, ποὺ μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριο-κουτσουπιῆς χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνθέτετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί των ἀπὸ μακρὰ κούκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική με άόρατο ύπέροχο μαέστρο τήν έλληνική φύσι τής 'Ηπειρου.

'Αριστερά μας τώρα οί βράχοι τοϋ Ζαλόγγου έκαμαν τήν ψυχή και τή σκέψι μας νά γονατίζουσι σ' ένα νοερό μνημόσυνο για τις 'Ελληνίδες γυναίκες, πού έπεσαν από τά ύψη τών βράχων αυτών, ύστερα από ένα ήρωικό χορό κι από ένα τραγούδι — τραγούδι άποχαιρετιστήριο τής ζωής :

Έχετε γειά βρυσούλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοϋλες.

Μέσα στην άγρια αυτή άνοιξιάτικη σκηνοθεσία τών ήπειρωτικών βράχων και τής ήπειρωτικής φύσεως, ή ιστορία όλη, ώσαν νά ξαναζωντανεύη μπροστά μας και ό όραματισμός της, ώσαν νά φωτίζη παράδοξα τήν ψυχή μας.

Προχωρούμε γεμάτοι από έθνικό ένθουσιασμό. Στο δρόμο μας τώρα άκούμε από μακρυά γαυγίσματα και ήχους κουδουνιών. 'Ο Θεόκριτος πλανιόταν γύρω στα λημέρια αυτά. Και αισθανόμεθα τώρα τή θρησκεία του. 'Ο Κρυστάλλης άγκάλιαζε τήν ψυχή μας και ζούμε τή βουκολική ποίησι και τά τραγούδια τής στάνης. Αυτή ή άνοιξι με όλη τήν ποικιλία τής όμορφιάς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερών, τραγούδια πουλιών, ήχους κυπριών και φλογέρας — παρουσιάζουσι τήν ήπειρωτική αυτή έκτασι προς τούς βράχους τοϋ ήρωικού Σουλίου, ώσαν μιá εικόνα γεμάτη έξωτισμό και μυστήριο.

Για μιá στιγμή ένα σύννεφο άπλώνεται από πάνω μας. Και τó σύννεφο γίνεται μολυβένιος όγκος και άπειλή άγριας μπόρας. Κάπου έκει σε ένα από τά βουνά ό Ζεύς θα έχη καταφύγει με τούς κεραυνούς και τήν όργή του.

Ξάφνου ένα γαύγισμα μάς όδηγεϊ σε κάποιο καταφύγιο, μιá στάνη. Αισθανόμαστε στο άνοιξιάτικο σούρουπο νά μάς ραντίζη τó πρόσωπο ή πρώτη φιλή βροχή, προμήνυμα μιās άγριας μπόρας.

'Η στάνη φιλόξενη μάς προσφέρει καταφύγιο. 'Η έλληνική ζωή και ή έλληνική άνοιξι μέσα στην ποιμενική αυτή κατοικία. Κάτω από ένα άσθενικό μισομαυρισμένο φώς άγκαλιάζουμε τόν κόσμο της. 'Ενα πρόσωπο με φωτερά μάτια, κάποιες συμπαθητικές παιδιάστικες μορφές, ή σκιά μιās γριούλας με τó δράχτι στο χέρι και ή λεβεντιά κατόπιν τοϋ σέλιγγα, πού μάς ύποδέχεται. 'Αθάνατη έλληνική φυλή,

πού έκληροδότησες όλες τες μεγάλες άρετές σου. Τό τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καί έξω ύστερα από ένα δυνατό άέρα άρχίζει άγρια βροχή. Τά ματάκια μικρών συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης άνοιγοκλείνουν από ξαφνιασμό καί φόβο καί ένα στοργικό χέρι — τό χέρι τῆς γιαγιᾶς — άπλώνεται σ' ένα χάδι επάνω από τά ξανθά καί τά καστανά των μαλλάκια. 'Ο τσέλιγγας άρπάζει τῆ φλογέρα καί παίζει τό χαρούμενο παθητικό σκοπό, πού έχει καί χαρά καί κλάμα καί έλπίδα μαζί. Για μιá στιγμή ἡ γυναικα με τά φωτερá μάτια άπομακρύνεται από τῆ στάνη, για νά γυρίση σέ λίγο φέρνοντας στην θερμή άγκαλιά της μιá καινούργια ζωῆ. "Ενα μικρό κατσικάκι, πού μόλις εἶχε γεννηθῆ καί έκλαυθύριζε.

—'Η Μπλιώρα γέννησε.

Τά κούτσουρα, πού εδυνάμωναν τῆν φωτιά, επάνω στην όποία έβραζε μιá μαυρισμένη χύτρα, ανέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω από τες όποιες έφωτίσθηκαν τό πρόσωπο τῆς όμορφης τσελιγγοπούλας καί τό προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς του μικρού μαυριδεροῦ κατσικιοῦ, πού έγέννησε ἡ Μπλιώρα. Μιá βουκολική ίεροτελεστία τῆ στιγμή εκείνη. Τό τραγούδι άντήχησε φῶσαν ευχαριστήριος αίνος καί ἡ ζωῆ πῆρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας τόν έρχομό τῆς νέας ζωῆς τῆς στάνης. 'Η μπόρα έξω έδερνε τό κάθε τι καί μάς άπεκοίμισε.

Τό πρωί ἡ θεία έλληνική άνοιξι πάλι. Τό ποίημα τῆς άγριας ἡπειρωτικῆς φύσεως καί ἡ όμορφιά του δρόμου πρὸς τῆ Σαμανίβα, τό πρώτο χωριό του θρυλικου Σουλίου. Περπατούσαμε με έλαφρές πατημασιές. Τό έπος του Σαμουήλ μάς δονούσε τῆν ψυχῆ σαν καμπανοκρουσιές χαρμόσυνες, αναστάσιμες, καί ἡ σκέφι μας γύριζε πάλι πρὸς τῆ νύχτα τῆς στάνης με τῆν άγρια μπόρα. 'Η Θεοκριτική ποίηση μάς έδενε στα δίχτυα της. Καί άκούαμε — ά, πόσο γλυκά άντηχοῦσε ἡ φωνούλά του! — τό κλαυθύρισμα του μικρού νεογνου τῆς Μπλιώρας, πού τό θερμαινε ἡ στοργική άγκαλιά τῆς τσελιγγοπούλας με τό φωτισμένο από δυό μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Επέρασαν δέκα χρόνια έκτοτε. "Ενας έλληνικός Μάιος καί μιá άνοιξι στα βουνά καί στους θρύλους τῆς ἡρωικῆς πολυτραγουδισμένης 'Ηπειρού.

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 πού ὠραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελαεὶ
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομαῖτοι χαρά
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιάτη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

« Ἄπαντα »

Διονύσιος Σολωμῶς

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ὁ κόσμος λάμπει σὰν ἓνα ἀστέρι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλές, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μεσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾷ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλοῦτη, μύρια κολὰ.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύσι πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρπερᾷ.

Ἡ φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Κωστής Παλαμῶς

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν έντρέπομαι νά όμολογήσω, ότι και ώς γέρων ραφωδός παράξενος και ώς άπλός θνητός έχω και έγώ τās άδυναμίας και τās ιδιοτροπίας μου. Μεταξύ τούτων ύπάρχει και ή άπέραντος συμπάθειά μου πρός έν τών κοινοτέρων και τών ταπεινοτέρων φθινοπωρινών πτηνών μας, τόν λάλον, -τόν άγαθόν καλογιάννον.

Άγνοώ πόθεν προήλθε τό όνομά του ή άν άπανταχοϋ τής Έλλάδος οϋτω πως όνομάζεται ή έρυθανίς ή ή πυρραλίς τών άρχαίων. Και τό μέν δημοτικόν έλληνικόν όνομα μαρτυρεί πιθανώς περι τής άγαθότητος τοϋ ήθους και τής φυσικής αϋτοϋ τάσεως πρός τήν οικιότητα, τό δε άρχαίον πηγάζει εκ τής ώραίας έρυθροειδοϋς κηλίδος, ήν γαυριών επιδείκνυσιν επί τοϋ τραχήλου.

Πολλαχοϋ τής έστέρας Εϋρώπης τά χαριέστατα ταϋτα πτηνά εμφανίζονται κατά τό έαρ, άλλ' έν Έλλάδι μόνον κατά τās πρώτας βροχάς τοϋ φθινοπώρου έρχονται και δίδουν ζωήν εις τά νεκρά μας δάση. Φθάνουν δε ταυτοχρόνως τόσον πολλά και τόσον εκθύμως εύθύς μετά τήν άφιξίν των επιδίδονται εις τό πρσφιλέσ κελάδημάτων, ώστε μένει τις έκστατικός ένώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ό καλόγιαννος είναι τό πρωινώτερον τών πτηνών μας: δίδει εις τόν γεωργόν τό σύνθημα τών εργατικών εργασιών και τόν ανακουφίζει διά τοϋ άσματος του, όταν παρά τόν κορμόν τοϋ σκιερϋ δένδρου αναπαύηται εκ πολλοϋ κόπου. Τό λάλημά του είναι μέν βραχύ, άλλά γλυκύτατον, και τό επαναλαμβάνει άδιακόπως, χωρίς νά ταραττηται καθόλου εκ τής παρουσίας τών ανθρώπων, μεθ' ών άρέσκεται νά συζή και εις τās κατοικίας τών όποίων άφόβως εισέρχεται και ζητεί τήν τροφήν του, όταν ή χιών καλύπτουσα τό έδαφος κρύπτη τά έντομα, δι' ών συντηρείται. Έγώ δε είδον αϋτόν ένίοτε καθήμενον άταράχως επί τών κεράτων τών άροτήρων βοών και ψάλλοντα, χωρίς νά φοβήται διόλου οϋτε τήν βουκέντραν οϋτε τόν σάλαγον τοϋ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος και προστάτης τών μικρών και αδυνάτων πτηνών ισχυρίζεται, ότι ό καλόγιαννος είναι φύσει ζηλότυπος και διηγείται ότι έκείνος, όστις επί πολλά έτη έζη έλεύθερος έν τῷ γραφείω του, έπετέθη μανιωδώς κατά μιās άηδόνας, ήν ειχεν άποκτήσει και πρός τήν όποίαν άπένειμεν έξαιρετικās περιποιήσεις. Πολλάκις δε τόν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὅμως τὸν καλόγιαννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πούλι, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρῶι, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλόγιαννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἔβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῆ ἔξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθῆς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκιά τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσῃν εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
ἢ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη,

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκεῖα λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
 τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
 ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
 μικρὸς προφήτης, φερωτός, μηνᾶ
 τὴν ἄνοιξι, ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεώργιος Δροσίνη

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιροὺς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη
 στὴν ἔρημιὰ κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς
 ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, ποὺ φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή,
 στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν
 κορφή ἐνὸς δένδρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, ποὺ πότε ἐσκόλιζε
 μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῆ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι,
 πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἠσύχαζε σὲ καμμιὰ πέτρα, καὶ
 πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε
 καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας
 τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικὸ
 χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἐκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελᾶς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μού-
 τρά σου!

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

— Εἶναι νὰ μὴ γελᾶ κανεὶς ; Τί πουλι εἶσ' ἐσύ, ποὺ δὲν πετᾶς καὶ
 ποὺ ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα!

Ἄρνιθά μου, γειά σου, γειά σου!

τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;

καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν

ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν ;

Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἢ Φύσι . . .

Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·

νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾶς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κότσυφας, ποὺ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἕνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετώντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποὺ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκὸφωη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅσο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλόουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . Ὅλα τὰ πουλιὰ εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ συμφωνία!

Ἡ καμμένη ἢ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη, ποῦ νὰ πάη νὰ κρυφτῆ, γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦη καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἕνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδὶ τοῦ δέντρου, ποὺ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδὶ καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νὰ με! μαζί σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατό φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζη σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν, πὼς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδὶ μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὠργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιὰ τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοῦς κι ἀδιάκοπους γύρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

Στέκουνε κι οί δυο μαζί
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σάν νά τους έκάναν μάγια,
 ή όρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
 κι εΐναι ή χάρι τους μεγάλη!
 Παρ' τή μιιά χτύπα τήν άλλη!

Ή κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ύπομείνη τέτοιο ρεζίλημα κι έπέταξε πέρα. Πήγε και κρύφτηκε σέ μιιά σπηλιά, πού ήταν φιδοφωλιά και συλλογιζόταν, πώς νά έκδικηθής τήν όρνιθα. Δέν άργησε νά βρής τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στή φωλιά σου, εΐπε στο φίδι, και μήτε φαντάζεσαι πώς ή όρνιθα σου έτοιμάζει μεγάλο κακό. Μου εΐπε πώς μέ τή μύτη της θα σου βγάλη τά μάτια, για νά μη βλέπης και νά μη μπορής νά τρώς τ' αύγά της. Φυλάξου, κι αν μπορής κοιτάξε γρήγορα νά τήν ξεκάμης, πριν προφτάση νά σέ βλάψη.

Άμέσως τó φίδι ξεκίνησε νά βρής τήν όρνιθα. Καθώς πήγαινε είδε τή σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά ; τó ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν όρνιθα, τής άποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι έφερε τó κακό μήνυμα στή δυστυχισμένη τήν όρνιθα.

Ή όρνιθα συλλογίστηκε, πώς δέν θα μπορέση πια νά γλυτώση στο λόγγο από τόν κίνδυνο του φιδιου κι άμέσως έπηρε τή μεγάλην άπόφασι : έφυγε κι έτρεξε στο χωριό· βρήκε τόν άνθρωπο κι έζήτησε τήν προστασία του.

— Σώσε με, του 'πε, κι εγώ νά 'μαι δούλα σου για πάντα και τ' αύγά μου δικά σου.

Ή άνθρωπος τήν καλοδέχτηκε και τήν έκλεισε γι' ασφάλεια μέσα στην αύλή του σπιτιου του.

Στο λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδούσε :

Ή όρνιθα πήγε ταξίδι,
 νά γλυτώση από τó φίδι,
 μήτε θα ξαναγυρίση
 και μās έχει παρατήσει.
 Τή ζωή της, ή καμένη,
 θέλει νά 'χη ασφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἄπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἵτου, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τῆ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σάν ἥρωική ψυχὴ πού ἔναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατον. Ὄταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ ἔχε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῆ τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιεὶς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν ποφῆσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῆ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

« Ἐκλεκτὲς σελίδες », 1952, σ. 121 - 124.

Μαρίνος Σιγοῦρος

12. Η Μ Π Ε Κ Α Τ Σ Α

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἄμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε ὄραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὑγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ πουλί αὐτὸ ἔχει τόσῃν τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατῶρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφου επί πλέον έχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῆ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοὶ του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μετὰ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὀκτωβρίου ;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μετὰ τὴν στοργικὴν πρόνοιαν. Πρῶτα - πρῶτα εἶναι διφυῆς ὕπαρξις : χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἑνασχόλησιν, ἀνιχνεύουσιν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. Ἄν ἀντιληφθῆ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλιζουσα εἰς τὸν ἀέρα, ὡσὰν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εὐθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμα της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολύπειροὶ κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονὴν, μέχρις ὅτου « στρώση », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

Ἄμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴν ἔχη καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἕνα » μ' ἐκεῖνο. Ἄν τυχόν ὁ χρωματισμὸς της εἶναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἕνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνο, ποὺ βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεὶς δὲν τῆς ἠρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν μετὰ τὸν χρωματισμὸν της.

Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε : Ὅτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρωὶ τὴν εὐρίσκουν οἱ χωρικοὶ ὡσὰν σπαθὶ σφιγμένην μετὰ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τὶ τῆς εἶχεν ὅμως γράφει ἡ μοῖρά της ! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μετὰ τὴν πρόνοιαν, νὰ τῆς χάριση τὴν νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποιῆ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῆ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλεγράφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. Ἄν εἶναι ἐμπρὸς του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῆ. Πρὶν ἀνακαλυφθῆ ὁ τηλεγράφος, ἐχθροὺς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ

ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » Στέφανος Γρανίτσας

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πὼς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῆ καὶ ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο, ποῦ γεννήθηκε, δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευθῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσὶ καὶ οἱ πέντε γλωσσοὶ τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ἄς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες τους, ποῦ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκεῖες σὰν τῆς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποῦ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τσὶ κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικὸς. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἐλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἐμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δα-νεῖσουν καὶ στὸν κότσουφα λίγη ζέστη. ἘΟχι μόνο τὸν κότσουφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε ;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλο-γίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος ; Μέρης τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἐπαγωνιὰ ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. ἘἈδύνατο νὰ κρατηθῆ ὁ κότσουφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ καὶ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λειώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορᾶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλὴ ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσουφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα, νὰ ξε-κουραστῆ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἢ μαύρη του κορμοστασιά. ἘΌλα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχρὶμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιὰ ἀπὸ κοράλλι. Κι ἢ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

ἘΤοῦτο πότε πετῶντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσουφας στὶς χαμηλὲς ρεματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσόφι! . . .

Τώρα ὁ κότσουφας τεντώνοντας τὸ ἕνα ποδαράκι του, λέει :

— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἕνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γῦρο του τὴν κοιλάδα.

— Σωστὸς παράδεισος! εἶπε μὲ χαρὰ.

ἘἈλήθεια, σωστὸς παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφὴ

ζωή. Κελάρυζαν και κυλοῦσαν τὰ νερά τους στή ρεματιά κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της και τὰ κατέβαζε κάτω στους κάμπους με δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητὴ χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φύτρωναν δάφνες και μυρτιές με τὶς μαῦρες στρογγυλές ρῶγές τους, και στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερές ἀγριελιές και ἤρεμες ἐλιές με τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε και δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα! εἶπε κοιτάζοντας δεξιά και ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα πού πεινώ και δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ και τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Και τῆς ἀγριελιᾶς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκιές, μὰ και τῆς ἡμερης γλυκύτερες και πιο θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ;

Ἐκεῖ, πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἕνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὄλωσηδιόλου τὴ σκέφι. Εἶχε τὰ κλαδιὰ του ὀρθὰ και κόκκινα και τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ και καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πὶο λαμπρὰ τὰ φύλλα του και τὰ κλαδιὰ του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαίνουν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπινία δεμένα στὸ ἀσήμι.

— Ἄ, τὰ κούμαρα! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω και παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξη τὸ πρῶτο κούμαρο και στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιοι κίνδυνο ἔνιωσε γυρὸ του. Γύρισε δῶθε κείθε τὸ κεφάλι του και με μιᾶς πέταξε χτυπῶντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας και γύριζαν τοὺς θάμνους και τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κύνηγους. Ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζη ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τόσο γοργὰ, πού νὰ θαμπῶνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλύτωσε. Και ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές και ρίχτηκε με ὄρεξι στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρῦο, κάνει τσιφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρῦο. Ἦρθε ἡ ἄνοιξι καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνει. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἕξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾷ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδὸνι κανένα ἄλλο πουλι δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφή δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τις δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρῶι ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγῦρο. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρῦο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἤλθαν! "Αν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἤλθαν! "Ἦλθαν μαζί μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. "Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἤλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν των τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί των ἤλθεν ἡ "Ανοιξις. Ζήτηω ἡ "Ανοιξις μὲ τὰ χελιδόνια!

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ιδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των! "Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

"Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνὰ, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια των, θέλω νὰ εἶπω μὲ τὰ πτερά των. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων; "Ἄλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῆ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῆ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

"Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. "Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἑορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς "Ανοιξέως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας;

"Ἄλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια;

"Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν "Αφρικανικὴν ζεστασίαν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε: καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν "Αφρικὴν, ὅτι ὁ "Υμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἤξεύρει κανεὶς. "Ἄλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐν ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νὰ, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρὸς, μόλις ἡ "Ανοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἤλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμῶσυνα κελαηδήματα.

Ήτο καιρός! Τήν 25ην Μαρτίου τήν έωρτάσαμεν με λόγους, με ποιήματα, με άσματα, με στεφάνια, με σημαίας, και με χελιδόνας. Άς είναι εύλογημένα τά πουλάκια τά έλπιδοφόρα! Ό έρχομός των μάς άναγγέλλει τήν ώραιότεραν έποχήν και γεμίζει τήν ψυχήν μας από αγαλλίασιν. Ό Άνοιξις είναι έδω!

Όα είπητε : Ό ούρανός είναι συννεφιασμένος. Άλλά τά σύννεφα περνοϋν, φεύγουν, διαλύονται. Και όπισω από τά σύννεφα ό άνοιξιάτικος, ούρανός λάμπει καταγάλανς και ό άνοιξιάτικος ήλιος σκορπίζει ακτίνας θερμάς και χρυσάς. Όπο τό φίλημά των άναβλαστάνει ή χλόη και φυλλοστολίζονται τά δένδρα και άνθίζουν οί θάμνοι και γινεται ή γή ως παράδεισος. Είναι ή ζωή, ή νεότης, ή χαρά, ή εύτυχία.

Άς άπολαύσωμεν λοιπόν τήν ώραιοαν αύτήν έποχήν, εύλογούντες τόν Ούράνιον Πατέρα, ό όποίος μάς τήν στέλλει πάντοτε εις τήν ώραν της.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

15. ΑΙΓΑΓΓΡΟΣ

Αί αίγαγροι είναι τά άφθονώτερον με πολεμικήν τέχνην προικισμένα ζώα. Έν σχέσει προς ταύτας μόνον οί άγριοι ίπποιοι έχουν τελειότερα τά συστήματα τής άμύνης των κατά τών λύκων. Άμα λόγου χάριν ή άγέλη αντιληφθή τήν έπιδρομήν των, άμέσως σχηματίζει κύκλον περίξ τών πώλων, τών γερόντων και άνικάνων ίππων. Κατ' αύτόν τόν τρόπον άμύνεται θαυμασίως δια τών όπλων της. Όλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται ούτω να τρέμουν εις φυγήν.

Ό πολεμική τέχνη τών αίγάγρων είναι περίσσοτερον άρχέγονος. Έχουν τήν τακτικήν άτάκτων σωμάτων, και ίσως ό έλληνικός άρματολισμός εις αύτήν να χρεωσθῆ πολλάς εκ τών μεθόδων του. Τό περίφημον « καραούλι », ή τοποθέτησις δηλαδή σκοποών εις ύψηλά σημεία, ή « βάρδια », όπως λέγεται σήμερα, είναι μέχρις άπιστεύτου βαθμοϋ ώργανωμένη εις τήν φυλήν τών αίγάγρων. Και τρεις άκόμη εκ τούτων άν άποτελοϋν τήν άγέλην, ή μία θ' αναλάβη τά καθήκοντα τοϋ σκοποϋ, δια να βόσκουν αί άλλα μ' ασφάλειαν.

Ό βάρδια τών αίγάγρων σφυρίζει, όπως και τών κλεφτών. Και έχει όλα τά είδη τών σφυριγμάτων, όπως τό κλέφτικο καραούλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἐὰν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἐὰν ἀντιληφθῆ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἐὰν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καὶ αἱ αἶγαροι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερον εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἶγαροι. Ἄλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολοντί καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματαί· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταίριζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὐταὶ στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαίτῳνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἶγαροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἶγαγρόν τινα, ὄχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουσι τὰ σύρματα καὶ ἐνεδρεύουσιν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατῴρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ « ἐμπῆκαν παγάνα » εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρῦμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἶγαροι ἦσαν σχεδὸν θρῦμματισμένοι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἠρώτων :

— Ἀπὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιὰ, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαποῦνι τί ποιότητος εἶναι ; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φᾶτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Ἄπο τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἕνα κεφαλάκι, ἕνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικὲς χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ πέριξ.

Ἦταν ἕνα πετειναράκι, ἕνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μὲ φρέσκη πτεροφυΐα, ἕνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὀλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴν μπροστικὴ κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονται, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποῦχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο, πὼς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τί συγκλονιστικὴ ἔκπληξι ! Ἕνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσιαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλῆθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονότα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτὴ, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ - πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλὴ, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριάς καὶ σωροὶ κοπριάς, ποὺ, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνανε τὰ χρυσορυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κατένας βέβαιος, πὼς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἄπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχαρίου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἂν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῆ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χώματα, δρόμος, ἄγνωστα πράγματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετέλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι· ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης:

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῆ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γείσου. Ἔνας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾶ — τσάβ! τσάβ! τσάβ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμό ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἔμαζο-στάσιο, ποῦ προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἔλευθερία, μὲ μαστοριά. Ὁ μικρὸς παίρνει ἕξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάη ὅπου θέλει, γράφει μαιάνδρο στὸν ἀέρα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἠθικό του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βὸλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωσι στὴ βᾶσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. Ἡ μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾶ γυρὸ του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δῖνη πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; Ἡ πιὸ ἀσήμαντη μάννα! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνη ὡς τὸν νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. Ἡ ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, ποῦ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

Ὅριστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικά τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώ-νεται. Ὅστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προε-ξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορές αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῆ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτή-σεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὀλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ! Ἱερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴ-σαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρίκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

Ἐφημερὶς « Ἐμπρός » 1918

Σπύρος Μελάς

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Εν άπό τά άθωότερα ζώα, τά όποία μανθάνομεν άπό τούς μεγάλους νά άντιπαθώμεν δίχως κανένα λόγον, είναι όμολογουμένως ό πτωχός βάτραχος.

“Επειδή έβλεπον λοιπόν και έγώ, όταν ήμην παιδίον, τούς μεγαλύτερους μου νά όπισθοχωρούν με φρίκην, πολλάκις δέ και νά πηδούν, μόλις έβλεπον ένα άθώον βάτραχον, έμαθον νά πηδώ και έγώ έντρομος, όσάκις έβλεπον βάτραχον.

Μίαν ήμέραν όμως, όταν ήμην πλέον γέρων, είδον έντός ενός παλαιού ύδραγωγείου ένα βάτραχον, ό όποίος άπό τήν ήλικίαν, τήν καλήν ζωήν και τήν άδηφαγίαν του είχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Ουδέποτε έφαντάσθην, ότι ήτο δυνατόν νά ύπάρχη τοιούτος βάτραχος. Τόν έπίεσα έλαφρώς με τήν ράβδον μου και κύψας παρετήρουν με προσοχήν και περιέργειαν τήν πολύ άνθρωπίνην φυσιολογίαν του, τας παρειάς του, τó δέρμα του, τούς όνυχάς του. . . Τόν άνέστρεψα με τήν ράβδον μου, ότε έθαύμασα τήν στίλβουσαν λευκότητα και ιδίως τας διαστάσεις τής κοιλίας του. “Αλλ’ ό πειρασμός δέν με άφησεν ή μάλλον δέν τόν άφησεν ήσυχον.

—“Ας τόν ίδω και αίωρούμενον, είπον.

Τόν έλαβον δια χάρτου και τόν άνύψωσα. Φοβηθείς όμως, έκαμε βιαίας και άπηλπισμένας κινήσεις και με τούς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, άποτελέσμα τών όποίων ήτο νά εκφύγη τών χειρών μου και νά πέση κατά γής.

“Ενεθυμήθην τότε τήν παλαιάν άντιπάθειάν μου, τόν άφησα και έφυγον με τρόμον.

Τήν νύκτα βλέπω εις τόν ύπνον μου, τήν αύτήν σκηνήν του βατράχου, αλλά με προσθήκας. Δηλαδή, ένώ τόν ύψωνον και τόν περιειραζόμενην, τόν ήκουσα νά λέγη ρυθμικά με φωνήν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πώ . . . πώ . . . τί έπαθα . . . ό κακόμοιρος . . . πώ . . . πώ . . . τί έπαθα . . . ό κακόμοιρος!

“Εξύπνησα πρό τής άνατολής με λύπην εις τήν ψυχήν μου. Δέν έβράδυνον δέ νά κάμω τόν αύτόν πρός τó παλαιόν ύδραγωγείον περίπατον όδηγούμενος ύπό τινος προαισθήματος.

Και τί βλέπω! . . . Τόν βάτραχον εις τήν αύτήν θέσιν ύπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ ὅτι ἐσώθη.

Ἡ διπλῆ αὐτῆ σκηνὴ ἔφερεν ἐντὸς μου μεταβολὴν τινα. Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὡσάκις ἀρχίζε ν' ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσάν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὠτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνειρου μου :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος . . .

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγήκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποῦ ἔκοψε ἕνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλή. Ἄκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὁμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα ποῦκαμε ὁ Χριστὸς! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπίδιὰ κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἄφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἕνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἄξιώσέ με νὰ τὸ δῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νά τοῦ φωνάξης : « Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι προ-
σταξε ὁ Χριστός ».

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστός νά με φάη ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἕνα λάκκο κοντά στοῦ λύκου, κρύφτηκε μέσα
κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἕνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

Ὁ Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καί
τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσὸς καί λυκο-
φαγωμένος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὀσμή του χτυπᾷ
τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος
ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στοῦ
νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάν-
τοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολά. Ἄν εἶναι συμμορία
λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ
τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καί νὰ
τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυν-
θοῦν τὰ σκυλιὰ, ὀρμοῦν οἱ ἄλλοι στοῦ κοπάδι καί σφάζουν. Πόσα ;
Πιστεύουν, ὅτι ἅμα μπῆ στοῦ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99.
Ἄμα φθάση τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας
λύκος σφάζει ὅσα προφθάσει. Νὰ χορτάση δὲν ὑπάρχει φόβος.
Μήπως τρώγει κρέας ; Ἄνοίγει μιὰ φλέβα στοῦ λαιμοῦ καί πίνει τὸ
αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια.
Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στοῦ κοπάδι ; Ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο
πράγμα εἶναι, ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρό-
βατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρη ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαίτερα πάντα φκιασμένο.
Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι,
ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως,
ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στοῦ κοπάδι εἶναι ἕνα μοναχὸ πρό-
βατο, θὰ ξεκόψη καί ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ
ὅποια σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισ-
σότερα. Ἄλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῆ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνη μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς : Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχη ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καρβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψι τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«Ἄλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. Ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαίτερος. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὠδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἄπὸ κοπάδια, πού εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὑρίσκηται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἄφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτιῖβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρουνερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἔμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικά ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατώμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκηρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῆ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῆ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἴδῃ ὁ λύκος, « χαρώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, πού κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώνασε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, πού δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σου ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χεμιῶνα καιρὸς γυμνός ; Δὲν θάφκιανα καὶ ἐγὼ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιὰτὶ δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατὰλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἄμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα . . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

19. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ περιόδους κρύου — ἢ « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἴχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκειές, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, πού σέ κάνει νὰ ρωτᾷς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξι κι ἐνῶ ἐλπίζεις, πὼς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγουρίζει δριμύτερος.

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκειές ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἕνα θέαμα ἔξοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἕνα μεγάλο παρὰθυρο τὴν πλημύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστὰ, ριγμένο ὡς κάτω, ἕνα διάφανο στόρ. Κι ἀνάμεσα στοῦ στόρ αὐτοῦ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στοῦ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἕνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, πού λιαζόταν καθισμένο στὰ πισινὰ του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσοῦ φῶς, τὴ γλυκεῖα ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο πού ζοῦσε! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὠραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεός, πού τὸν ἔκαμε! Οὔτε θὰ θυμόταν πιά καθόλου τὸν τούρτουρο, πού τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πὼς, μιὰ πού φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιά ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σῆκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντὲ ἢ νὰ πιάσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἡλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἑλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστησι. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρό, πού ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἦταν σὰν ἕνα παιδὶ μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἕνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων. . . Καὶ συλλογίστηκα. . . Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ

ἴδιο εὐτυχησμένα καὶ αἰσιόδοξα ; Γιατί νὰ μὴν ἀπολαμβάνουν τὸ ἴδιο τὴ χαρά, τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ νὰ τὰ βλέπῃς νὰ μελαγχολοῦν, ἀκόμα καὶ σὲ τέτοιες ὥραϊες μέρες, νὰ παραπονιοῦνται, νὰ γκρινιάζουν, νὰ κλαῖνε ;

Θὰ πῆς : τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῷο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἢ δυστυχία : ποῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῷο σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικά πράγματα ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ πρῶτα-πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόψυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εὐτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέῃς, νὰ βλέπῃς τὸν ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς καὶ τὸ θάλπος του, δίχως νὰ ἔχῃς πλεονεξίες, δίχως νὰ μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προοδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εὐτυχία καὶ νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές καὶ μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καὶ πῶς ἤθελα νὰ ἐβλεπα καὶ παιδιὰ, ποῦ νὰ μοιάζουν. . . με τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχώρει τῆς φωλεᾶς του ἢ τρυῖπα. Ἄφου ἐσυμβουλευθῆ με τὴν γυναικὰ καὶ τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλατύνῃ τὴν τρυῖπαν, διὰ νὰ δύνανται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κλέπτῃ καὶ μεγάλα καὶ μικρά. Ἄλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσον πολὺ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καὶ τὸν ἐξωλόθρευσε μὲ ὄλην του τὴν οἰκονόγειαν.

Ἔφερε πολλοὺς πολλάκις εἰς ἀπώλειαν ἢ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῆ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγισθῆ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἶπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελῶ ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ με πλησιάζῃς ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ἐποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἐχθρός, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῆς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὅποιον τρέφει περισσότερο τὰς μυῖας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφῇν, ὧ μυῖα, ἔὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμῇν. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσοσιν βαρῆμένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὧ μυῖα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμῇ, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ; Ἦτο ἡ πρώτη ἡμερὴ ἐλιά, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεως τῆς ; Ἦταν τὸ δόρυ τῆς, τὸ ὁποῖον ἐμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μετὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλούς ; Ἦτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον τῆς ἀγαλμα σχηματισθὲν μετὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανιέρον, τὸ δὲ λάδι τῆς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μετὰ κλάδου τῆς ἐλαίας αὐτῆς!

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου μετὰ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρπούς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτήν, τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μετὰ ἀπορίαν τῶν τὴν καυμένην ἐλαίαν νὰ ἔχη πετάξει βλαστάρια ἴσα μετὰ ἓνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαίαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαίαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζεται μετὰ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱερὰς ἐλαίας (μορίας). Πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὀλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα καθεὲν ἐλαίας του ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικὴν, « πρότερον ψι-

λήν καὶ ἄδενδρον οὔσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιός δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲ ἓνα κατακάθαρο βαμβακάκι νὰ παίρνη ὀλίγον ἁγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς ᾿Αειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς ἢ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ εἴπῃ φθινόπωρον. Δὲν ἐξευτελίζεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητά τῆς τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ὅλα τὰ δένδρα ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲ δεκαετηρίδας, μὲ αἰῶνας, ἔστω ἡ ἐλιά τὴν ἀριθμεῖ μὲ χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια τῆς μὲ τὰς γούβας τῆς, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς ἡλικίας τῆς.

Πολεμικὰ μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιάς, ἐφύτρωσαν ὡς νὰ εἶπαν : Διατί σκοτώθεσθε, ἡλίθιοι ἄνθρωποι ; Εἰρήνη ὑμῖν !

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὄπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς ἄθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἐλιά συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν εἰρηνικὴν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἄλλὰ καὶ τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν.

« Ὁ ᾿Αναδρομάρης »

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
 ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμον στολίζουν
 καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
 τὴν ζωὴν τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
 μέσ' στοῦ ἡλίου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
 οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγγος στὸ σῶμα
 τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μурμουριζέι,
 καὶ γλυκὰ ψιθυρίζει μέσ' στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
 ἢ θλιμμένη ψυχὴ* μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
 δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναί! μεϊδιάμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
 π' ὄλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸν κάμπο προβάλλει.
 ὦ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ! κανένα τραγοῦδι
 δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια : τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

Ἡ σπορὰ ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουσι τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἄφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρὺς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικὴν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιὼν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλᾶξ τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μειδίωμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιὼν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιτος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἀέρα.

Οἱ πρώην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμὸς. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ ατοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς. Αἱ

θερίστριαι γειμίζουν τὴν ἀγκάλην με στάχυς, τοὺς ὁποίους, δρέπουν με τὰ κοπτερά δρέπανα. Τὰ ζῶα μεταφέρουν εἰς τὸ ἀλώνι τοὺς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὀδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρική. Ἴπποι με κάλπασμὸν τρέχουν κυκλοτερῶς ἐπάνω εἰς τοὺς στρωμένους στάχυς. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τοὺς παροτρύνουν εἰς τὸ ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσον ἀπλή ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ »

Γεώργιος Δροσίνης

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου με τὰ λούλουδα γῦρο,
 ποὺ σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτό τους τὸ μῦρο,
 τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει
 κι ἄς μ' ἀσπρίσαν τὰ τόσα χρόνια ποῦχουν περάσει.

Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
 καὶ στὰ δυὸ της πλατάνια τὰ πουλιά κελαηδοῦσαν.
 Στὰ καθάρια νερά της τρέχανε ὄλοι τὸ δεῖλι,
 ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνώντας με φρυγμένα τὰ χεῖλι.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας με τὴν ἄσπρη γενειάδα,
 ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκόιμητη δᾶδα,
 χαιρετῶντας μας ὄλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
 κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ σπερνὸ μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινὲς προσευχῆς μου τῶν παιδιάτικων χρόνων,
 ποὺ νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
 σὰ γλυκεῖα νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου,
 καθὼς πάλι θυμᾶμαι τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου...

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

25. Τ Ο Π Ρ Α Σ Ι Ν Ο

Ένα καλοκαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στη Ζάκυνθο, βρέθηκα — δὲ θυμοῦμαι τώρα πῶς καὶ γιατί — στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβασμιος παπαῖ - Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε ὀλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνη. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο, ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιὰ ἐφημέριος ὁ παπαῖ - Σαράντης, εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλουδία τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἄκόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιὰ κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατίνια μὲ φουντωμένη κι ὀλάνθιστη κληματαριά — ἔριχνε τὸν ἴσκιο τῆς σὲ κάποια ἔκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπαῖς μὲ τὸ βιβλίο του. Ὅλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, ποὺ ἔκανε τὶς φυλλωσιές νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτές πρὸ πάντων καὶ τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς, ποὺ τὰ νέα τῆς φύλλα ἐφαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπαῖ. Τῆ στιγμῆ ἐκείνη εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο, ποὺ πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηκα καὶ κοίταζα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νᾶθελα νὰ ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἄλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καὶ κοινὰ λουλουδάκια, ποὺ τὴ στόλιζαν. Καὶ τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπαῖς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία ποὺ εἶναι!... Δές, δές... Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτὸ, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίσι. Αὐτὸ καὶ τὸ γαλάζιο. Γιατὶ καὶ τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, ποὺ φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαύρα. Άλλα σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αυτά τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο και τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φροντίσει νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανὸ, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόητος ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπη σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιαλίας, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπιτία· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἐξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῆ καὶ ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ψηλά . . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρῶτὸ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπᾶ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορές δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἑβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἢ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραῖλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγυρίζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῆ ἀκόμα σπιτία. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἐγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἄς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωσις » ἄς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἢ φυτεῖα! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή!

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἐνάμεσα στὶς πολλὲς ἐκδρομές, ποὺ ἔκαμα στὴν Κύπρῳ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινὰ τῆς μοναστήρια, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἄώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἕνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἐργάτες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἠλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζη ὄροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαισιώνει τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλούτη τῆς στὸν τίμιο ἰδρωτὰ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ἐπιπλέον ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἑλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολύπτυκτες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χεῖμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρὸ τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ἐτσι καθὼς περνοῦμε τώρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναυτοῦμε στὰ δεξιὰ μας ἕνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν Ἅγιο Ὀνούφριο. Ἄν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τρουῖλλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἕνα μικρὸ σταθμό. Ἄνοιγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τρουῖλλου του ὀρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἄπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαينوβγαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια μὲ γοερά, ἂν μπορῆ κανεὶς νὰ τὰ πῆ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἕνα πλάγιο τοῖχο. Ἐνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σε μιὰ χελιδονοφωλιά. Ἔτσι καθώς εἶναι φουσκωμένο, με τεντωμένο καὶ γυαλιστερό τὸ δέριμα του, μᾶς προσεφεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στοῦ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιώδες πάει κι ἔλα με τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, ποὺ ἔχει θρονιαστῆ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη με τὸν ἀπαίσιο ὄγκο του. Ἐκεῖ μέσα στοῦ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικὲς τραγωδίες, ἀγνωστὴ καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστὰ κι ἀθώρητα ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὅμως, φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στοῦ μοναστήρι, με βαρεῖα καρδιά ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ με τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, ποὺ στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησιᾶς. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἄγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίον τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλοῦσιο γέφυμα, ποὺ μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρον μονές, ποὺ μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταία χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρον. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρας μάρτυρας τῆς Ὁρθοξείας καὶ τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος ἀσκητὴς Νεόφυτος, φεύγοντας τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἐγκατέλειπε τὴν Παλαιστίνη μαζί με τὸ μαθητὴ του Ἰγνάτιο καὶ ἤλθαν κι ἔκτισαν τὶς πρῶτες καλύβες, στὸ ἄβατο * τότε, ἀλλὰ γεμάτο μουσικὴ καὶ ποίησι βουνὸ τοῦ Ἀῶου (1774).

Ἐδῶ ἡ παράδοσι ὀργιάζει γύρο ἀπὸ τὴν εὕρεσι τῆς ἀγίας εἰκόνας. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἔβλεπαν τὴ νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια κατασκευτικὰ * ἀπόδειπνά των, μιὰ ἐξαιρετικὴ λάμψι μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιο ἀστέρι σὰν ἐκεῖνο τῶν Μάγων ; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ ; Κάποτε ἀπεφάσισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά, ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάτους. Ποιὸς νὰ ἔμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ θεῖο Μυστήριο ; Καὶ ἔξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἔδωσε ἓνα μαχαίρι στοὺς μοναχοὺς, ποὺ με τὴ βοήθειά του ἔκοψαν τὶς βατιεὶς καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιάς βρίσκουν τὴν εἰκόνα. Κι εἶναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδοχὲς γιατί ἡ Παναγία ὀνομάζεται « τοῦ Μαχαιρᾶ ». Παλαιὸς ὅμως ἱστοριογράφος τῆς Μονῆς λέγει ὅτι ὀνομάσθηκε « Μαχαιρᾶ » ἀπὸ τὸν ἐξουσιάσαντα τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύφτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνας ἦταν τόσα πολλὰ, ποὺ ἡ φήμη τῆς ἀκούσθηκε ὄχι μόνο στὰ γύρο χωριά, ἀλλὰ σ' ὀλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἄφθονο ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιερῶματα στὴ μονή. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὐτὴ καὶ με τὴν προστασία τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔκτισαν τὴ Μονή. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπρὰ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὁπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιά διαδέχεται ἡ τουρκικὴ. Πραγματικὰ μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ παρουσία μιᾶς ἐξαιρετικῆς μορφῆς, ἐνὸς Ἠγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γύρο ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονὴ στὶς παλιὲς τῆς δόξες. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελλιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ κρυφὸ σχολεῖο, ποὺ ἐσφυρηλατοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μονὴ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιῆλθε σὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Παρ' ὅλα

αὐτὰ παρουσίασε κατὰ τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο μερικούς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἐξυπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακὴ. Κοινὴ προσευχὴ, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ τῆς μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενὸς τῆς Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπάλλξεων, ὄνειρευόμενοι τὴ μονὴ τους ὡραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μιὰν ἀλησμόνητὴ ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατοκυπαρίσσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνοῦ ἑνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ξεπετάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ἀνάμεσα ἀπὸ χλόη βελούδινη καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσίζῃ τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γυρὸ μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ - σιγὰ μέσα σ' ἕνα μυστικοπαθὲς κι ἀπόκοσμο σκίόφωτο. Ἦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ' εὐχές, με δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ κάλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετοῦσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν « Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά », 1953, σ. 255 - 257. Ἀθηνᾶ Τερασούλη

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἑλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εὐρώτας στοὺς ἔνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρυλοὶ, δοξάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεύουν στὶς ἀκροποταμιές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφούλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιά καὶ ἀριστερὰ στὴν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα καὶ κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, ποὺ πολλὲς φορές στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἐκτὸς τῶν πηγῶν του, ψηλὰ ἀπὸ τὸ Χελμὸν ἐπάνω καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλῆ καὶ Λεῖμονα — τὰ πιὸ τραγικὰ θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδηρογέφυρες ἀλυσοδέουν τὴν ἀκράτητη ὁρμὴ καὶ τὴν τρομαχτικὴ μανίαν τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

Ἄδοξο καὶ ταπεινὸ στὴν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στὴν κατάστυνη ἐπάνω στὴν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολοῦν * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα καὶ αὐλάκια ἄπειρα ρουφάει ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου.

Ὅταν στῆς βαρυχειμωνιάς τὶς θολὲς ἡμέρες ὁρμαεῖ ἀνταριασμένος καὶ κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἕνας τρόμος καὶ μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασιὰ του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόθολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὀλοένα παραδέρνει καὶ ἐξογκώνεται.

Χυμαίει στὶς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξερριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει καὶ θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώση καὶ χωρὶς νὰ σπεῖρη ποτὲ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγαίει καὶ τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριάς καὶ βράζει ἀπειλητικὴ ἢ πλημμύρα γύρο ἀπὸ τὰ χωριά, ποὺ κατεβασμένα χαμηλὰ στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, καὶ καμμιά ἀνθρώπινη δύναμι δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴν ὁρμὴ του.

Ἐτσι ἀνεμπόδιτος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους καὶ τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τὶς καλύβες, ἀνασκάφει τὰ χαμόσπιτα.

Και μέσα από το κοσμογονικό γιγαντοπάλεμα υγρών και στερεών στοιχείων, το άγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονική συμφωνία ἀπ' ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπᾶει τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ' ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαιμόνος.

« Σπάρτη — Μυστράς », σελ. 38 - 40.

Κώστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

- ἄβατος — ἀπάτητος.
 ἄβελτηρία — ἀνοησία, μωρία.
 ἄβρῶς — λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
 Ἄγαρηνός — ὡς ὄν. Μωαμεθανός. Ὡς ἐπίθετον σκληρός, ἀσπλαχνος
 ἀγλαΐζομαι — λαμπρύνομαι, ἐξωραΐζομαι.
 ἀγρίλι — ἀγριελαία, κότινος.
 Ἄδέρχης — ὁ ἄρχων τοῦ Ἄδου.
 ἀδημονῶ — καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω
 ἀδηφαγία — ἀχορτασιά, ἀπληστία
 ἀενάως — παντοτινά, αἰωνίως.
 ἀέτωμα — τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν
 ἀρχαίων ναῶν.
 Ἄιβάτι — χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
 αἰγείρος — εἶδος ὑψηλῆς λεύκης.
 αἰγλή — λάμψις, δόξα, φήμη.
 αἰμασία (ἦ) — λίθινος τοίχος ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς ξερολιθία.
 αἰπόλος — αἰγοβοσικός.
 ἀκουράζομαι — ἀκροῶμαι προσεκτικῶς.
 ἀλγεινός — ὀδυνηρός.
 ἀλγηδών (ἦ) — πόνος.
 ἄλικος — πορφυροῦς.
 ἄλικμος — δυνατός, εὐρωστος.
 ἄλικυών (ἦ) — θαλασσινὸν πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
 Ἄμαζόνιος (ὀ) — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς.
 ἀμοιβᾶδόν — ἀμοιβαίως, καθ' ἐναλλαγὴν, τὸ ἐν ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
 ἀμπαζούρ — ἀλεξιφωτον (λ. γαλλικὴ).
 ἀμπᾶς (ὀ) — ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἀπὸ χονδρὸν μάλλινον, ὕφασμα, εἶδος
 ἐπανωφορίου.
 ἀμυδρός — μόνις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσαφής.
 ἀμφιλύκη (ἦ) — τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε πρό-
 κειται διὰ λυκαυγῆς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως
 ἢ μούχρωμα.
 ἀνάβλεμμα (τὸ) — βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.
 Ἀναγνώστης Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικός τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης.
 Περιέγραψε τὴν κατά τὸ ἔτος 1430 ἄλωσιν τῆς γενε-
 τείρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἀναζωοπυρῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξαναανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλπομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναρριχῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀνεξίτηλος	— ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφω.
ἀνέρπω	— ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τραχὺς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέχω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπουδῶ	— χάνω τὴν ὀμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγαιον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακριά.
ἀπώλεια	— χάσιμον.
ἀρά (ἡ)	— κατάρρα, ἀνάθεμα.
ἀραμπᾶς (ὁ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρρο.
ἄρατε	— ἐγειράτε, σηλώσατε.
ἀργολικνίζομαι	— κουνιέμαι ἀργὰ καὶ νοηελῶς.
Ἄρδέναι (αἱ)	— δάσος καὶ ὄροπέδιον μεταξύ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἀροδάφη	— ροδοδάφη.
ἀρύομαι	— ἀντῶ, εὐρίσκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἀρωγός	— βοηθός.
ἀσθμαίνω	— λαχανιάζω.
ἀσίκης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. Τουρκ.).
ἀτενῶς	— (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
αὐθεντικός	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμρισβήτητος.
αὐθύπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἑαυτοῦ.
αὐλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σιγητὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
αὐτανδρος	— ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
αὐτοσχέδιος	— ὁ προχείρως ἐκτελεσθεῖς.
ἄφατος	— ἀνέφραστος, ἀπερίγραφτος.
ἄφραστος	— ἀνέφραστος, ἀπερίγραφτος.
ἄφρονῶ	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἄψιμαχία	— ἐλαφρὰ σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

- Βαλαώρα (ή) — μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
 βαρυγωνιῶ — βαρυγωνιῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
 βαρυθροῶ — θροῖζω βαριά.
 βατσέλον — φορητὴν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
 βεβήλωσις — μύλωνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
 βερντέα — εἶδος ἰταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
 βημόθυρα — ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
 βορά — τροφή σαρκοφάγων ζώων.
 βομβών (ό) — τὸ ἄνω ἐσωτερικόν μέρος τοῦ μηροῦ.
 βουρκῶνα — θολῶνα, σκοτεινιάζω.
 βρατσέρα (ή) — εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἓν ἱστίον σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
 βραχνᾶς (ό) — βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σιλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
 βρίζα (ή) — ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλι.
 βρουασιμὸς — συμφυρμὸς, συνωστισμὸς.
 βρῶμα — φαγητόν, τροφή.

Γ

- Γαλάτης — οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
 γαυριῶ — καμαρώνω.
 γείσον (τὸ) — τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
 γιασμάνι — καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
 γολέττα (ή) — εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
 γρέκι — ἡ γκρίκι. Χῶρος θερμὸς, ὅπου σταυρίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

- δάκνω — δαγκῶνα.
 δαμασκήνῶν — ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκατανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια λέγεται « τὸ δαμασιλ σπαθί ». Ὀνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

	ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὄπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀχρίτας.
δαμασκή	— ὄπλον κυρίως σπαθὶ κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δαφιλῆς	— ἄφθονος, πλουσιοπάροχος.
δεῖγμα	— ἀπόδειξις.
δεκατίζομαι	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
δέρις	— δέρμα.
διαμείβομαι	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διασπῶ	— χωρίζω, διαλύω.
διάφορο (τὸ)	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἦτοι ἀνατοκισμός).
διέπομαι	— κανονίζομαι.
διφρηλατῶ	— ὀδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δραγμῆς	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμῆς.
δράνα (ἡ)	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχτηκόν.
δρυμὸς	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
δυσθυμῶ	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

Ε

ἐγγύς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θὰ εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— μὲ ὄλην τὴν καρδίαν.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἐλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμάτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεῖς	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρόσκα	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἴφνης.
ἐνωμοτία	— ὀργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ένωτιζομαι	— άκούω προσεκτικά.
έξאלλος	— ό έκτός έαυτοϋ, ό μη έχων κυριαρχίαν επί τοϋ έαυτοϋ του.
έξανδραποδισμός	— ή πάλησις ανθρώπων (κυρίως αίχμαλώτων) ώς δούλων. ή τελεία ύποδούλωσις.
έξισταμαι	— άπορώ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
έπαγγέλλομαι	— έχω ώς έπάγγελμα.
έπάρθητε	— σηκωθήτε, άνοιξατε.
έπενδύτης	— επανωφόρι· κηρωτός επενδύτης = άδιάβροχον.
έπικός	— ό άναφερόμενος εις έπος, ό άξιος νά ύμνηθῆ με έπος (έπος = ήρωϊκόν ποίημα).
έπιούσα	— ή έπομένη.
έπίσαξις (ή)	— ή πράξις τοϋ έπισάττω, τοποθετώ τó έπίσαγμα κοινώς τó σαμάρωμα.
έπος	— λόγος, μακρόν άφηγηματικόν ποίημα, κυρίως ήρωϊκόν.
έρατεινός	— άξιαγάπητος.
έρεισμα	— στήριγμα, ύποστήριγμα.
έρμαριον (τó)	— τó ντουλάπι.
έρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμάτος άπό ρυτίδας - ζαρωματιές.
Έταιρεία (ή)	— ή Φιλική Έταιρεία.
έτισε	— έπλήρωσε.
εύάγωγος	— πειθήνιος, πρᾶος, άνατρεφόμενος με εύκολίαν και καλούς τρόπους.
εύδιος	— (επί καιροϋ) αίθριος, καλοκαιρινός.
εύδοκῶ	— δέχομαι εύμενῶς.
έωθινόν (τó)	— ύμνος έκκλησιαστικός, ψαλλόμενος τήν αύγήν, κατά τó τέλος τοϋ "Ορθρου και πρό τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

ζευγάε	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικός άνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

H

ήδονικῶς	— με πολλήν εύχαρίστησιν, άπόλαυσιν.
ήδύλαλος	— ό λαλῶν, ό ψάλλον με πολλήν γλυκύτητα.
ήδύμελον	— τροπάριον έχον γλυκειάν μελωδίαν.
ήμικιλιντος	— χωρίς νά έχη έντελῶς κατακλιθῆ, μισόγερτος.
ήώς	— τó πρώτον φῶς τῆς ήμέρας, άρχή.

Θ

θαλασσόπληκτος	— ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
θαλλός	— τρυφερὸς βλαστός.
θάλλπος	— ζεστασιά, περίθαψις.
θεοφύλακτος (πόλις)	— ἔτσι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.
θυγατέρες (Διὸς)	— αἱ Μοῦσαι.
θυμέλη	— βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

I

ἱάμβος	— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίους, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
ἱαμβικοί στίχοι	— οἱ ἐξ ἱάμβων ἀποτελοῦμενοι στίχοι.
ἱεραρχία	— κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
ἱεροπρακτῶ	— ἱερουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
ἱλαρύνω	— παιδρύνω, καθιστῶ τί χαρᾶπόν.
ἰόχρους (ὄ, ἦ)	— ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἴου (τοῦ μενεξέ), ὁ βαθυκύανος.

K

καβαλλάρης (τῆς στέγης)	— ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἢ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
κάλαμος	— καλαμῆνια γραφίς.
καλαουζέρης	— χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλειυτικοῦ πλοιαρίου.
καλλίρρειθρος (πηγὴ)	— ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
καλλωπίζω	— εὐπρεπίζω, περιποιοῦμαι.
κάμνοντες	— (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἀρρωστοί.
Κανανὸς Ἰωάννης	— Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν.
καρβανάρης	— ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καρβανιοῦ.
καριοφίλι	— τυφέκιον ἐμπροσθογεμῆς, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
καταιονισμὸς	— ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
κατασκευκτικός	— ὁ προκαλὼν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
καταπακτὴ	— ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὀδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

καταπονηθείς	— πολὺ κουρασθεὶς, ταλαιπωρηθείς.
κατάπτωσις	— πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω	— ἐφορμῶ, ἐπιπίπτω.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κείρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς	— σκυμμένος, καμπούρης
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικὸς	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοίότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιαῖς (ὁ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλης οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητής, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπησις ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου. Προσείλυε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῶα.
κλαβανὴ	— καταπακτὴ (βλ. λ.).
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὄπλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθήκευον οἱ χωρικοί, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
κλασσικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνικᾶτο	— ἡ κνηκᾶτο· μετὰ χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοινῆ	— κοινῶς.
κολοβός	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
κομμός	— ἱματιοθήκη μετὰ πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάννα (ἡ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας.
κοπετός	— μέγας θρήνος.
κόρκωμα	— βάλθρον.
κοσμογονικὸς	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικὸς.
κότινος	— κλάδος ἀγριελαίας, βραβεῖον, ἐπαινος.
κουβέλλα (ἡ)	— ξύλινον μέγαν κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελιῶν» σίτου. Κουβέλλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουρνιάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

κουρταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
κοῦφος	— κοφίος, ἐλαφρὸς, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος, ἐνδύματος ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμῆνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἐπὶ τῶν ὀμάς, σμῆ- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρὺ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβάς.
κώνειον	— φυτὸν δηλητηριώδες, κοινῶς βρωμιόχορτο. Ὅσον τούτου ἔπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλαι.
κωνσταντινάτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην.

Λ

λα(γ)οῦτο	— ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέραν τὴν οὐράν.
λαός	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγην φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύκατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγώνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγούραν. Ἐγὼ τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ή)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερός	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφυλλητό.
λυκόφως	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακράϊων	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμικὴ ἀκτινοβολία.
μαστίζω	— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωστί	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδῶ	— χαμογελῶ
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχρωμα, ὀχύρωμα.
μνησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινας.

- μνήσκω — ἀπομένω.
 Μουσεζίνης (ὁ) — μουσουλμᾶνος θρησκευτικὸς λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νὰ καλῆ ἀπὸ τὸν μιν ἀρῆν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
 μούσκλι (τὸ) — ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, πού φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρά.
 Μουφτῆς (ὁ) — μουσουλμᾶνος ἱερωμένος ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων.
 μπόμπιρας — σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
 μπουρλότο — πυρπολικὸν σκάφος.
 μπρίκι — ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἰστιοφόρον μὲ δύο ἰστούς, φέροντας τετράγωνα ἰστία.
 Μύρα — ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
 μύχιος — ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τιнос εὐρισκόμενος.

N

- νάμα — πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
 ναργιλῆς — καπνοσύριγγ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
 ναυτίλος (ὁ) — θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
 νεῶ — κάνα νόημα εἰς κάποιον.
 Νιόκαστρο — τὸ Ναυαρίνον.
 νιφετός — πτώσις χιόνος, χιονιά.
 ναδὸς — ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
 ναθρότης (ῆ) — ὀκηρία, βραδύτης, ραθυμία.
 ναχελῆς — ἀδιάφορος, βαρετός, ναθρός.

Ξ

- Ξαμώνω — τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
 Ξωτάρης (ὁ) — ἄνθρωπος πού ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

- οἶδα — γνωρίζω.
 οἰκτιρῶ — εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
 οἰκτιρμόνως — μὲ οἰκτον, μὲ εὐσπλαχνίαν.
 ὀλβιος — ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
 ὀσολύζω — ἐξβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
 Ὀλυμπος (Κύπρου) — τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὑψ. 2140 μ.).

δμοσε	— ὀρχίσου.
ὄνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὀρθοπλωρίζω	— πηγαίνω κατά τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου.
ὀρμάνια	— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι ὅπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.).
παλιουρας (ὁ)	— θάμνος ἀκανθωτός, ποῦ χρησιμοποιεῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιουρος.
παννυχίς	— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
παρακατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπι.
παραμυθία	— παρηγοριά.
παραπήγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
πάρεδρος	— ἀναπληρωτῆς δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζούρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήνιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγώνω	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος· « ὁ γερανὸς πελαγώνει! τὰ πουλιά » — ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πειχιρὸς	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαριά, κρεβατίνια.
περιαλγής	— περίλυπος, βαρυαλγής.
περιδεής	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδινῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρά κίωνων περίξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μήκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογῆ	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις.
περίτεχνος	— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
πίτυς	— ψύχη.
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὄροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλτικῆ	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμῆσεως.
πολιτάρχης	— ἀξιωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

πολιτεία	— Κράτος
πολυτρίχι (τὸ)	— φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρά μέρη, φέρει πολλὰς τριχοειδεῖς ἐκπλασθήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « Ἴππουρις ».
πολυώδυνος	— ὁ πολλὰς ὀδύνας προκαλῶν.
πορθμεύς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάζη διὰ πορθμείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόκια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἔλαιωτριβείων.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινα χαίρετισμόν.
προσατενίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχὴν.
προσενεχθεῖς	— προσφερθεῖς.
πρωρεύς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πλώρας παρατηρητὴς ναύτης.
πρωτόλειον (τὸ)	— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἢ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὀριμότητα.
πυρακτώνω	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

P

ραγάς	— ρωγμὴ, ράγισμα.
ραστώνη	— ραθυμία, νωθρότης.
ραψιδός	— ὁ συρράπτων ᾠδὰς, ὁ αἰοδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τὸ)	— ἡ φωνὴ τῶν ὀρνέων.
ρήγνυμαι	— διαρρηγνύομαι, σπίζομαι.
ριζιμιδός (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ρουπαῖα	— εἶδος μικρᾶς βαλανιδιᾶς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζῴων.
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
σιάδι (ἰσιάδι)	— ἐπίπεδος, ὁμαλὸς τόπος.
σίκλος	— κάδος πρὸς ἀντλησὶν ὕδατος, κοινῶς κουβάς.
σιλουέττα	— ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίτυλον	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σκαμπαβία	— λέμβος πλοίου.
σικιάδι (τὸ)	— πλατύφυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιοῦμενος τὸ θέρος ἀπὸ τούς ἀγρότας, διὰ νὰ σικιάζη τὸ πρόσωπον.
σικιρῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκοιός (δρόμος)	— μη εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ἦ)	— τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὅποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανὰ μικροῦ πλοίου.
σκούνα (ἦ)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολετ-τόβρικο ».
σκυθρωπάζω	— κατσουφιάζω.
σκῶμμα	— πείραγμα δηγτικόν, κοροΐδια.
σμαλτώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἤτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
σουρτουκῆς	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασομέρης, ὄκνηρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισου-ράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐραν).
σοφᾶς (ὁ)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίους, μεταχειριζό-μενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρ-Χην.
στέμφυλον	— τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν, κοινῶς τσίπουρον.
στιβαρός	— ἰσχυρός, ῥωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
στουπίον (ν) καὶ στυ-πίον	— εὐτελὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτῆρ (ὁ)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλέομεν, συνταξιθεύομεν.
συνωστίζομαι	— στρυμώχομαι.

Τ

ταβλάς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
τεπόζιτον	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλιείαν.
τζιμιέρα	— πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τῆχομαι	— λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.
τομπορθᾶς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβάς	— ἡ ντορβάς· σάκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντόν	— ἐπίσημος πῖλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

τρίπους	— παρ' ἀρχαίους σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἔπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισκελίον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελεῶν διὰ τῆν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
τρόμπα - μαρίνα	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
τροπίς (ἦ)	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρῶραν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρῶμην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς ποῦς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τρυφή	— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασι.
τσαπράζι (τὸ)	— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουσταναλλοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαρδάκι	— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σιαδέδιον
τσάρκο	— περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
τύρβη	— θόρυβος, ταραχή, βοή.

Υ

πέροφρος	— ἀλαζῶν, ὑπερόπτης.
ὑπηγῶ	— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανιάρος.
ὑποκορισμὸς	— τὸ νὰ καλῆ τις τινὰ μὲ θωπευτικὸν ὄνομα.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
ὑπολευκάζω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἦ)	— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποῦ κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἄνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου, ἡθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικὸς	— νευροπαθής.

Φ

φανακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθρος ἤχος.
φθονητὸς	— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
φιλοπαίγμων	— ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος.
φιλοσκώμμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράξῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάουτο (τὸ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγιάυλος.
φλάσκα	— ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασάκι, τσότρα.

φλασκίον (τὸ)	— δοχεῖον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖσβός	— ἤχος θραυομένων μικρῶν κυμάτων.
φοίβη	— ἡ Σελήνη.
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

γαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.).
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπίρ. χειροπάλαμο (ἢ χεροπάλαμο) σημαίνει μὲ τις φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαϊρικὸς	— φανταστικὸς, ἀπραγματοποιήτος.
χλαμῦς	— κοντὸς μανδύας τῶν ἵππένω.
χλευάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαί	— παρ' ἀρχαίους σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγός	— παρ' ἀρχαίους Ἀθηναίους ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλιζῶ	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκέπασμα.
χρυσαναγάζω	— χρυσιζῶ, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὀποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσοῦ βούλλα (= σφραγίς).
χρυσοφαῆς	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσοῦς.
χρυσόχρως	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρός	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκοστικτός, πολίος.
ψίχι	— πομπή, συνοδεία νυμφικῆ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρήν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιήσιν του τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἥρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐλληρικὴν βουλήν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἡ « Κυρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἄθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπέγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκιάλα Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποιήσιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτινῶν » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζήσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιὰ. Ἰδρυσεν τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἡφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἔγινεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἡφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἡφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποιήσιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαίτην » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιναιῶν διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐχρημάτισε καὶ βουλευτῆς. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζί καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. Ἐγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητῆς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἔσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητῆς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἥρωικὴν ἐξοδον. Ἐγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς », τὸ « ὁ Βοριάς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει », « ἡ Πέρδικα », κ.ἄ. Ὡς πατήρ ὑπῆρξε πολὺ ἄτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν ἔνωρις τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἔμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Ἐγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἐγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρισίους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρισίοις, Λονδίνο καὶ Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεῦνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὄσας ἱστορικὰς μελέτας ἑλληνιστί, ἰταλιστί καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, Ὑπουργείου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπήρξεν ἰδρυτὴς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς ». Εἶναι πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνομία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἔφημερίδος λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπήρξετο εἰς τὰ Ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἰατρός καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόγησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἕναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἑννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλώρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάνῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἔφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδῶνυμον « Διαβάτης ». Ἔργα του : « Ὅταν ἦμουν δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τήν εγκατέλειψε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλύτερων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοειδῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραῆς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξύ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω ὁ πατὴρ τῆς καθαρουσύσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἐζησεν σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδόμης » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὁμῶς ὑπέσκαψαν τὴν ὑγίαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισοῦρας τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν εὐχον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπεσε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξεν φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : « Συντρίμματα », « Ὄρες », « Πετρωμένα », « Ἀσφόδελοι », « Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἔθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητὴς, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ Κερκυραϊκὴν οἰκογένειαν. Ἐξεπαιδεύθη εἰς Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν. Δὲν ἤσκησεν ὁμῶς τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσεν τὸν ἀριστουργηματικὸν « Ὀρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». Ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Έγεννήθη εἰς Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοῖσφοι » καὶ τὸ ἠθογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁ γούμενος τῆς Ἀναφωνήτρας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Έγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἠπειρωτικὴν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἱταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματάριον « Γεροστάτης » εἰς τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς οὐμίας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλοῦταρχον » τὸν ὅποιον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὃ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εἰς τρία τομῖδια. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Έγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι : « Ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου », « Τὸ κόκκινο ποικάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπίτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Σκύλος » κλπ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικὰ, « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μισοῦλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρυσεν τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλ τὴν « Ἐλευθέραν Σκηπὴν ». Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μὲ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιο ». Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Έγεννήθη εἰς Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφεῖ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνεμίχθη εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἠθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕφος

του, γοργόν και χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν και παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῆ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμινίαν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρῶς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν και τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκρίπ » και « Καμπάνα » και τὴν ἔφημερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ και ἔφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα και διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες Ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » με ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγούδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλαι μετὰ χρυσᾶ μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ά. Ἐγραψε και λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 και ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν και ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος και συγγενῆς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται και αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος και τῆς ἀπλοϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει και αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε και θεατρικὰ ἔργα και ταξιδιωτικὰ ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν ψαριῶν ». « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα και ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου και ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος και δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀνώτερόν του εἶναι τὸ ἱστοριοθηρηκευτικὸ « ὁ Πρωτομάρτυρας » με ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας και ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ και ἔφημερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἔφημερίδα « Ἐστία ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητὴς, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς και κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον και μητέρα Φαναριώτισσαν και ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά και Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα και δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητὰς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παιδῶν » ἐπιστολὰς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὺς ἀσπάζομαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὺς ἐβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικὰ του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι: « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ σύτχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοὶ », « Οἱ ὕπτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι: « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλείοσαι κριτικαὶ μελέται καὶ τὸ δρᾶμα « Τρισεύγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητῆς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῆ Ἑθνικὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικὰ, ἰδιαιτέρως δὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὡς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἔγκαρτηρίσιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὅποιος φαίνεται εἰς τὰ διηγημάτα του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν « Ἀπάντων » του εἰς πέντε ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίνῳ, μεθ' ὃ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγράψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἠφemerίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμούς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὁθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπελέτ. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὀρκον τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκιές», ἠθογραφικὰ Μανιάτικα διηγήματα, «Ἀττικὸι περίπατοι», «Σπάρτη Μυστράς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους ἀσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητὴς, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμῶν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσεν τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολί», «Κειμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἑμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδοιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιᾶ Ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνημα» τὴν «Γυναῖκα», «Μιά φορά κ' ἕναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἑμμέτρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κλπ. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμου.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίαι ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κ.λ.π. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἔσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτὴς. Ἔλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησις του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἔγραψε τὰ «Ποιήματα», παλαιὰ καὶ νέα, «Ἐμπρὸς τὸ ἄπειρον». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Νικηφ. Φωκᾶς», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θησεὺς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανεν τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἄπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἔγραψε «Βυζαντινὰ πολὺπτυχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσιὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «Φλογισμένο ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἅγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἠλίου Μηνιάτη, Ἰ. Πολυᾶ καὶ Ἀ. Λασκαράτου. Ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1961.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνοτροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὁμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τοιμηρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1857. Ὁμολογεῖται

ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἔθνικός ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιημάτῃ του ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγραψεν ἔπειτα τὸν «Ὑμνον πρὸς τὴν ἑλευθερίαν» τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ «Ἄπαντα» του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, με κριτικά καὶ βιογραφικά σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ με κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατικὴ, ἡ ἔκφρασις του ἀπλῆ καὶ ὁ στίχος του μελωδικὸς εἰς γησίαν σχεδὸν δημοτικὴν γλώσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἐκτὸς τοῦ «Ὑμνου», εἶναι οἱ «Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι», ὁ «Κρητικὸς» καὶ ὁ «Λάμπρος». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιησεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἱατρικὴν καὶ ὀδοντιατρικὴν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἱατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδύσας σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλλου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: «Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» κ.ά.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ «Παίγνια» καὶ τὰ «Ἰδιωτικά Στιχουργήματα» καθὼς καὶ ἅτινα πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἐγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὕπαιθρον, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακρίθεις διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζὶ μετὰ τὸν Πολυζωΐδην ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυα-

ρικής Ἀντιβασιλείας. Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ καλύτερα εἶναι: « Τὸ φίλημα », ἔθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένο εἰς τὸν Ἕθωνα, « Κόριυνα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ». Ἐχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητῆς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητῆς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ « Ἀπολογία μισανθρώπου » ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

1942
1864

= 78

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωριὸν τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνου (τὰς ἀρχαίας Φεράς τὸ 1757 καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » του, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκνήρυχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἔσπούδασεν θεολογίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἦδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἠπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Έκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξή.

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.....	7
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα), Ἡλ. Τανταλίδου.....	9
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.....	13
4. Ὁ παπᾶ - Διανέλλος, Ἄλεξ. Παπαδιαμάντη.....	22
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.....	43
6. Κολοκοτρωναϊκὸ Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.....	46
7. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.....	57
8. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.....	60
9. Ὁ νῶος τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.....	61
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά.....	66
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.....	67
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.....	68
13. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά.....	68
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.....	69
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), Ἄλεξ. Βυζαντίου.....	71
16. Καλλιπάτεια, (ποίημα) Λ. Μαβίλη.....	80
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.....	87
18. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.....	88
19. Ὁ Βύρον στὴ κλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου.....	94
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.....	105
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη.....	106
22. Ἀνασύστασις ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, Σ. Σπεράντσα.....	110
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	133
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμά.....	134
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	134
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.....	136
27. Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	141
28. Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	142
29. Τὸ Δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.....	145
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ.....	146
31. Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου.....	154
32. Μὴ τὸ ξυπνάτε, Π. Νιρβάνα.....	155
33. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικροῦλη, Σ. Μελά.....	156
34. Ὁ Βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.....	158
35. Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρκοῦ.....	177
36. Βοσχοῦ παιδάριον, Ἀδ. Κοραῆ.....	196

	Σελίς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη	226
38. Τὴν ἀνοίξι στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	230
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	233
40. Καλογιάννος, Ἄρ. Βαλαωρίτη	234
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα	239
42. Ἡ αἶγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
43. Διατί ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	250
44. Ποντικὸς πλεονέκτης, Ἄδ. Κοραῆ	256
45. Ἄλωπηξ καὶ λύκος, Ἄδ. Κοραῆ	257
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἄδ. Κοραῆ	257

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγ. Τανάγρα	10
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἄ. Μαρτζώκη	12
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἄλεξ. Μωρατίδου	15
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
5. Τὸ Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
7. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	50
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἄριστομ. Προβελεγγίου	56
9. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	65
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
12. Δελφικὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
13. Θούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
14. Ὁ Ὀλυμπὸς καὶ ὁ Κίτσαβος (ποίημα), Δημῶδες	87
15. Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
16. Ὁ Κολοκοτρῶνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἑλληνόπουλα (Ἄπομν. Γ. Τερτσέτη) ..	97
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά	101
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
19. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
20. Ὅχι ποτὲ σκλάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλ. Μαλακάση	133
21. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
22. Τὸ σπίτι ποῦ γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
24. Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
25. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σπ. Μελά	189
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	190
28. Ζωὴ στὸ βουνὸ (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	193
29. Οἱ περωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη	196

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.....	198
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἄλ. Μωραϊτίδου.....	207
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	210
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	212
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἄγγελ. Τανάγρα.....	212
35. Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	223
36. Ἡ ἑσπέρα (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ.....	225
37. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	229
38. Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	233
39. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου.....	258
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδᾶκη.....	260
41. Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.....	261
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη.....	262

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστόλλη.....	17
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη.....	27
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	55
4. Σαλαμίνα (ποίημα) Σ. Σκίπη.....	59
5. Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφῆβον (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	66
6. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη.....	81
7. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἄρσ. Παπαδοπούλου.....	84
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	104
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἄλ.* Παπαδιαμάντη.....	201
10. Ἡ ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου.....	236
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσοῦλη.....	265
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη.....	268

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρόνων, Πην. Δέλτα.....	7
2. Ὁ ἑσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	31
3. Τὸ ξωκκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	32
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου.....	32
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	39
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	49
7. Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	64
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖδ (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	86
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἄρ. Βαλαωρίτη.....	93
10. Τῆς Δέσποως (ποίημα), Δημῶδες.....	94

	Σελίς
11. Ἀπάντησι τοῦ Κολοκοτρωνίου πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Ἄπομν. Γ. Τερτσέτη..	109
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	109
13. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰ. Δαμβέργη	117
14. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη	124
15. Πῶς γενῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
16. Ἡ Σταχομαζώχτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	147
17. Ὁ ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	170
18. Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη.....	171
19. Ἡ ὑπρέτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	179
20. Ὁ Θερισμὸς, Ἄλ. Μωραϊτίδου	184
21. Στ' ἄλωνα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	187
22. Τὸ ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	188
23. Ἐνας λάος, ἓνας βασιλιᾶς, Π. Νιρβάνα	192
24. Ὁ Γεροβοσκὸς (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	194
25. Ἦθελα νόμου τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	195
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελά	215
28. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.	221
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	235
30. Ὁ κότσυφας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	241
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	245
32. Ἡ πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελά	248
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
34. Ἐνα μικρὸ γατάκι στὸν ἤλιο. Γρ. Ξενοπούλου.	255
35. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	263

97 135

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρόνων, Πην. Δέλτα	7
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἦλ. Τανταλίδου	9
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα	10
5. Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη	12
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες	13
7. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	15
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη	20
10. Ὁ Παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	22
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη.	27
12. Ἐσπερινός, Γ. Δροσίνη	31
13. Τὸ ξωκλήσι, Γ. Δροσίνη.	32
14. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα.	39
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη	39
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
18. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
19. Κολοκοτρωναῖικο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα	46
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	49
21. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ.	55
2. Ἡ δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	56
3. Ὁ Ἀριστείδης, Δ. Μελά	57
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη.	59
5. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσειλα, Δ. Μελά	60
6. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
7. Ὁ ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου	61
8. Ὀλυμπιακός Ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	64

	Σελίς
* 9. Τὸ Στάδιον, Ἰ. Πολέμη	65
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά	66
11. Ὁ ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμᾶ	66
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθένου, Ἄρ. Βαλαωρίτου	67
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά	68
15. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος; Γ. Δροσίνη	69
16. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἄλ. Βυζαντίου	71
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
18. Καλλιπάτειρα, Λ. Μαβίλη	80
19. Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	80
20. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	81
21. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσιν. Παπαδοπούλου	84
22. Θούριος ὕμνος, Ρ. Φεραίου	86
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰ. Πολέμη	86
24. Κλέφτικο, Δημῶδες	87
25. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίτσαβος, Δημῶδες	87
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἄρ. Βαλαωρίτου	93
28. Τῆς Δέσπως, Δημῶδες	94
29. Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
30. Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	97
31. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
32. Τρόπαιον στὴ Μεθώνη, Σ. Μελά	101
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	104
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἄντ. Τραυλαντώνη	106
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	109
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	109
* 38. Ἀναστάσις Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	110
39. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
40. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰ. Δαμβέργη	117
41. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
42. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἄντ. Τραυλαντώνη	124
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	133
44. Ὅχι, ποτὲ σκλάβο ζωὴ, Μ. Μαλακάση	133
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	134
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	134
47. Τὸ ἔθνικόν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	135
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἑθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Σελίς

1.	Ὁ Γάμος, Κ. Κρυστάλλη	141
2.	Τὸ σπίτι πὸν γεννήθηκα, Κ. Παλαμά	142
3.	Τὸ ναούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
4.	Πῶς γενῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
5.	Τὸ δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου	145
6.	Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραΐ	146
7.	Ἡ σταχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	147
8.	Ἡ ἐλεημοσύνη, Ἀριστομ. Προβελεγγίου	154
9.	Μὴ τὸ ζυπνάτε, Π. Νιρβάνα	155
10.	Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελά	156
11.	Ὁ βοριάς πὸν τ' ἀρνάνια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
12.	Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
13.	Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
14.	Τὸ τραγοῦδι τοῦ ξεντεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
15.	Ὁ ξεντεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
16.	Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
17.	Ἡ ἐργασία, Γερασ. Μαρκοῦ	177
18.	Ἡ ὑπρέτρα, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	179
19.	Ὁ θερισμός, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	184
20.	Στ' ἀλώνια, Γ. Δροσίνη	187
21.	Τὸ ψωμί, Γ. Δροσίνη	188
22.	Ὁ τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σ. Μελά	189
23.	Ὁ τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	190
24.	Ἐνας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
25.	Ζωὴ στὸ βουνό, Σ. Σπεράντσα	193
26.	Ὁ γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	194
27.	Ἦθελα νάμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	195
28.	Βοσκῶν παιδάριον, Ἀδ. Κοραΐ	196
29.	Πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	196
30.	Τὸ ναυτόπουλο, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	198
31.	Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	201
32.	Μὲ τὰ πανιά, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	207
33.	Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	210
34.	Τὸ πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	212
35.	Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἀγγέλ. Τανάγρα	212
36.	Εἰς τὴν ἰχθυογορᾶν τῶν Ἀθηνῶν, Σ. Μελά	215

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1.	Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	221
2.	Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223

	Σελίς
3. Ἡ ἑσπέρα, Ἀλεξ. Ραγκαβῆ	225
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	226
5. Ὁ ἐρχομός τοῦ Μάρτη. Ἴ. Πολέμη	229
* 6. Τὴν ἀνοιξὶ στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου.....	230
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	233
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	233
9. Ὁ Καλογιάννος, Ἀρ. Βαλαωρίτου	234
10. Ὁ Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη.	235
11. Ἡ ὄριθα κι ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγαύρου.....	236
12. Ἡ μπικιάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	239
13. Ὁ κότσυφας, Ἀνδρ. Καραβίτσα	241
14. Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	245
15. Αἰγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
16. Ἡ πρώτη δοκιμή, Σ. Μελά	248
17. Διατὶ ἀγαπᾷ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.	250
18. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
19. Ἐνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου.	255
20. Μῦθοι, Ἀδαμ. Κοραῆ.....	256
21. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
22. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	260
23. Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.....	261
24. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	262
25. Τὸ πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	263
26. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθην. Ταρσούλη	265
27. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη.	268
Λεξιλόγιον	271
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	285
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς.	297
Πίναξ περιεχομένων	301

Τὰ αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐπίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

02400025213

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'. 1962 (V) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 40.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1086/16-4-62
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ—ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 4—ΑΘΗΝΑΙ

17